

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐν τῇ περὶ τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηναῖς Παρθένου τοῦ Φειδίου προκειμένη πραγματεία προσεπάθησα στηριζόμενος ἐπὶ νέων ἀξιολόγων σχετικῶν εὐρημάτων, νὰ διαφωτίσω γενικῶς θέμα, περὶ τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἠσχολήθησαν ξένοι ἐπιστήμονες, ἐν οἷς πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ὁ τοῦ Φειδίου σοφὸς μελετητὴς καθηγητὴς κ. *H. Schrader*.

Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος εὐρήματα, ἅτινα ἐνταῦθα τὸ πρῶτον βλέπουν ἐξ ὀλοκλήρου τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, εἶναι ὁ ἐκ τῆς θαλάσσης τοῦ Πειραιῶς ἀνεγκυσθεὶς κατὰ τὸ 1930-31 ἀπροσδόκητος θησαυρὸς τῶν νεοατικῶν μαρμαρίνων πινάκων τῶν φερόντων ἀναγλύφους ἐπὶ μέρους σκηνᾶς τῆς Ἀμαζονομαχίας καὶ τὸ μετὰ ἕξ ἔτη βραδύτερον εἰς τὸ Μουσεῖον Πατρῶν δωρηθὲν τμήμα τῆς ἀσπίδος τοῦ ἐκεῖ ἐκτεθειμένου ἀγαλματίου Ἀθηναῖς, ἀντιγράφου τῆς Ἀθηναῖς Παρθένου τοῦ Φειδίου.

Τὰ προσκλήματα ὅμως ταῦτα παρουσιάζουσι προσωρινῶς καὶ τὸ σοβαρὸν μειονέκτημα ὅτι ἀμφοτέρω καὶ κατὰ περιεργον ὅλως σύμπτωσιν προέρχονται ἐκ τοῦ δεξιοῦ, ὡς πρὸς τὸν θεατὴν, τμήματος τῆς ἀσπίδος, δῆλα δὴ ἐκ τοῦ μόνου ἤδη γνωστοῦ ἡμῖν διὰ τῆς ἀσπίδος τοῦ *Strangford*. Λέγομεν δὲ προσωρινῶς, διότι ὑπάρχει πᾶς λόγος νὰ πιστεύωμεν ὅτι τὸ μειονέκτημα τοῦτο, ὡς πρὸς τὸ εὖρημα τοῦλάχιστον τοῦ Πειραιῶς, θὰ ἐκλίπη διὰ τῆς περαιτέρω συστηματικῆς ἐξερευνήσεως τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως. Δυστυχῶς περὶ τῆς ἐρεῦνης ταύτης παραδόξως οὐδὲ σκέψις ἐγένετο μέχρι τοῦδε ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων, μολοντί παρῆλθον ἔκτοτε δέκα καὶ ἑννέα ὀλόκληρα ἔτη, ἢ δὲ ἀξία τῶν ἀναγλύφων τούτων γενικῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ ἡμετέρων τε καὶ ξένων προσηκόντως ἐτονίσθη.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ παροῦσα μελέτη θὰ ἦτο πληρεστέρα ἐὰν εἶχεν ὀλοκληρωθῆ ἤδη τὸ εὖρημα τοῦτο, ὅτε θὰ εἶχομεν, πιθανότατα, πρὸ ἡμῶν πάντας τοὺς πίνακας τῆς Ἀμαζονομαχίας καὶ ἰδίως τοὺς ἀφορῶντας εἰς τὴν ἐτέραν πλευρὰν τῆς ἀσπίδος, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα καὶ τὰ προειρημένα ἀρχαῖα ἀσφαλῶς δὲν ἐπετρέπετο πλέον νὰ παραμείνωσιν ἀδημοσίευτα.

Ἀνεξαρκῆτως ὅμως τῶν ἀνωτέρω, γεγονὸς πάντοτε παραμένει ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰς χεῖρας ἡμῶν σπανιωτάτου καὶ πλουσίου τούτου ἀρχαιολογικοῦ ὕλικοῦ, αἱ περὶ τῆς ἀσπίδος καθ' ὅλον τῆς Παρθένου γνώσεις ἡμῶν ἠδὲξήθησαν σημαντικῶς. Εἰδικώτερον μάλιστα δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι διὰ τῶν εὐρη-

μάτων τούτων οὐχὶ μόνον ἀπεκτήσαμεν σαφῆ καὶ πλήρη γνώσιν τῶν ἐπὶ τῆς ἤδη γνωστῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς ἀσπίδος σκηνῶν τῆς Ἀμαζονομαχίας, καθορίσαμεν δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῆς ἐτέρας, χωρὶς νὰ δυνηθῶμεν ὁμῶς νὰ συνδέσωμεν ταύτας ἐπαρκῶς πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ τὰς διαστάσεις τῆς ἀσπίδος καὶ τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν ἐπ' αὐτῆς μορφῶν καὶ τὸ μέγεθος ἐγνωρίσαμεν, καὶ πλεῖστα πορίσματα συνηγάγομεν, ὧν τὸ σημαντικώτερον, καθ' ἡμᾶς, ἀναντιρρήτως εἶναι ἡ συσχέτισις ἢ ἀκριβέστερον ἢ ἐδραίωσις τῆς συσχέτισεως τοῦ «Καπανέως» πρὸς τὴν σύνθεσιν τῆς Φειδιακῆς ἀσπίδος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἢ ταύτις τῆς μορφῆς ταύτης πρὸς τὸν Ἐρεχθέα.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἀπόρροιαν μεταγενεστέρως σκέψεως καὶ ἐρεῦνης, διευπλώσαμεν ἐν ἰδίᾳ μελέτῃ, ἣν τῇ ὑποδείξει τοῦ καθηγ. κ. Γ. Π. Οἰκονόμου, δημοσιεύομεν μετὰ τῆς πραγματείας ταύτης, ὡς διαφωτίζουσαν ἔτι πλέον τὸν ἐξωτερικὸν διάκοσμον τῆς ἀσπίδος.

Τελευτῶν αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω εὐλαβῶς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, διότι ἐνέκρινε παμψηφεί τὴν πραγματείαν ταύτην ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορία διατριβήν, νὰ ὁμολογήσω ἀπείρους χάριτας πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τὸ ὁποῖον εὐηρεσιήθη νὰ κατατάξῃ τὴν ἐν λόγῳ μελέτην μετὰ τῶν δημοσιευμάτων αὐτῆς καὶ ἰδιαίτατα νὰ ἐκφράσω τὴν βαθεῖάν μου εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν σεβαστὸν καὶ φίλον καθηγητὴν κ. Γ. Π. Οἰκονόμον, διὰ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς εἰλικρινὲς καὶ μέγα ἐνδιαφέρον αὐτοῦ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελίς
Α' Ἡ ἀσπίς τῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου τοῦ Φειδίου	1 - 65
Β' Ἐρεχθεὺς καὶ οὐχὶ Καπανεὺς	67 - 75
Γ' Παρένθετος πίναξ	
Δ' Πίναξ ἀλφαβητικὸς	77 - 79

Η ΑΣΠΙΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΤΟΥ ΦΕΙΔΙΟΥ

Εἰς τὴν τελευταίαν αἴθουσαν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Πειραιῶς εὐρίσκονται ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1947 ἐκτεθειμένα ὀλίγα μὲν, ἀλλὰ ἐκλεκτὰ ἔργα Τέχνης, ἀποτελοῦντα μέρος τοῦ παρὰ τὴν Ἀκτὴν Τζελέπη¹ καὶ εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι μόλις μέτρων ἀπ' αὐτῆς, ἀνεκκυσθέντος διὰ τῆς βορβοροφάγου τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρείας Λιμενικῶν Ἔργων, κατὰ τὰς γενομένας τὸν χειμῶνα τοῦ 1930-1931 ἐργασίας ἐκβαθύνσεως τοῦ Λιμένος, πολυτίμου ἀρχαιολογικοῦ θησαυροῦ, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὁποίου γενομένη ἀμέσως γνωστή, προὐκάλεσεν εὐλόγον συγκίνησιν μεταξὺ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου². Τῶν ἀρχαίων τούτων τὰ περισσότερα καὶ ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ μαρμάρινα ἀνάγλυφα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἐπὶ τῇ βάσει φωτογραφιῶν καὶ μάλιστα ὠρισμένων μόνον ἐξ αὐτῶν ἐργασθεὶς καθηγητῆς H. Schrader³ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἔχομεν ἀπομιμήσεις σκηνῶν ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Φειδιακοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τῆς Παρθένου Ἀμαζονομαχίας, αἵτινες πρῶται παρουσιάζουσι πιστὰ ἴσως καὶ τῶν αὐτῶν διαστάσεων ἀντίγραφα ἔργων τοῦ Φειδίου, δυνάμενα νὰ ἀναπληρώσωσι καὶ τὸ πρωτότυπον.

Περὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων, ὧν τὰ περισσότερα ἀπόκεινται ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ Μουσείου, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀνεκκύσεως καὶ τῶν ὑπολοίπων τμημάτων αὐτῶν, θὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ ἡμεῖς κατωτέρω⁴.

¹ Ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ Κανθάρου, κατέχοντος τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος καὶ τοῦ Ἐμπορίου, ὅπερ ἀποτελοῦν τὸ ἐμπορικὸν τμήμα, εὐρίσκετο κατὰ τὸ ἀνατολικὸν (πρβ. ULRICH'S Reisen u. Forsch. II σ. 197. Karten. v. Att. σ. 47 καὶ 48). Τὰ νότια σύνορα τοῦ Ἐμπορίου, ἐνθα σήμερον ἡ Ἀκτὴ Τζελέπη, καθορίζονται δι' ἐπιγραφῆς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης κατὰ χώραν, ἄνωθεν τοῦ Ἀφροδισίου IG I, 519: Ἐμπορίου καὶ ὁδοῦ ὄρος.

² H. SCHRADER Gnomon VII 1931 σ. 165-167 — Berliner Sitzungsberichte, phil. hist. Kl. XI 1931 σ. 185-192 — Arch. Anz. 1931 σ. 387-393. G. KARO Arch. Anz. ἔ.δ. σ. 224-227. — E. P. BLEGEN AJA XXXV 1931 σ. 91 καὶ H. G. G. PAYNE JHS LI 1931 σ. 187-8.

³ Gnomon ἔ. δ. σ. 167 καὶ Sitzungsber. ἔ.δ. σ. 185.

⁴ Περὶ τῶν ἀρχαϊστικῶν ἀναγλύφων, ὡς καὶ τῶν ἄλλων γενικῶς εὐρημάτων τοῦ Πειραιῶς ἐτοιμάζομεν ἰδιαιτέραν μελέτην.

Τὰ ἀρχαῖα ταῦτα, ἀπαξάπαντα ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, εἶναι τὰ ἐξῆς¹:

1. Ἐπιμήκης ἀναγλύπτos πλάξ μετὰ πλαισίου, συγκεκολλημένη ἐκ δύο τεμαχίων καὶ συμπληρωμένη κάτω, ὡς καὶ περὶ τὸ μέσον τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, διὰ γύψου (εἰκ. 1 καὶ 1α)².

Διαστάσεις: Μῆκος 1.295 μ. Σφζ. ὕψος 0,915. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,165-0,22 μ. Ὑψ. πλαισίου 0,07 μ.

Ἐπὶ ἐμφανῶς ἀνίσου, εἰργασμένου, ἀλλ' οὐχὶ λελεασμένου ἐδάφους, εἰκονίζεται ἐν ἐκτύπῳ ἀναγλύφῳ νεανίας — Ἕλλην — (ὕψ. 0,74 μ.) ἐν χλαμύδι ἀνηρημένη ἐπὶ τῆς ῥάχεως, ὅστις ἀνερχόμενος ἐπὶ δεδηλωμένου βραχῶδους ἐδάφους προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν πληγωθεῖσαν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ στήθος καὶ φεύγουσαν πρὸς τὰ δεξιὰ Ἀμαζόνα (ὕψ. 0,74 μ.), ἣτις ἐν βραχεῖ λεπτῷ χιτῶνι, ἐξωσμένῳ περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ καταλείποντι ἀκάλυπτον ὀλόκληρον τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ στήθους, στηριζομένη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν αὐτῆς, ἐν ᾧ διὰ τῆς πρὸς τὰ ὀπίσω φερομένης καὶ κεκαμμένης δεξιᾶς κρατεῖ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὴν ἀριστερὰν τοῦ διώκτου αὐτῆς καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς προβάλλει τὴν κυκλικὴν ἀσπίδα, ἐμφανίζεται ὡσεὶ προσπαθοῦσα νὰ παρασύρῃ αὐτὸν πρὸς τὰ δεξιὰ.

Τῶν βοστρύχων, τῆς ἐν τῷ μέσῳ χωριζομένης καὶ λελυμένης κόμης τῆς Ἀμαζόνος, τέσσαρες μὲν πίπτουσιν ἐπὶ τοῦ στήθους, τρεῖς δὲ ἐξ ἀριστερῶν περὶ τὸν λαιμόν. Ἡ λοιπὴ κόμη, ὡς ἔχει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐνθυμίζει ἐργασίαν ἐκ μετάλλου. Τοῦ Ἕλληνοσ οἱ μικροὶ βόστρυχοι τῆς κόμης αὐστηρῶς κεχαραγμένοι.

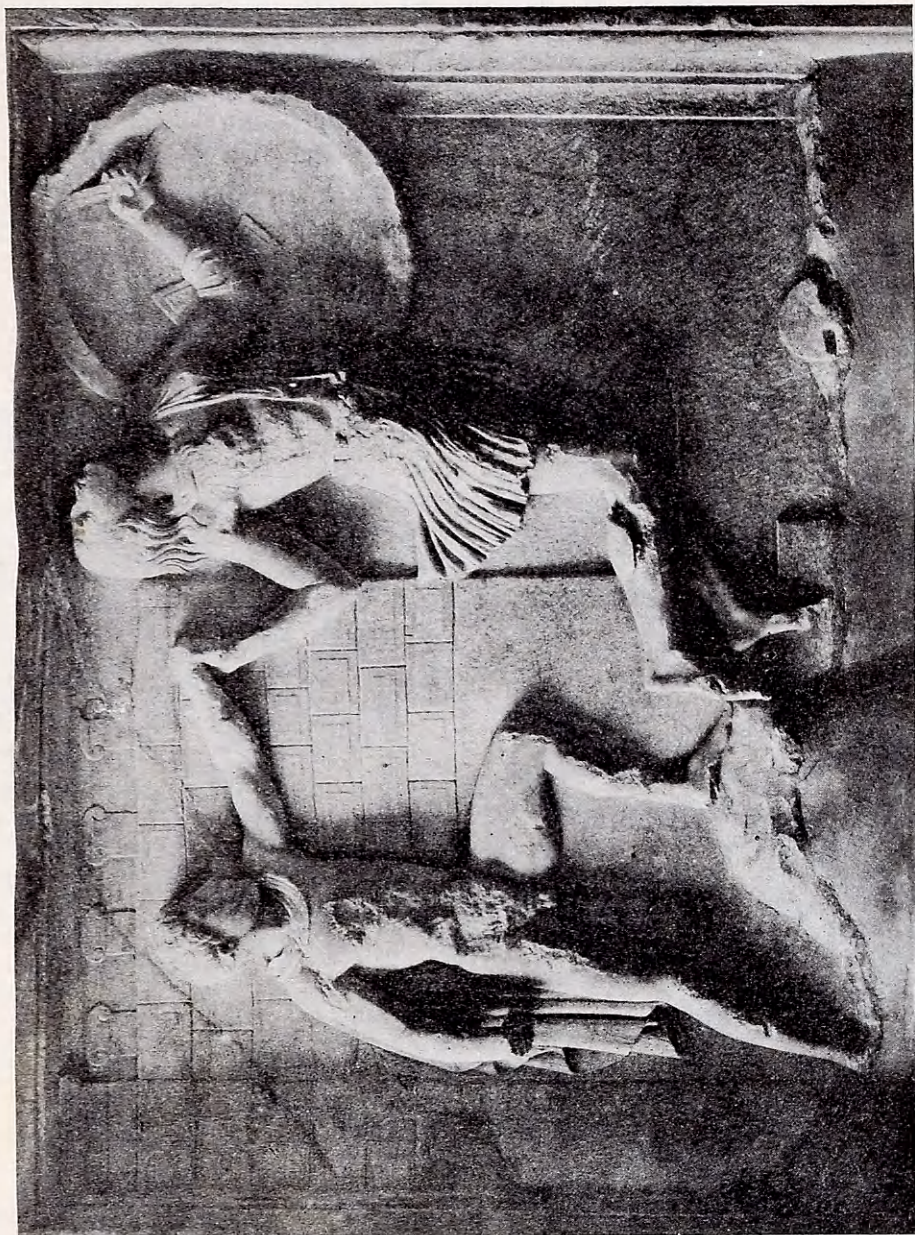
Ὅπισθεν τοῦ Ἕλληνοσ καὶ εἰς ἔκτασιν καταλαμβάνουσαν τὸ ἥμισυ τῆς πλακὸς εἰκονίζεται ἐν προστύπῳ ἀναγλύφῳ τεῖχος ἰσοδομικὸν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τέσσαρες ἀρράβδωτοι ἰωνικοὶ κίονες, ὧν φαίνεται τὸ κιονόκρανον καὶ μικρὸν μέρος τοῦ κορμοῦ. Πρὸ τῆς Ἀμαζόνος κάτω διακρίνεται τμῆμα τοῦ καταπεσόντος διπλοῦ πελέκεωσ αὐτῆς³.

¹ Εὐχαριστῶ θερμῶσ τοὺσ Καθηγητᾶσ Γ. Π. Οἰκονόμον καὶ Ἀ. Δ. Κεραμόπουλλον, διότι ὁ μὲν πρῶτοσ μὲ παρῴτρυνεν εἰσ τὴν μελέτην τοῦ εὐρήματοσ, ὁ δὲ δεῦτεροσ προθύμωσ μοὶ παρεχώρησε τὴν ἄδειαν τῆσ δημοσιεύσεωσ αὐτῶν.

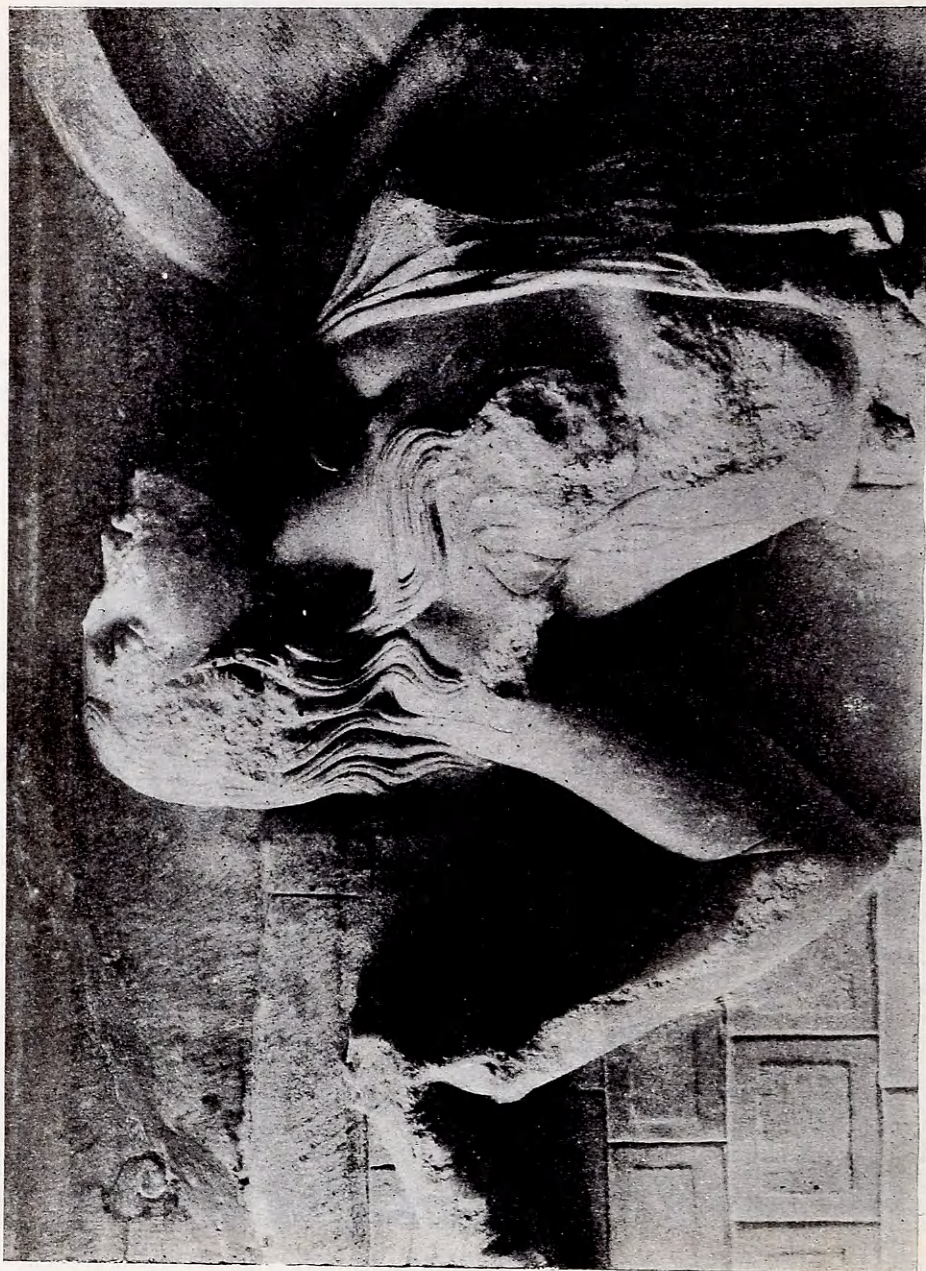
² Αἱ φωτογραφαὶ ὀφείλονται εἰσ τὸν καλλιτέχνην φωτογράφον τῆσ Ἀρχαιολ. Ὑπηρεσίασ κ. Γ. Τσίμαν.

³ Ὁ διπλοῦσ πέλεκυσ εἶναι μὲν γνωστόσ, κυρίωσ παρὰ Χετταίοισ, ἀλλ' ὡσ σύμβολον Θεῶν. Ἡ ἀπεικόνισισ αὐτοῦ ἐνταῦθα εἶναι Ἑλληνικὴ παρανόησισ: BONNET Waf-fen d. alt. Orients 186 κέ. Ὁ καθηγητῆσ κ. Σπ. Μαρινᾶτοσ, εἰσ ὃν ὀφείλεται ἡ παρατήρησισ αὕτη, φρονεῖ ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀναγλύφου ἔχομεν ἄπλοῦν πέλεκυν. Ὑφ' ἡμῶν ὁμωσ ἐχαρκτηρίσθη οὕτω, διότι ὁ ἐπὶ τῆσ δευτέρας ὁμοίασ πλακὸσ (εἰκ. 2) εἰκονιζόμενοσ πέλεκυσ, καίτοι ἐν μέρει ἐλλιπίσ, ἀναμφιβόλωσ εἶναι διπλοῦσ.

Διπλοῦν πέλεκυν κρατεῖ καὶ ἡ ἐπὶ τῆσ ἀσπίδοσ τοῦ Strangford Ἀμαζῶν C' (εἰκ. 19). Ἐπὶ τῆσ ἀσπίδοσ τοῦ Palazzo dei Conservatori (εἰκ. 25) βλέπομεν πῶσ ἀποδίδεται τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ἄπλοῦ πελέκεωσ.

Εἰκ. 1. Ἀνάγλυφον Ἀμαξονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 2).

Εἰκ. 1α. Ἡ Ἀμαζών' λεπτομέρεια εἰκ. 1. (σ. 2).

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ στήθους τῆς Ἀμαζόνος δηλοῦται ἡ πληγή καὶ τὸ ἐκρέον αἷμα ἐν ἀναγλύφῳ.

Ὁ Ἕλλην παρουσιάζει φθορὰς κατὰ τὸ στήθος καὶ τὴν κοιλίαν, ἐλαφροτέρας δὲ κατὰ τοὺς μηρούς καὶ τὰς χεῖρας.

Ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν — ἡ δεξιὰ ἔχει καὶ τεχνητὸν ἔρεισμα — ἠλείπει ἡ ἄκρα, τῆς δὲ πρὸς τὰ κάτω ἐλαφρῶς καμπτομένης καὶ κρατούσης τὸ ξίφος δεξιᾶς ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ πήχεως. Ἀποκεκρουμένον τὸ δεξιὸν τῆς σιαγόνος. Ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμὸς ἐλαφρῶς ἀποτετριμμένος.

Ἡ Ἀμαζὼν ἔχει ἀποκεκρουμένα τὸ πρόσωπον, τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ στήθους μέχρι τῆς δεξιᾶς κνήμης καὶ μικρὸν τὸ πλαίσιον τῆς ἀσπίδος.

Τοῦ τρυπάνου ἵχνη διακρίνονται εἰς τὰ ὄτια καὶ τὸ μέσον τοῦ ἄνω χεῖλους. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν στενῶν πλευρῶν στίλβουσα. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ τῆς πλακὸς χονδροειδῶς λελαξευμένη.

2. Ὅμοία πλὰξ φέρουσα τὸ αὐτὸ θέμα Ἀμαζονομαχίας. Σφζ. μῆκος 1,12 μ. Σφζ. ὕψος 0,78 μ. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,185 μ. Ὑψος πλαισίου 0,075 μ. Διαστάσεις τῆς διὰ γύψου συμπληρωθείσης πλακὸς: Μῆκος 1,30 μ. Ὑψος σφζόμενον — διότι ἠλείπει καὶ τὸ κάτω πλαίσιον μετὰ μέρους τοῦ βραχίονος ἐδάφους — 0,86 μ. (εἰκ. 2,2α καὶ 2β).

Ὁ καὶ ἐνταῦθα ἔχων, ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1, τελειῶς παιδικὸν πρόσωπον Ἕλλην (εἰκ. 2α) παρίσταται ὡσαύτως ἐν σχετικῇ ἡρωϊκῇ γυμνότητι κρατῶν τὴν ὑπ' αὐτοῦ πληγεῖσαν καὶ πίπτουσαν Ἀμαζόνα ἐκ τῆς ἄκρας τῆς πλουσίας κόμης, ἡ δ' Ἀμαζὼν στρέφουσα πάλιν πρὸς δεξιὰ τὸ πλήρες ἐντάσεως στήθος, ἐν ᾧ κλίνει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, προσπαθεῖ νὰ φέρῃ πρὸς ἑαυτὴν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ Ἕλληνος, ἵνα ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐκ τῆς ἔλξεως πόνου.

Ὁ πρὸ τῶν σκελῶν αὐτῆς ἐρριμμένος πέλεκυς εἶναι στενότερος τοῦ τῆς πλακὸς 1, αἱ δὲ μορφαὶ ἀποδοθεῖσαι ἐνταῦθα ὀλιγώτερον ἐκτύπως ἀποχωρίζονται καὶ πάλιν τοῦ ἐδάφους δι' ἰσχυροτάτης αὔλακος, καλῶς διακρινομένης.

Καὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου τὸ ἔδαφος εἶναι ἀνώμαλον καὶ μάλιστα βαθύτερον πρὸ τῆς Ἀμαζόνος.

Ἐπὶ τῆς ἀπομεινάσης ἀκατεργάστου τελικῶς ἀριστερᾶς γωνίας τῆς πλακὸς ἐπρόκειτο ἀσφαλῶς νὰ ἀποδοθῇ μέρος τοῦ τείχους τοῦ προηγουμένου ἀναγλύφου. Παρὰ τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ Ἕλληνος διακρίνονται ἵχνη τῆς χαράξεως τῶν δόμων, ἄνωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σημειοῦται ἡ ἐναρξὶς τοῦ γείσου τοῦ τείχους. Ἐκδηλα ἵχνη τρυπάνου κατὰ τὰ ὄτια, τὴν ἔσω γωνίαν τῶν ὀφθαλμῶν, τοὺς ῥώθωνας καὶ τὸ ἄνω χεῖλος.

Ἀποκεκρουμένα: τὸ κάτω μέρος τῆς πλακὸς, μετὰ τοῦ ἡμίσεος τῆς δεξιᾶς κνήμης καὶ κάτω τοῦ Ἕλληνος, ὡς καὶ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς στοργγύλης ἀσπίδος.

Εἰκ. 2. Ἀνάγλυφον Ἀμαξονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 5).

Εἰχ. 2α. Ὁ Ἕλληνας λεπτομέρεια εἰχ. 2 (σ. 5).

Εἰκ. 2 β. Ἡ Ἀμαζών' λεπτομέρεια εἰκ. 2 (σ. 5).

Τοῦ πλαισίου σφάζεται ἀρκετὸν τμήμα ἄνω ἀριστερὰ καὶ μικρὸν δεξιὰ κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος.

Ἡ ἐν γένει ἐργασία ἀπεδόθη ἐνταῦθα κατὰ καλλίτερον τρόπον. Εἰς τὸ δεξιὸν κάτω μέρος παρατηροῦνται τὰ ὑποτεθέντα «ἴχνη πυρᾶς» (βλ. κατωτέρω σ. 64 σημ. 2). Ἡ πλάξ ὄπισθεν χονδροειδῶς εἰργασμένη.

3. Ὁμοίας πλακὸς τὸ κάτω τμήμα, σῶζον ἀριστερὰ καὶ μικρὸν μέρος τοῦ καλῶς εἰργασμένου πλαισίου (*εἰκ. 3*).

Εἰκ. 3. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 9).

Σφζ. μῆκος 0,89 μ. Σφζ. ὕψος 0,30 μ. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,20-0,21 μ. Ὑψος πλαισίου 0,09 μ.

Εἰκονίζεται τὸ βραχῶδες ἔδαφος καὶ ἐπ' αὐτοῦ οἱ πόδες ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ κάτω τῶν δύο ἀντιπάλων, ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναγλύφῳ.

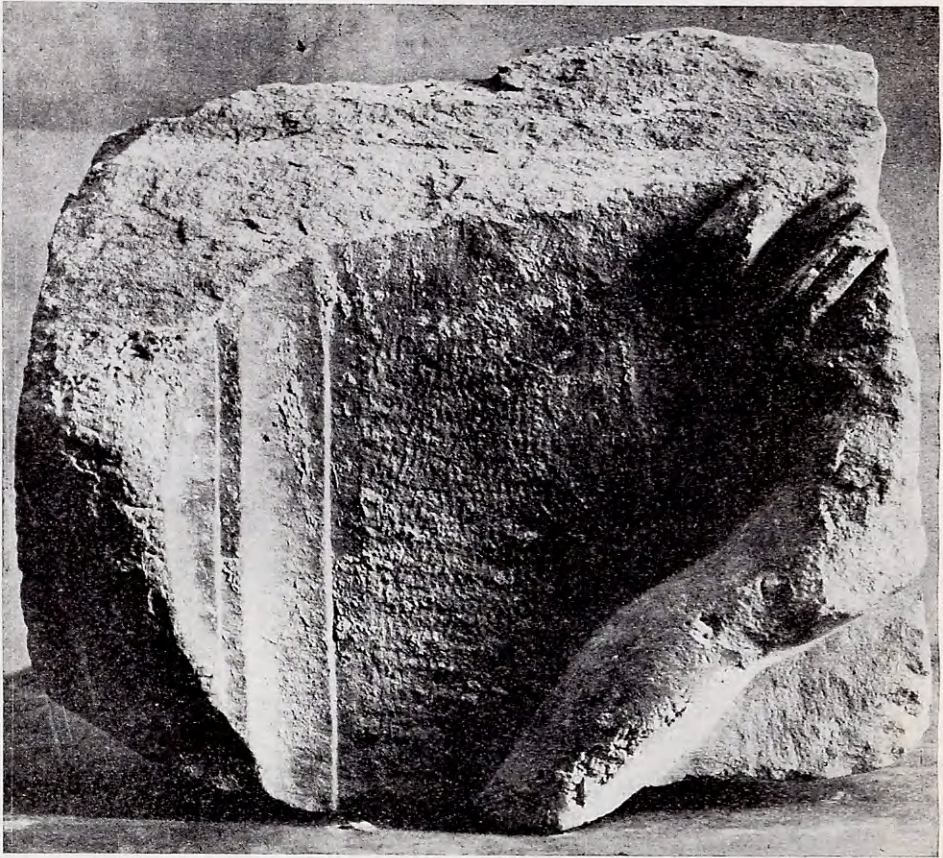
4. Ἀριστερὸν τμήμα ὁμοίου ἀναγλύφου, σῶζον μικρὸν μέρος τοῦ πλαισίου, ὅπερ ἐνθυμίζει τὸ τῆς πλακὸς 2.

Σφάζεται: μῆκος 0,32 μ., ὕψος 0,27 μ. καὶ πάχος 0,15 μ. (*εἰκ. 4*). Παρίσταται ἐπ' αὐτοῦ ἱκανὸν μέρος τοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω φερομένου δεξιοῦ σκέλους τοῦ Ἑλληνος, μετὰ τοῦ ἄκρου τῆς χλαμύδος.

5. Ἐπιμήκης ἀνάγλυπτος πλάξ μετὰ πλαισιώσεως ὁμοίας ἀκριβῶς πρὸς τὴν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναγλύφου, συγκεκολλημένη ἐξ ὀκτώ τεμαχίων. Τὰ ἐλλείποντα μέρη τοῦ πλαισίου αὐτῆς κυρίως συνεπληρώθησαν διὰ γύψου.

Διαστάσεις: Μῆκος 1,31. Σφζ. ὕψος 0,92 μ. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,17 μ. Ὑψ. πλαισίου 0,06 μ. (εἰκ. 5 καὶ 5α).

Ἐπὶ ἐδάφους βραχώδους, ὁμαλῶς ἀνυψουμένου ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά, εἰκονίζεται Ἀμαζὼν (ὕψος ἀνευ τοῦ κράνου 0,74 μ.), ἥτις κρατοῦσα

Εἰκ. 4. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 9).

ἐν τῇ δεξιᾷ δόρῳ ὀρμᾶ ἔναντιον τοῦ εἰς τὸ ὕψος εὗρισκομένου Ἑλληνοσ (ὕψος 0,78 μ.), φέροντος σανδάλια ὄραϊα, περιδεδεμένα ὑψηλὰ εἰς τὴν κνήμην διὰ πολλῶν ἱμάντων, βραχὺν χιτῶνα καὶ γλαμύδα καταπίπτουσαν ἔμπρὸς καὶ καλύπτουσαν ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀριστερὰν προτεταμένην χεῖρα. Ἡ Ἀμαζὼν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀντίπαλον αὐτῆς, ἔχει ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὸν θεατὴν καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀριστερά, εἶναι δὲ ἐνδεδυ-

Εἰκ. 5. Ἀνάγλυφον Ἀμαξονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένας Πειραιῶς (σ. 10).

Εἰκ. 5α. Ὁ Ἕλληνας λεπτομέρεια εἰκ. 5 (σ. 10).

μένη χιτῶνα ἐξωσμένον περὶ τὴν ὄσφυν καὶ φέρει ἀττικὸν κράνος, κεκοσμημένον δι' ἐλίκων.

Τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου καὶ τὰ πλαίσια καλῶς εἰργασμένα. Τὰ γυμνά μέρη τῶν μορφῶν καὶ ἰδίως αἱ χεῖρες τῆς Ἀμαζόνος πλήρως λελεασμένα καὶ ἐστιλβωμένα.

Χρῆσις τρυπάνου κατὰ τὰ ὄτα καὶ τῶν δύο μορφῶν καὶ τοὺς ῥόθωνας καὶ τὴν κόμην τῆς Ἀμαζόνος.

Ἀποκεκρουμένα: Οἱ δάκτυλοι τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τμήμα τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τοῦ νεανίου, ὡς καὶ ἡ δεξιὰ κνήμη καὶ τὸ ἦμισυ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ ποδὸς τῆς Ἀμαζόνος.

Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τοῦ Ἑλληνος καὶ ἐπὶ τοῦ βραχάδους ἐδάφους παρουσιάζονται «ἴχνη πυρᾶς».

Ἡ πλάξ κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος λελεασμένη.

6 καὶ 6 α. Δύο συνανήκοντα πιθανῶς, ἀλλὰ μὴ προσαρμοζόμενα τμήματα ὁμοίου τῶ προηγουμένῳ ἀναγλύφου, ὧν τὸ ἓν — τὸ ἐκ τεσσάρων τεμαχίων συγκεκολλημένον — ἔχει σφζόμενον μῆκος 0,85 μ., ὕψος 0,58 μ. καὶ πάχος μετὰ πλαισίου 0,115 0,16 μ., τὸ δ' ἕτερον μέγ. μῆκος 0,58 μ., ὕψος 0,17 μ. καὶ πάχος 0,16 μ.

Ἐπὶ τοῦ μεγάλου τμήματος ὑπάρχει τὸ ἄνω μέρος τῆς Ἀμαζόνος, φερούσης ὅμως ἐνταῦθα καὶ ἀσπίδα, ἣς διετηρήθη μικρὸν τμήμα κεκοσμημένον δι' ἐγχαράκτου ἀνθεμίου καὶ εἰς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄκρον, τὸ ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος τοῦ Ἑλληνος μέρος (*εἰκ. 6*).

Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τμήματος καὶ ἐπὶ βραχάδους ἐδάφους εἰκονίζεται ὁ ἀριστερὸς πούς κατ' ἐνώπιον, μετὰ σανδαλίου, τοῦ Ἑλληνος καὶ ἡ ἀριστερὰ κνήμη μετὰ τοῦ ἄκρου τοῦ χιτῶνος τῆς Ἀμαζόνος (*εἰκ. 6 β*).

Ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς Ἀμαζόνος πολλοὶ βόστρυχοι. Τὸ δόρυ αὐτῆς ἀπεδόθη ἐνταῦθα καλλίτερον, ἐπεκτεινόμενον καὶ πέραν τοῦ προσώπου.

Κατὰ τὴν ἔσω γωνίαν τοῦ ὀφθαλμοῦ χρῆσις τρυπάνου.

Τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου ἐλαφρῶς εἰργασμένον.

Ἡ ὀπισθία πλευρὰ χονδροειδῶς «κεκομμένη».

6 β. Τμήμα ὁμοίας πλακός, ἀνήκον πιθανῶς τῇ προηγουμένῃ, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ σφζομένου πλαισίου (*εἰκ. 6 β*).

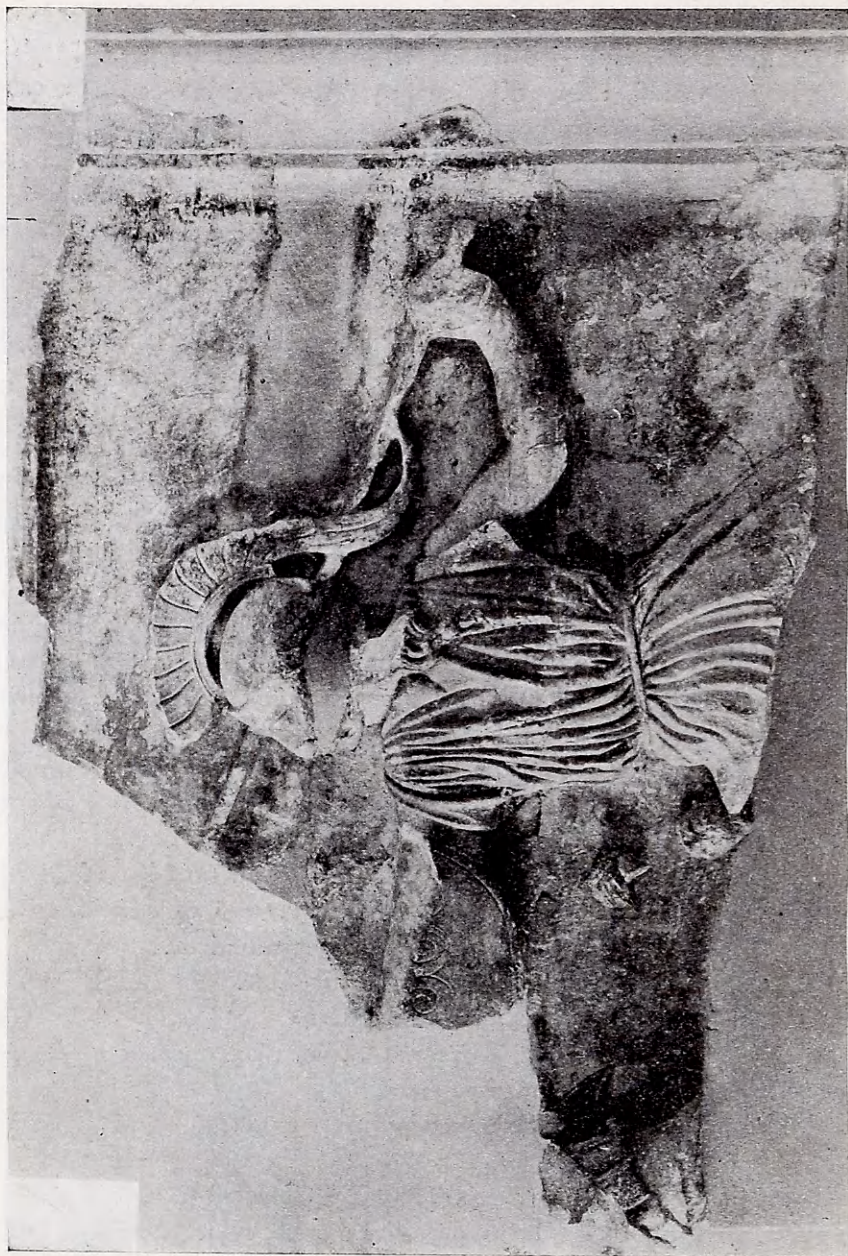
Ἐπ' αὐτοῦ διατηρεῖται τὸ περὶ τὴν μέσην μετὰ τοῦ δεξιοῦ μηροῦ τοῦ Ἑλληνος.

Σφζ. μῆκος 0,45 μ. Σφζ. ὕψος 0,12 μ. Σφζ. πάχος 0,15 μ.

7. Λίαν τετριμμένον τμήμα ὁμοίου ἀναγλύφου, συγκεκολλημένον ἐκ δύο τεμαχίων (*εἰκ. 7*).

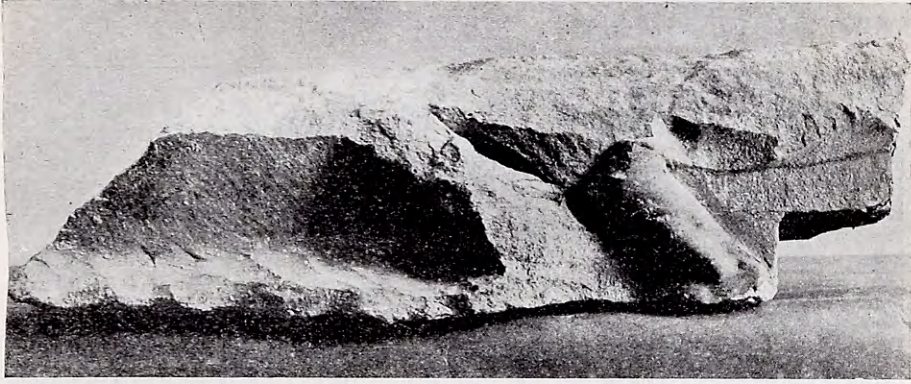
Σφζ. μῆκος 0,53 μ. Σφζ. ὕψος 0,46 μ. Πάχος 0,185 μ.

Ἐπ' αὐτοῦ διακρίνεται τὸ μέχρι περιῖπου τῶν μηρῶν ἄνω μέρος, μετὰ

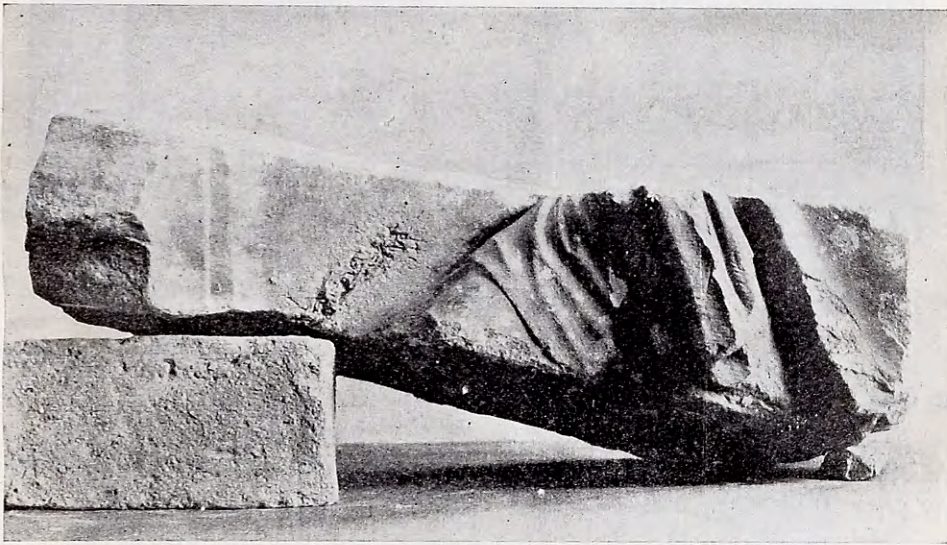

Εἰκ. 6. Τειμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 13).

τῆς ὑψωμένης πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τελείως κεκαμμένης δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Ἑλληνος. Ἡ Ἀμαζὼν τοῦ ἀναγλύφου τούτου ἔφερε καὶ ἀσπίδα—πέλτην—,

Εἰκ. 6 α. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 13).

Εἰκ. 6 β. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 13).

ὡς δεικνύουσι τὰ πρὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνος διατηρηθέντα λείψανα αὐτῆς.

Χρῆσις τρυπάνου εἰς τὸ σῶς.

Ἡ ὀπισθία ὄψις τοῦ μαρμάρου ἀδρῶς εἰργασμένη.

8. Τὸ ἀριστερὸν ἄνω μέρος ὁμοίου ἀναγλύφου σῶζον: μῆκος 0,53 μ., ὕψος 0,21 μ. καὶ πάχος μετὰ πλαισίου 0,16 μ. (εἰκ. 8).

Ἐπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ Ἑλληνος, μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἧς καὶ πάλιν ἐλλεῖπει δυστυχῶς ἡ ἄκρα.

Διατήρησις τῆς ὠραίας κεφαλῆς, μετὰ τῆς βραχείας καὶ λίαν ἐπιμελῶς εἰργασμένης εἰς βοστρύχους κόμης, ἀρίστη.

Εἰκ. 7. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαξομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 13).

Ἡ ἴρις καὶ κατὰ τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς ἐγγάρακτος, ἡ δὲ κόρη δηλοῦται δι' ὀπῆς.

Ἡ ὀπισθία πλευρὰ τῆς πλακὸς ἀδρῶς εἰργασμένη.

9. Ὅμοιου ἀκριβῶς ἀναγλύφου τμήμα ἐκ τοῦ κάτω δεξιοῦ μέρους, σῶζον μῆκος 0,43 μ., ὕψος 0,40 μ. καὶ πάχος 0,10 μ. (εἰκ. 9).

Ἐπὶ τοῦ βραχῶδους ἐδάφους, κάτωθεν τοῦ ὁποίου διατηρεῖται καὶ ἰκανὸν μέρος τοῦ πλαισίου, ὅπερ ἐπὶ οὐδενὸς τῶν προηγουμένων ἀναγλύφων ἐσώθη, εἰκονίζεται, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 6α, ἡ ἀριστερὰ κνήμη καὶ τὸ κράσπεδον τῆς ἐστραμμένα τὰ νῶτα ἐχούσης Ἀμαζόνος.

Ἡ ὀπισθία πλευρὰ ἀδρῶς εἰργασμένη.

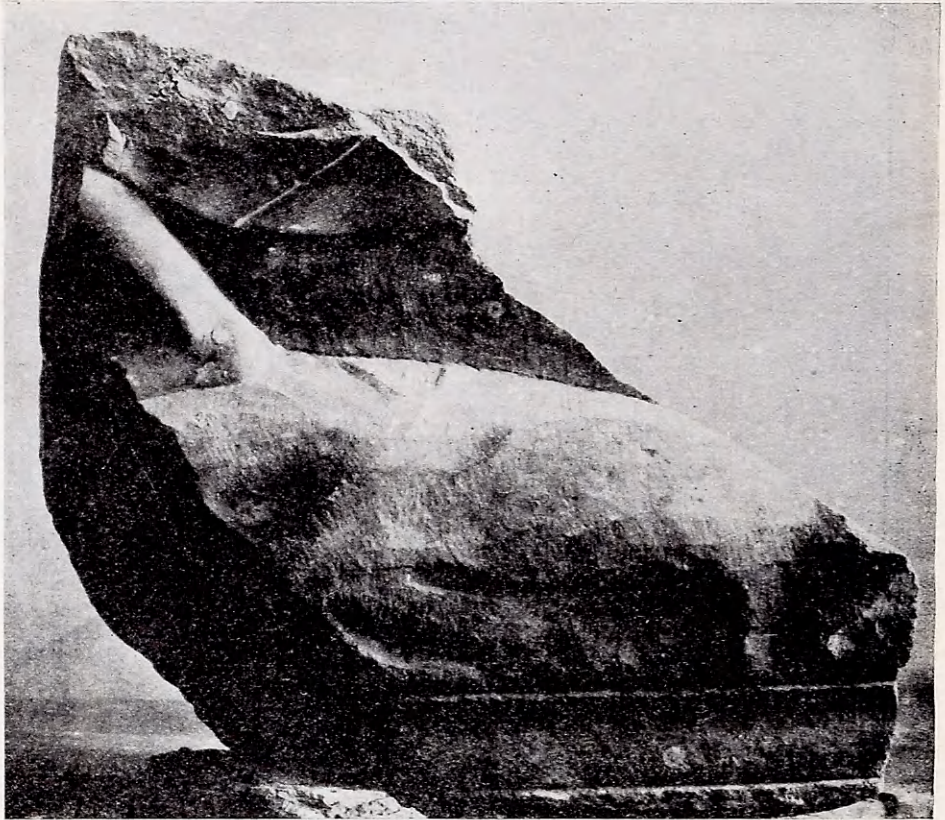
10. Τμήμα ὁμοίας γεγλυμμένης πλακός, συγκεκολλημένον ἐκ τεσσάρων τεμαχίων. Σφζ. μῆκος 0,65 μ. Σφζ. ὕψος 0,45 μ. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,18 μ. (εἰκ. 10). Εἰκονίζεται ἡ Ἀμαζὼν φέρουσα κράνος, πλουσίως διακεκοσμημέ-

Εἰκ. 8. ἸΤεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαξονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένους Πειραιῶς (σ. 15).

νον διὰ γρυπός κ.λ.π. Διὰ τῆς κεκαμμένης ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ πέλτην.
Ἡ δεξιὰ χεὶρ καθειμένη παρὰ τὸ σῶμα.

Τῶν ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 6 διαφέρει κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χιτῶνος.

Εἰκ. 9. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαξονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 16).

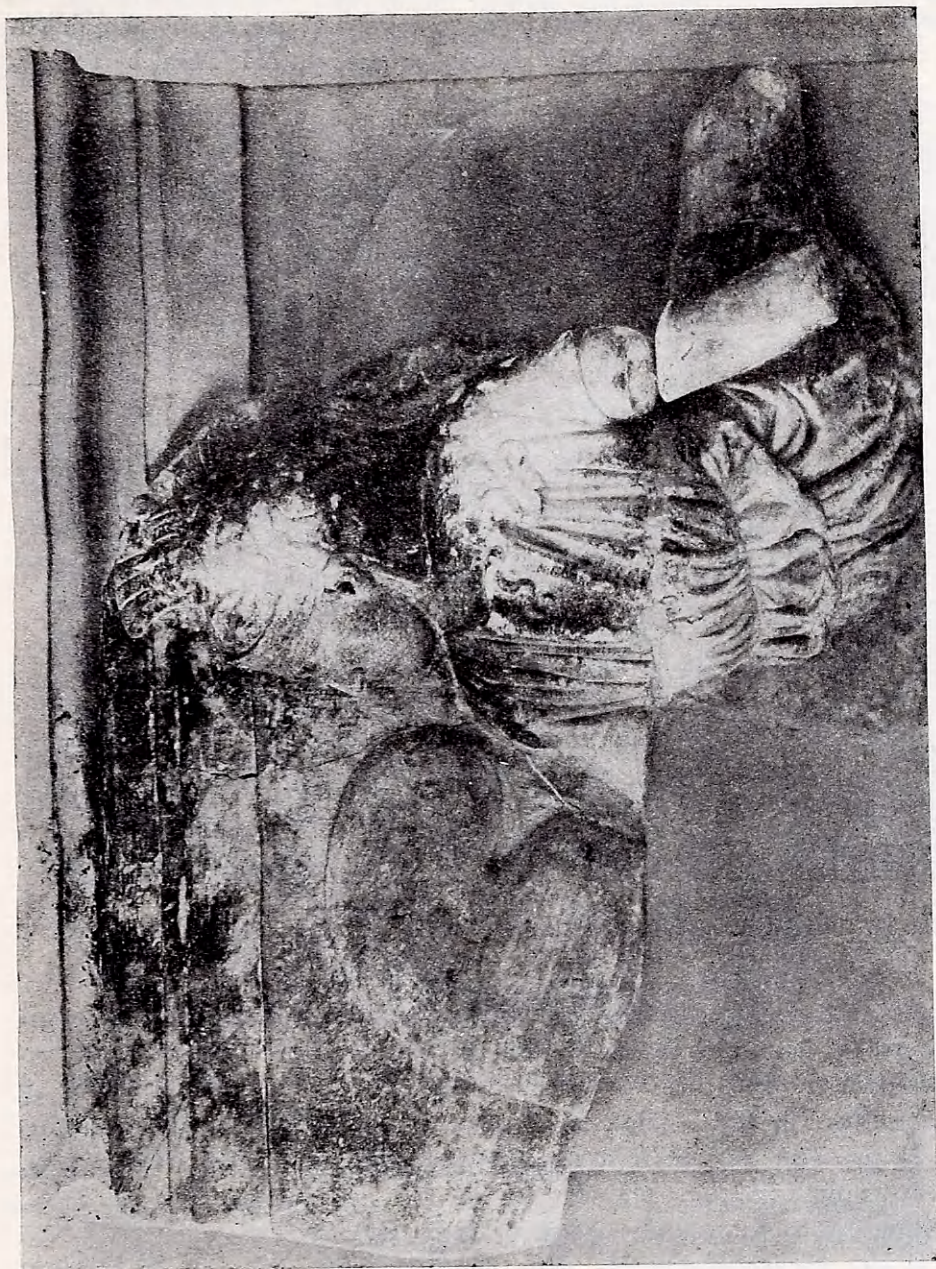
11. Τμῆμα ὁμοίας, τῇ προηγουμένη, πλακός, σῶζον μῆκος 0,31 μ. καὶ ὕψος 0,23 μ. καὶ ἔχον πάχος μετὰ τοῦ πλαισίου 0,19 μ. (εἰκ. 11).

Εἰκονίζεται ἐπὶ τοῦ βραχῶδους ἐδάφους ὁ ἄκρος δεξιὸς ποὺς τοῦ Ἑλληνοῦ, ἄνευ σανδαλίου.

12. Τὸ δεξιὸν ἦμισυ ὁμοίου κατὰ τὸ σχῆμα ἀναγλύφου, λίαν διαβεβρωμένον ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

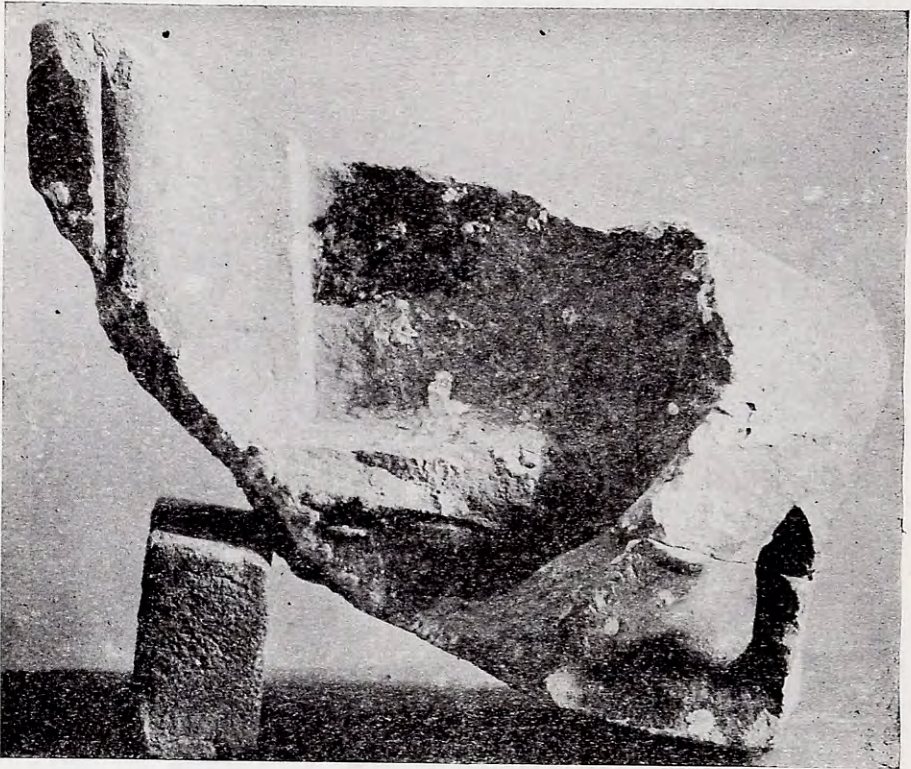
Σφζ. ὕψος 0,975 μ. Σφζ. μῆκος 0,62 μ. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,23 μ. Ὑψος πλαισίου 0,12 μ. (εἰκ. 12, 12α καὶ 12β).

Εἰκονίζεται ἐπ' αὐτοῦ κρανοφοροῦσα Ἀμαζών, συμπληρωθεῖσα διὰ τῆς

Εἰκ. 10. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαξοφομαχίας ἐκ τοῦ λιμένους Πειραιῶς (σ. 16).

κατὰ τὸ 1948 τυχαίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ λιμένος ἀνελκυσθείσης κεφαλῆς, ἣτις (εἰκ. 12α) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ λοιπὸν τμήμα, κεχωσμένη ἀσφαλῶς ἐντὸς τῆς ἄμμου, διετηρήθη ἐν ἀρίστη καταστάσει. Ἡ Ἀμαζῶν ἐνδεδυ-

Εἰκ. 11. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 18).

μένη χιτῶνα βραχύν, ἐξωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, φέρει καὶ χλαμύδα ἐρριμμένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Ἐν κινήσει εὐρισκομένη πατεῖ διὰ τοῦ κεκαμμένου δεξιοῦ ποδὸς ἐπὶ δεδηλωμένου βράχου καὶ προσβλέπει πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄνω. Τὴν δεξιὰν χεῖρα φέρει κατὰ τὴν ζώνην. Ἡ ἀριστερά, κεκαμμένη ἐπίσης κατὰ τὸν ἀγκῶνα, εἶναι ἐλλιπῆς ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ πήχεως. Κάτωθεν ταύτης ἀπόφυσις μαρμάρου.

Φέρει ἐνδρομίδας, προσδενομένας δι' ἱμάντων.

Ἡ ἶρις τῶν ὀφθαλμῶν δὲν εἶναι ἐνταῦθα μόνον πλαστικῶς δεδηλωμένη, ἀλλ', ὡς δεικνύουσι τὰ σωθέντα ἴχνη, καὶ διὰ μέλανος χρώματος.

Ὑψος Ἀμαζόνος ἄνευ κράνουσ 0,82 μ. καὶ μετὰ κράνουσ 0,86 μ.

13. Τὸ ἀριστερὸν ἄνω τμήμα ὁμοίας πλακός, λίαν διαβεβρωμένον ἐπίσης ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἔχον δὲ σφζόμενον μῆκος 0,40 μ., ὕψος 0,43 μ. καὶ πάχος μέγ. 0,21 μ. (εἰκ. 13).

Ἐπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται ἡ κεφαλὴ καὶ μέρος τοῦ στήθους γενειῶντος

Εἰκ. 12. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 18).

πολεμιστοῦ, ὅστις τὴν ὑψωμένην καὶ κεκαμμένην δεξιὰν χεῖρα φέρων ὀπίσω κατὰ τὸν τράχηλον, ἐνθυμίζει τὸν λεγόμενον τύπον τοῦ «Καπανέως».

14. Τὸ δεξιὸν ἥμισυ ἐπιμήκους πλακός, διατηροῦν ἄνω καὶ μέρος τοῦ πλαισίου.

Σφζ. ὕψος 0,95 μ. Σφζ. μῆκος 0,90 μ. Σφζ. πάχος 0,11 μ. (εἰκ. 14).

Ἔνεκα τῆς μεγάλης διαβρώσεως τῆς πλακός μόλις διακρίνεται ἐπ' αὐτῆς

Εἰκ. 12α. Ἡ τελευταίως ἀνασφραγισθεῖσα κεφαλὴ τῆς Ἀμαζόνος εἰκ. 12 (σ. 18).

Εἰκ. 12β. Ἡ Ἀμαζὼν τῆς εἰκ. 12, ὡς συνεπληρώθη διὰ τῆς κεφαλῆς (σ. 18).

ἡ κατ' ἐνώπιον εἰκονιζομένη ἐν βραχεῖ χιτῶνι Ἀμαζῶν (ὑψ. 0.82 μ.), ἥτις τὸ ἀριστερὸν σκέλος ἔχουσα ἰσχυρῶς κεκαμμένον ἐπὶ τοῦ ἀνωφεροῦς ἐδάφους,

Εἰκ. 13. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 21).

τὸ δὲ δεξιὸν ἐκτείνουσα πλαγίως στρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ ἀριστερά, πρὸς τὸν ἀντίπαλον, οὗτινος σφύζεται μόνον ἱκανὸν μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς κυ-

κιοτεροῦς ἀσπίδος. Παραλλήλως πρὸς τὸ δεξιὸν σκέλος ἡ Ἀμαζὼν προβάλλει καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ἡ ἀνυψωμένη ἀριστερὰ εἶναι κατὰ τὸν πῆχυν τελείως ἐφ' ἑαυτήν.

Εἰκ. 14. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 21).

15. Τμήμα ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους ἀναγεγλυμμένης πλακός, σφῆρον καὶ ἱκανὸν μέρος τοῦ κάτω πλαισίου, ὅπερ διαφέρει τοῦ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9.

Σφζ. μήκος 0,12 μ. Σφζ. ὕψος 0,38 μ. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,19 μ. (εἰκ. 15).

Ἐπὶ τοῦ καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχοντος βραχέως ἐδάφους εἰκονίζονται δύο ἄκροι πόδες γυμνοὶ μιᾶς μορφῆς.

Ἡ ὀπισθία πλευρὰ τῆς πλακὸς χονδροειδῶς «κεκομμένη».

Εἰκ. 15. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 26).

16. Τμήμα ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους ὁμοίας πλακὸς, συγκεκολλημένον ἐκ δύο τεμαχίων καὶ σφῆζον μήκος 0,41 μ., ὕψος 0,30 μ. καὶ πάχος 0,11 μ. (εἰκ. 16).

Εἰκονίζεται παγωνοφόρος πολεμιστῆς, φέρων κωνικὸν πῖλον καὶ ἐνδεδυμένος ἀχειρίδωτον χιτῶνα, εἰς τὰ νῶτα τοῦ ὁποίου ὑπάρχει, ὡς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1 πλακί, ἰσοδομικὸν τεῖχος ἐν χθαμαλῶ ἀναγλύφῳ.

Ὁ πολεμιστῆς, ἰστάμενος κατὰ τὰ 2/3 κατ' ἐνώπιον καὶ βλέπων πρὸς τὰ δεξιὰ, φέρει ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἀσπίδα, ἧς διακρίνεται ἐνταῦθα μικρὸν μέρος.

Τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ἀναγλύφου καλῶς εἰργασμένον καὶ λελεασμένον.

17. Μικρὸν τμήμα ἀναγλύφου, ἐκ τῆς κάτω πλευρᾶς, σῶζον καὶ μέρος τοῦ πλαισίου. Συγκεκολλημένον ἐκ δύο τεμαχίων.

Εἰκ. 16. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 26).

Σφξ. ὕψος 0,45 μ. Σφξ. μήκος 0,295 μ. Πάχος μετὰ πλαισίου 0,175 μ.
(εἰκ. 17). Εἰκονίζεται κεφαλὴ Ἀμαζόνος πιπτούσης καθέτως, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἀποδόσεως τῆς λευμμένης βοστρυχώδους κόμης καὶ τῶν πτυχῶν τῆς χλαμύδος.

Εἰκ. 17. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 27).

Διὰ τῆς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν κεκαμμένης ἀριστερᾶς κρατεῖ πέλτην, ἣς σώζονται τὰ 2/3.

Διατήρησις προσώπου ἀρίστη. Ἐλαφρῶς ἢ ὄχις μόνον ἀποτετριμμένη.

Ἰχνη τρυπάνου εἰς τὴν κόμην καὶ τοὺς ῥώθωνας.

Ἡ ὀπισθία πλευρὰ ἀδρῶς εἰργασμένη.

18. Τμημα ἐπιμήκους ἀναγλύπτου πλακός, συγκεκολλημένον ἐκ τριῶν τεμαχίων καὶ διαβεβρωμένον ὑπὸ τῆς θαλάσσης μόνον κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος.

Σφζ. μῆκος. 0,81 μ. Σφζ. ὕψος 0,78 μ. Πάχος 0,16 μ. καὶ ἄνευ πλαισίου 0,12 μ. (εἰκ. 18).

Ἐπὶ δεδηλωμένης κορυφῆς βραχῶδους ἐδάφους Ἑλλην ἐν χλαμύδι, προφανῶς ἐρριμένη ὀπισθεν, καὶ Ἀμαζῶν ἐν βραχεῖ χιτῶνι καὶ χονδρῶ χειριδιωτῶ ἱματίῳ, ἔχοντες τὸν ἓνα πόδα ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης, ἐφορμῶσιν ἐναντίον ἀλλήλων. Τῆς Ἀμαζόνος φερούσης καὶ κυκλικὴν ἀσπίδα, ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ, ὁ πῆχυς τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἡ δεξιὰ κνήμη ἀπὸ τοῦ μέσου. Τοῦ Ἑλληνος σώζεται μόνον τὸ δεξιὸν σκέλος.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν ἐν λόγῳ ἀναγλύφων τῆς μὲν ἐν εἰκόνι 1 σκηνῆς κατέχομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τέσσαρας ἐπαναλήψεις (εἰκ. 1, 2, 3 καὶ 4) τῆς δ' ἐν εἰκόνι 5 ἕξ (εἰκ. 5, 6, 7, 8, 10 καὶ 11), πιθανῶς δὲ καὶ ἑβδόμην, ἐὰν βεβαίως τὸ ὑπ' ἀριθ. 9 (εἰκ. 9) δὲν ἀνήκη εἰς ἐν τῶν τελευταίων τεσσάρων ἕξ αὐτῶν. Τὰ λοιπὰ ἑπτὰ τεμάχια (εἰκ. 12-18) ἀνήκουσιν ἕκαστον εἰς ἰδιαιτέραν σκηνὴν Ἀμαζονομαχίας.

Κατὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἀνεκυσθέντων ἐκ τοῦ λιμένος εὐρημάτων ἔχομεν ἐν νῆα ἐν ὄλῳ σκηνάς, εἰλημμένας ἐκ τοῦ διακόσμου τῆς Φειδιακῆς ἀσπίδος.

Καὶ ἤδη πρὶν ἢ χωρήσωμεν περαιτέρω, κρίνομεν ἀπαραίτητον, ὅπως δρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν σωθέντων ἀντιγράφων τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Φειδίου, ἵνα ἀναζητήσωμεν, ἀνεύρωμεν καὶ παραβάλωμεν τὰς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ περιφήμους σκηνάς τῆς Ἀμαζονομαχίας, τὰς ὁποίας ὁ ἀνώνυμος ἀντιγραφεὺς — ἢ μᾶλλον ἀντιγραφεῖς — τοῦ πλαστικοῦ τούτου ἔργου, μετέφερον ἐπὶ τῶν ἡμετέρων πλακῶν.

Τῶν πολλῶν ἐν μικρύνσει ἀντιγράφων τοῦ ἀγάλματος τῆς Παρθένου (MICHAELIS Parthenon σ. 276-284) θὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐνταῦθα, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ γνωστὰ τρία ἀγαλμάτια, ἢτοι τὸ τοῦ Βαρβακείου, τὸ τῆς Πνυκὸς ἢ Lenormant καλούμενον καὶ τὸ τῶν Πατρῶν, ὡς σώζοντα καὶ τὴν ἀσπίδα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, τὴν καὶ κοινῶς λεγομένην ἀσπίδα τοῦ Strangford.

Ἐκ τῆς ἀσπίδος τοῦ θαυμασίως διατηρουμένου ἀγαλματίου τοῦ Βαρβακείου δὲν ἔχομεν νὰ ὀφελῆθῶμεν εἰδικῶς ἐνταῦθα, διότι φέρουσα αὕτη ἄλ-

λοτε ἐξωγραφημένην, προφανῶς, ἐπὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας τὴν παράστασιν τῆς Ἀμαζονομαχίας κοσμεῖται σήμερον μόνον διὰ τῆς προτομῆς τῆς Μεδούσης.

Εἰκ. 18. Τεμάχιον ἀναγλύφου Ἀμαζονομαχίας ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς (σ. 29).

Ἐπὶ τῆς κατὰ 2/3 διατηρουμένης ἀσπίδος τοῦ Strangford ¹, ἐφ' ἧς διὰ

¹ MICHAELIS ἔ.ἀ. σ. 283, πίν. 15, 34 — A. CONZE Arch. Ztg. XXIII σ. 34-38, πίν. 196. B. M. Cat. Sculpture ἀρ. 301 καὶ 302.

Ἡ ἀσπίς αὕτη εἶναι, ὡς φαίνεται, ἡ μόνη, ἣτις ἔφερον ἐπὶ τῆς κοίλης πλευρᾶς,

τῆς διαθέσεως τῶν μορφῶν ἐλευθέρως περὶ τὸ Γοργόνειον χαρακτηρίζεται σαφῶς τὸ ἀνωφερὲς βραχῶδες πεδίον τῆς μάχης (εἰκ. 19) διακρίνομεν, ὡς ἔχουσιν αἱ μορφαί, πέντε ἀντίπαλα ζεύγη (A-A', C-C', D-D', N-N', καὶ M-G), δύο μεμονωμένας μορφὰς (B καὶ K), εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ Ἀμα-

Εἰκ. 19. Ἡ ἀσπίς τοῦ Strangford.

ζόνα ἡμικαθημένην, ἣν προσπαθεῖ νὰ ἀνασύρῃ ἐτέρα μορφή (I-I') καὶ λείψανά τριῶν ἄλλων (E, F καὶ H).

περὶ τὸν ἐν τῷ κέντρῳ γεγλυμμένον πόρπακα, ἐξωγραφημένην τὴν Γίγαντομαχίαν, ἀποτελοῦσαν μάλιστα τὴν μοναδικὴν μέχρι τοῦδε ἀπομίμησιν τῆς Φειδιακῆς εἰκόνας. Ὡς ἐξηκριβώθη ἤδη ἐκ τῆς μελέτης τῶν διατηρηθέντων ἐλαχίστων ὑπολειμμάτων τῆς συνθέσεως ταύτης εἰκονίζεται κατὰ τὸ ἀριστερὸν κάτω μέρος πωγωνοφόρος μορφή (Γίγας), ὕψους 0,15 μ. — ἥτοι ἔχουσα τὰς διαστάσεις τῶν μορφῶν τῆς Ἀμαξομαχίας —, ἰσταμένη ἐπὶ βραχῶδους ἐδάφους, ἥτις κύπτουσα ἐμπρὸς ἀνεγείρει δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν μέγαν λίθον (;) καὶ πρὸ αὐτῆς ἐτέρα ἀνδρική ἐπὶ τῶν γονάτων, φέ-

Ἐπὶ τῆς ἀκεραίας ἐπίσης ἀσπίδος τοῦ Lenormant¹ (εἰκ. 20, 20α, καὶ 20β), ἔνθα ἡ Ἀμαζονομαχία ἀπεδόθη μικρογραφικῶς καὶ τρόπον τινὰ ἐν περιλήψει, ὑπάρχουσι δώδεκα πρόσωπα, ἀπαρτίζοντα καθ' ἡμᾶς, ὡς καὶ θὰ ἀποδείξωμεν περαιτέρω, ἕξ ζεύγη, ἅτινα καὶ ἐξακριβώσαμεν διὰ τῶν γραμμῶν Α-Α', Β-Β', Γ-Γ', Δ-Δ', Ε-Ε' καὶ Ζ-Ζ'.

Ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ἡμῖς καὶ πλέον σφζομένης σήμερον ἀσπίδος τοῦ ἀγαλματίου τῶν Πατρῶν (βλ. C. SMITH ἐν BSA 1896/7 σ. 121-148), ἣτις τὸ πρῶτον δημοσιεύεται (εἰκ. 21 καὶ 21α²) ἐνταῦθα συμπεληρωμένη (βλ. ΠΑΕ σ. 53-55) διατηροῦνται δέκα τρία πρόσωπα, ὧν διακρίνομεν πάλιν πέντε ἀντίπαλα ζεύγη (Α-Α', Β-Β', Γ-Γ', Δ-Δ' καὶ Ε-Ε'), ἕτερον εἰκονίζον Ἑλληνα, προσπαθοῦντα νὰ μεταφέρει τραυματίαν συμπολεμιστὴν (Ζ-Ζ') καὶ μίαν μεμονωμένην μορφήν (Η), ὡς καὶ λείψανα δύο ἄλλων (Θ-Θ'), πιθανῶς ζεύγους, εἰς τὸ ἀνώτατον μέρος.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω τέλος ἂς προσεθῆ καὶ τὸ μικρὸν τμήμα ὁμοίας μαρμαρίνης ἀσπίδος ἐν Ῥώμῃ—Βατικανόν, Μουσεῖον Chiaramonti—ὑψους καὶ πλάτους 0,37 μ., ἀξιόλογον διότι προέρχεται ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ἀσπίδος (εἰκ. 22)³. Ἐπ' αὐτοῦ σφζονται τέσσαρες μορφαὶ—Α, Β, Γ καὶ Δ—καὶ κατὰ τὰ ἄκρα ἐλάχιστα ἴχνη δύο ἐτέρων (βλ. σχετικῶς MICHAELIS ἔ.ἀ. σ. 284, πίν. 15, 34). Ἐχοντες νῦν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀνωτέρω ἀσπίδας, ἀφ' ἐνὸς μὲν δυνάμεθα καὶ δι' ἀπλῆς ἀντιπαραβολῆς νὰ ἀντιληφθῶμεν τὰς παραλλαγὰς, τροποποιήσεις ἢ καὶ διαφορὰς, τὰς ὁποίας παρουσιάζουσιν αὗται κατὰ τὴν διακόσμησιν⁴, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐὰν περιορίσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς

ρουσα δορᾶν πάνθηρος. Σχετικῶς βλέπε τὴν πραγματείαν τοῦ ARN. von SALIS Die Gigantomachie am Schilde der Athena Parthenos ἐν JdI 55, 1940 σ. 90-169. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀναπαράστασις τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐν λόγῳ Γίγαντος (εἰκ. 4 καὶ 5) εἶναι ἥμισυ πιθανή, ὡς ἐμποιοῦσα νεωτερικὴν ἐντύπωσιν.

¹ MICHAELIS ἔ.ἀ. σ. 276-7, πίν. 15, 1 καὶ 1β—CONZE ἔ.ἀ. πίν. 197.

² Ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἀρχιτέκτονος Ἀ. Ἀνδρεοπούλλου δωρηθὲν ἀρχαῖον τοῦτο προήρχετο ἐκ τοῦ Πατραϊκοῦ ἀγαλματίου τῆς Ἀθηνᾶς ἀνεγνώρισε πρῶτος ὁ ὡς ἔκτακτος ἀρχαιολογικὸς ὑπάλληλος ὑπηρετῶν τότε ἐν Πάτραις καὶ νῦν Ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων κ. Β. Καλλιπολίτης.

³ H. SCHRADER Corolla Curtius σ. 81-88 πίν. 19,1. Zu den Kopien nach dem Schildrelief der Athena Parthenos.

⁴ STRANGFORD. Πᾶσαι αἱ μορφαὶ Ἑλλήνων καὶ Ἀμαζόνων φέρουσιν ἐμβάδας—πλὴν τῆς Μ καὶ πιθανῶς τῶν F καὶ I—καὶ κράνος—πλὴν τῶν Α, C, G, M καὶ Ν'—ἐπιθετικὸν δὲ ὄπλον ἐννέα μόνον καὶ τούτων αἱ Β, Β', Ν δόρυ, αἱ Α καὶ Ε ξίφος, αἱ C καὶ Γ δίπλοῦν πέλεκυν καὶ ἡ Μ σφύραν. Ἐκάστη μορφή οὐχὶ μόνον διαφέρει κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ ἐνδύματος, ἀλλὰ καὶ πάντοτε παρίσταται κατὰ διάφορον τρόπον.

ΠΑΤΡΩΝ. Οἱ Ἑλληνες κατὰ τὸ πλεῖστον—πλὴν τῶν Μ καὶ Ν'—εἰκονίζονται ἐν χλαμύδι καταπιπτούσῃ ὀπίσω, αἱ δ' Ἀμαζόνες ἐν βραχεῖ χιτῶνι μόνον ἢ ἐν χιτῶνι

Εἰκ. 20. Ἡ Ἀθηνᾶ τῆς Πnyκὸς ἢ Lenormant.

Εἰκ. 20α. Ἡ Ἀθηναῖς τῆς Πnyκός κατὰ σχεδιογράφημα ἐν AZ XXIII, πίν. 196.

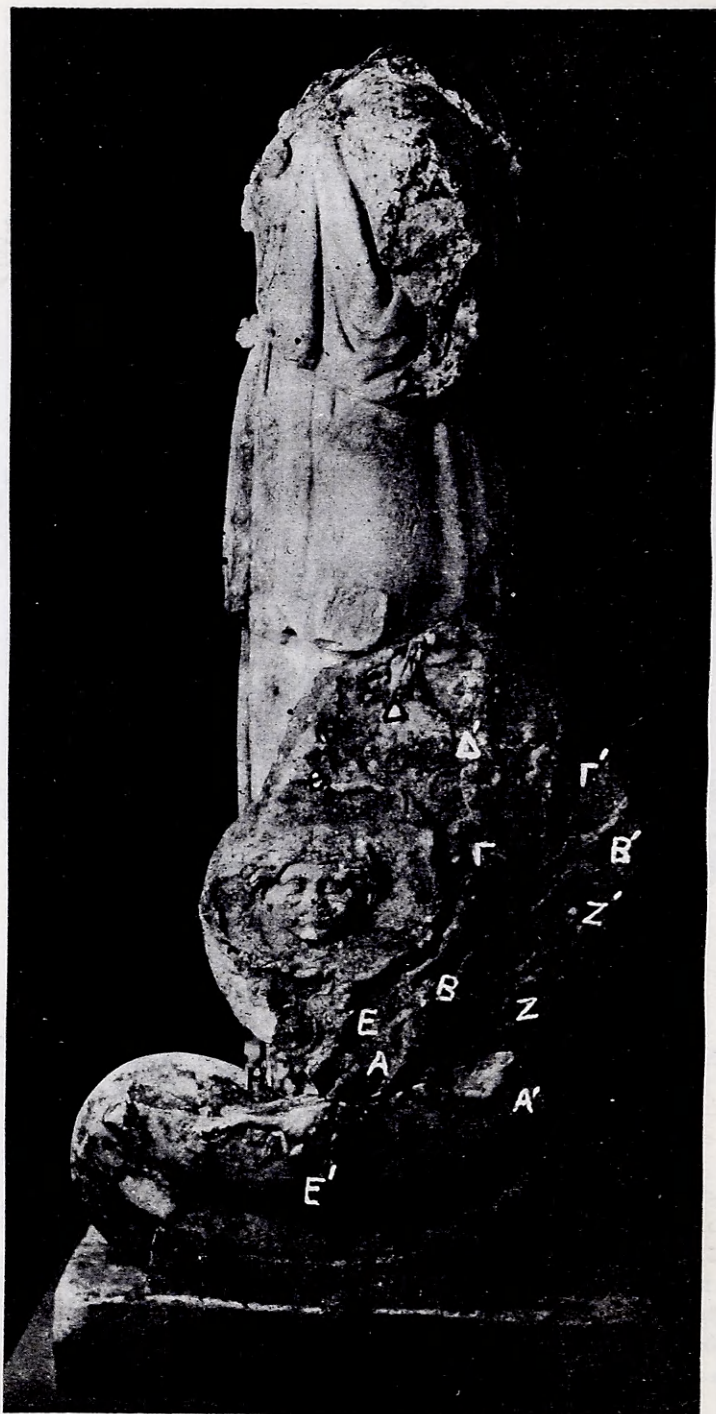

Εἰκ. 20 β. Ἡ ἀσπίς τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Πηνυκῆς κατὰ νεώτερον σχεδιογράφημα.

καὶ ἱματίῳ. Καὶ ἐνταῦθα στρογγύλην ἀσπίδα καὶ ξίφος φέρουσιν ἀδιακρίτως περίπου Ἕλληνας καὶ Ἀμαζόνες.

LENORMANT. Λόγῳ τοῦ ἡμιτελοῦς τῆς ἐξεργασίας ἐν γένει ἀδυνατοῦμεν νὰ ἔχωμεν ἀκριβεῖς λεπτομερείας.

CHIARAMONTI. Καὶ αἱ τέσσαρες καλῶς διατηρούμεναι μορφαὶ εἰκονίζουσιν Ἀμαζόνας ἐνδεδυμέναις ἐν βραχεῖ χιτῶνι, ἐξωσμένῳ περὶ τὴν ὀσφύν καὶ καταλείποντι ἀκάλυπτον τὸ δεξιὸν στήθος. Φέρουσιν ἐνδρομίδας καὶ κρατοῦσι πέλτην, πλὴν τῆς Δ, ἣτις φέρει ἐπιθετικὸν ὄπλον (πέλεκυν;).

Εἰκ. 21. Τὸ ἀγαλμάτιον τῆς Ἀθηνᾶς τῶν Πατρῶν μετὰ συμπληρωμένης τῆς ἀσπίδος.

Εἰκ. 21α. Τὸ νέον τεμάχιον τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηνᾶς τῶν Πατρῶν.

τὸ δεξιὸν αὐτῶν μέρος, ὅπερ, ὡς γνωστόν, σφύζεται ἐπὶ τῶν τοῦ Lenormant, Πατρῶν καὶ Strangford, δυνάμεθα ἐπίσης νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Φειδίας, ὡς καὶ ἄλλαι μορφαὶ ἢ ὠρισμένα ζεύγη, ἀποτελοῦντα τρόπον τινὰ χαρακτηριστικὰς σκηνὰς τῆς Ἀμαζονομαχίας, οὐχὶ μόνον εἰκονί-

Εἰκ. 22. Ἡ ἀσπίς Chiaramonti (Corolla Curtius πίν. 19, 1).

ζονται κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἀσπίδων, εἰς τὴν αὐτὴν περίπου θέσιν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν, ἀλλὰ κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων, ταῦτα πάντα παρίστανται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστῶς ἀποδοθέντα.

Τὸ ἐπὶ τεσσάρων πλακῶν (εἰκ. 1-4) ἐπαναλαμβανόμενον ὠραῖον τοῦτο σύμπλεγμα τῆς Ἀμαζόνος, ἣτις συλληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοσ—πιθανῶς τοῦ Θεσέως¹ — καθ' ἣν στιγμὴν φεύγουσα — ὁ πρὸς τὰ ὀπισθεν

¹ Ὁ SCHRADER ἐν τῷ συμπλέγματι τούτῳ «ἀναγνωρίζει ἄνευ ἀμφιβολίας τὸν μυθικὸν ἰδρυτὴν τῆς Πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν Θεσέα» — Corolla Curtius ἔ.ἀ. σ. 88 — καὶ τὴν Ἀμαζόνα — Ἀντιόπην; — «ἦν ἔσυρεν ἐκ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἔρριπεν εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως», Γνωμον ἔ. ἀ. σ. 166.

φερόμενος χιτῶν δεικνύει τὴν πρὸς τὰ πρόσω φορὰν — τὸν διώκτην αὐτῆς ἐπεχειρεῖ νὰ κατέλθῃ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου καὶ δεχθεῖσα τὸ θανατηφόρον πλῆγμα εἰς τὸ στήθος, ἀρχίζει νὰ πίπτῃ καταβεβλημένη ἐκ τῆς αἱμορραγίας (εἰκ. 1α καὶ 2β) πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐν ᾧ ἀκόμη βαστάζει τὴν τοῦ ἀντιπάλου χεῖρα, δι' ἧς οὗτος κρατεῖ αὐτὴν ἀπὸ τῆς κόμης, ἀναγνωρίζομεν δεξιὰ κάτω καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἀσπίδας Lenormant, Strangford καὶ Πατρῶν. Καὶ ἐν ᾧ μὲν εἰς τὴν τῶν Πατρῶν ἢ σκηνῇ αὕτη τῆς μάχης (βλ. Α-Α') ἀπεδόθη ὡς ἐπὶ τῶν Πειραικῶν ἀναγλύφων, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς, ὅτι δὲν σημειοῦται ἡ σύλληψις ἐκ τῆς κόμης — ἐνταῦθα ἡ Ἀμαζὼν φέρει κράνος — ἐπὶ τῆς τοῦ Strangford (Α-Α') καὶ Lenormant (Α-Α') ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπέδωκε τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ὁ Ἕλληνας, ἀφ' οὗ ἐπέτυχε νὰ ἀκίνητοποιήσῃ τὴν ἀντίπαλον, πατεῖ τὴν Ἀμαζόνα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους καὶ συγχρόνως σύρει αὐτὴν ἐκ τῆς κόμης — ἐτοιμάζεται νὰ πλήξῃ ταύτην διὰ τοῦ ξίφους.

Μεταξὺ τῶν ἐν λόγῳ ἡμετέρων ἐπαναλήψεων ὑφίστανται, ὡς εἶπομεν ἤδη, ἐπουσιώδεις διαφοραί, αἵτινες σημειοῦνται κυρίως εἰς τὴν θέσιν τῶν ποδῶν τῶν ἀντιπάλων. Ἡ σχέση τῶν ποδῶν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναγλύφου, διαφέρουσα τῆς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2, εἶναι ὁμοία ἀκριβῶς πρὸς τὴν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3. Οἱ τῆς Ἀμαζόνας δῆλα δὴ ὡσεὶ αἰωρούμενοι καὶ μόλις διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων ἐγγίζοντες τὸ ἔδαφος πόδες εὐρίσκονται εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ἀνάγλυφον ἡμῶν εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τοῦ Ἕλληνος, ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 ὁ τοῦ Ἕλληνος πούς ἀπτεται τοῦ δεξιοῦ τῆς Ἀμαζόνας. Περὶ τοῦ ἀναγλύφου ὑπ' ἀριθ. 4, ὡς σφύζοντος μόνον ἐν σκέλος τοῦ Ἕλληνος, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ λεχθῇ, εἰμὴ ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ τέταρτον ἀντίγραφον τῆς ἐξόχου αὐτῆς σκηνῆς Ἀμαζονομαχίας.

Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην τῶν ἀναγλύφων ἐτέραν διαφορὰν παρουσιάζει καὶ ἡ προσθήκη τοῦ τεῖχους μετὰ τῶν τεσσάρων ἰωνικῶν κιόνων, ἧτις μὴ ὑπάρχουσα ἐπὶ τῶν σωθέντων ἀντιγράφων τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηνᾶς, ἀσφαλῶς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου, ἐθεωρήθη ὑφ' ἐνὸς τῶν ἀντιγραφέων ἀναγκαία ἐνταῦθα, ὡς καθορίζουσα τὸν χῶρον, ἐνθα διεξάγεται ἡ μεμονωμένη αὕτη σκηνῇ τῆς μάχης. Διὰ τῆς προσθήκης δὲ ταύτης ἀσφαλῶς ὁ τεχνίτης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ τὸ τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως¹, μετὰ τῶν κιόνων τῆς βορείας προστάσεως τοῦ Ἐρεχθεῖου (Gnomon ἔ. ἀ. σ. 166), οἵτινες ὅμως δεόν νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τῶν εἰρημένων ἀναγλύφων, δὲν ἦσαν ὄρατοὶ ἐκ τῆς κάτω πόλεως, διότι τὸ πρὸ αὐτῶν τεῖχος ἐσυνεχίζετο εἰς ὕψος τεσσάρων ἔτι δόμων². Τοὺς τέσσαρας κίονας

¹ Καὶ ἐπὶ τῆς γνωστῆς ἀναγλύπτου πλακὸς τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου Ἀθηνῶν εἰκονίζεται εἰς τὸ βάθος ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οἱ κίονες τοῦ Παρθενῶνος.

² Τὴν παρατήρησιν ταύτην ὀφείλω εἰς τὸν καθηγ. Ἀ. Κεραμόπουλλον.

ὁ τεχνίτης παρέστησεν ἐκ μνήμης καὶ δὲν ἀπέβλεψεν εἰς πιστὴν ἀντιγραφὴν τοῦ ὄρωμένου μέρους τοῦ Ἐρεχθείου.

Πάντως τὸ τεῖχος δεικνύει καὶ τὴν ἰδέαν, ἣν εἶχον οἱ ἀντιγραφεῖς περὶ τοῦ τόπου τῆς μάχης, ὅστις δὲν εἶναι διάφορος τῆς βραχώδους βορείας προσβάσεως τῆς Ἀκροπόλεως. Γνωρίζομεν καλῶς ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον, ὅστις κατὰ ΔΙΟΔΩΡΟΝ IV, 28 ἐκαλεῖτο Ἀμαζόνειον. Διατὶ δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐστρατοπέδευσαν ἐπὶ τοῦ Ἄρειου Πάγου, ὁ καθηγητὴς Κ. Ῥωμαῖος, ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ περὶ τοῦ Ἀπόλλωνος Θεομίου¹, εὐρίσκει ὡς λόγον, ὅτι ἐπὶ τοῦ σημαντικοῦ τούτου τόπου αἱ Ἀμαζόνες ταυτίζονται πρὸς ἄλλας αὐτῶν ἀδελφάς, τὰς ἐκεῖ λατρευομένας Εὐμενίδας².

Τὰ δύο πλήρη ὅμως ἐκ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἐμφανίζουσι σήμερον μεγίστην καὶ ἀξιόλογον διαφορὰν, ἣτις ὀφείλεται, καθ' ἡμᾶς, ἐξ ὀλοκλήρου εἰς ἀτύχημα τοῦ τεχνίτου κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν τὴν ὁποίαν ἐν συνεχείᾳ κατέβαλεν, ἵνα μὴ καταστῇ τοῦτο ἄχρηστον ἢ ὅπως ἀποφύγη τὴν ζημίαν. Ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν κατεργασίαν τῆς πλακὸς ταύτης θὰ ἀπεκόπη τὸ πρὸς τὰ ὀπίσω μέρος τῆς πλουσίας κόμης τῆς Ἀμαζόνος³, ὁ δὲ τεχνίτης, ἀντὶ ὡς πᾶς τις θὰ ἀνέμενε, νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἐνθεσιν ἰδιαιτέρου τοιοῦτου τμήματος, προὔτιμησε—πολὺ κακῶς—νὰ ἐπεξεργασθῇ κατὰ περιεργον τρόπον τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς παραστάσεως. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐν ᾧ ἡ Ἀμαζὼν αὕτη παρουσιάζεται νῦν φέρουσα βραχεῖαν κόμην, ἐνθυμίζουσαν, ὡς ἀνωτέρω λέγομεν, διὰ τῆς ἐν γένει σκληρότητος καὶ τοῦ ὀξέος τερματισμοῦ αὐτῆς ὀπίσω, ἐπεξεργασίαν μετάλλου, ἐκ παραλλήλου τὸ ὄλον ἀνάγλυφον, ἕνεκα τῆς τροποποιήσεως ταύτης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2, ἐνθα σφζομένου τοῦ ἀρχικοῦ διαγράμματος εἶναι ἀπολύτως νοητὴ ἡ ἀμυντικὴ χειρονομία τῆς Ἀμαζόνος καὶ ἡ κίνησις τῆς χειρὸς τοῦ Ἑλληνος, κατέστησεν ἀκατανόητον τὴν δρᾶσιν τῶν μορφῶν καὶ παρέσυρε τὸν καθηγητὴν Schrader εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὴν περιεργον ἐρμηνείαν τοῦ πηδῆματος τοῦ θανάτου, ἐπιμένοντα μάλιστα μέχρι τέλους εἰς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην (Gnomon καὶ A.A. ἔ.ἀ. Corolla Curtius σ. 82), ἐπὶ πλέον δὲ νὰ διακρίνῃ κάτωθεν τῆς Ἀμαζόνος τὸ κενόν, ἐν ᾧ ὁ πρὸ αὐτῆς

¹ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης. Τόμ. 2ος σ. 1-21.

² ΑΙΣΧ. Εὐμεν. 681 κέ. Πρβ. ARN. VON SALIS ἔ.ἀ. σ. 138 κέ.

³ Τοῦτο θὰ ἐγίνετο ἀντιληπτὸν εἰς τὸν μελετητὴν καὶ ἂν δὲν ἀνευρίσκετο ἡ ἀκεραία ἐπανάληψις, διότι τὰ λείψανα τῆς ζημίας εἶναι καταφανέστατα. Ἐκτὸς τῆς κτυπητῆς διαφορᾶς, τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν ἐπὶ τοῦ στήθους μακρῶν καὶ ὠραίων πλοκάμων καὶ τῶν τροποποιηθέντων μικρῶν ὀπίσω, τὸ ὑπὸ τὸ ἀποσπαθὲν τμήμα ἔδαφος τῆς πλακὸς παρέμεινεν ἀνώμαλον, αἱ δὲ γραμμαὶ τῶν δόμων τοῦ τείχους δὲν ἀπεδόθησαν (βλ. εἰκ. 1α).

Ἡ ἄκρα χεὶρ τοῦ Ἑλληνος ἀσφαλῶς ἀπεκρούσθη βραδύτερον.

χώρος, καταλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἀναγλύφων ὑπὸ τοῦ βραχίονος ἐδάφους, ὅπερ μάλιστα πρὸς τὰ δεξιὰ ἀνέροχεται καὶ ἐφ' οὗ στηρίζεται ὁ ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τεθεῖς, πρὸς πλήρωσιν τοῦ χώρου, ἐνταῦθα πέλεκυς¹.

Διὰ τῶν ὡς ἄνω ἀναγλύφων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπεδόθη ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ ὠραίαν ἐντύπωσιν προξενούσα τῆς Ἀμαζονομαχίας σκηνῆς, ἣτις σφύζεται καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἀσπίδων, ὁμοιομόρφως δὲ εἰκονίζεται μόνον ἐπὶ τῆς τῶν Πατρῶν, πιστεύομεν, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ E. Löwy², ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς τελειοτέρας καὶ, ὡς φαίνεται, πιστοτέρας ἀντιγραφῆς. Ἡ κίνησις τῶν μελῶν καὶ ἡ καθ' ὅλου στάσις τοῦ Ἑλληνος, ὅστις πλήρης σφρίγγους καὶ ἀτάραχος προσβλέπει τὴν ἀρρενωπὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ, ἐνθυμίζουσιν ἀρκούντως ἀντιστοίχους μορφὰς τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος (βλ. μετόπας II, III, XXIV καὶ XXVI τῆς νοτίας πλευρᾶς καὶ I καὶ IX τῆς ἀνατολικῆς), εἰδικώτερον δὲ ὁμοιάζουσι πρὸς τὸν τῆς III μετόπης Λαπίθην, τὸν συλλαμβάνοντα ἐκ τῆς κόμης τὸν πληγωθέντα καὶ φεύγοντα Κένταυρον.

Τὴν γλαμύδα τοῦ Ἑλληνος, τὴν περιβάλλουσαν τὸν λαιμὸν—ἐνθα δεξιὰ πορποῦται—καὶ κατερχομένην ὀπισθεν, ἀφίνουσαν δ' οὕτω τελείως γυμνὸν τὸ σῶμα ἔμπρός, φέρουσιν αἱ περισσότεραι μορφαὶ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ τε Παρθενῶνος καὶ τοῦ Θησείου.

Ἄλλὰ καὶ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο γενικῶς, διὰ τῆς οὐχὶ ἐπὶ τῶν γονάτων, ὡς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford, ἀλλὰ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν ὀρθομένης καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω πιπτούσης ἠρωϊκῆς Ἀμαζόνος³, προσαρμόζεται

¹ Ὁ κ. Μαρινᾶτος δεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Schrader λέγει ὅτι «ἡ μορφή πίπτει εἰς τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ νοηθῇ μέγα. Οἱ πόδες οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπουσι».

Ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων ὅμως τούτων οὐχὶ μόνον οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον κενὸν σημειοῦται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς στάσεως ἀκριβῶς τῶν ποδῶν οὐδεμία προδίδεται τοιαύτη προσπάθεια. Ἡ ἀξιολογώτερα ἀνωμαλία ἢ ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους εἰκονίζεται κάτωθεν τῶν σκελῶν τοῦ Ἑλληνος. Οἱ διὰ τοῦ ἄκρου δὲ τῶν δακτύλων, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἐγγίζοντες τὸ ἔδαφος πόδες τῆς Ἀμαζόνος, ὑποδηλοῦσιν ὅτι αὕτη συνελήφθη καὶ ἐτρώθη φεύγουσα, τὰ δὲ ὡσεὶ αἰωρούμενα παραλελυμένα ἢ ἀδρανῆ σκέλη αὐτῆς, ὅτι ἀνίκανος πλέον πρὸς οἰανδήποτε ἀντίστασιν καὶ ἐξηντημένη ἐκ τῆς αἰμορραγίας ἀρχίζει νὰ καταπίπτῃ, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ὁ διώκτης αὐτῆς πλήρης ἱκανοποιήσεως παρακολουθεῖ.

² Τὸν Löwy θεωροῦντα (Jahreshefte XXVIII, 1933: Das Shildrelief der Parthenos σ. 62-68) τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ὡς παραλλαγὴν τῆς ἐπὶ τῆς Strangford πιστοτέρας σκηνῆς ἀποκρούει ὁ SCHRADER (Corolla Curtius ἔ.ἀ. σ. 82).

³ Ἡ σύλληψις τῆς κόμης εἶναι ἡ αἰτία πάσης κινήσεως καὶ τῆς στάσεως αὐτῆς καθ' ὅλου. Ἡ ἡμετέρα Ἀμαζὼν ἐν τῇ στάσει τῆς κεφαλῆς καὶ ἐν τῷ σχηματισμῷ τῆς κόμης ἐνθυμίζει τὴν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Leningrad πρὸ τῆς μητρὸς καταρρέουσαν Νιοβίδα βλ. LANGLOTZ Phidiasprobleme σελ. 42, πίν. 13.

θαυμασίως εἰς τὸ μέρος τοῦτο, διότι τὸ οὕτω πως σχηματιζόμενον ἔξωτερικὸν περιγράμμα αὐτῆς ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς καὶ τονίζει τὴν ἀνερχομένην καμπύλην τῆς ἀσπίδος.

Ὡς πρὸς τὴν καταβολὴν δὲ τοῦ ἀντιπάλου γενικῶς διὰ τῆς συλλήψεως αὐτοῦ ἐκ τῆς κόμης¹, συνηθέστατον ἐπὶ ἀγγειογραφῶν καὶ ἀναγλύπτων παραστάσεων Ἀμαζονομαχίας, Γιγαντομαχίας καὶ Κενταυρομαχίας βλ. ἀγγεῖον τοῦ Stoddart τοῦ Βρετ. Μουσείου², ἀττικὸν ἀμφορέα τοῦ Λούβρου³, ζωφόρον (ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν) Θησείου, Φιγαλείας, Μαυσσωλλεῖον Ἀλικαρνασοῦ, Βωμὸν Περγάμου, Σαρκοφάγον Μ. Ἀλεξάνδρου.

Εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 5 - 11 ἀνάγλυφα ἔχομεν ἐπανάληψιν πάλιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον παριστᾷ Ἀμαζόνα ἀγωνιζομένην τὸ μὲν νὰ ἀποφύγη, διὰ ἀποτροπῆς τῆς στοχαστικῆς γραμμῆς τοῦ τοξεύοντος — ἐπιχειρεῖ ἢ νὰ μετατοπίσῃ ἴσως τὴν κρατοῦσαν τὸ τόξον ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ Ἑλληνος ἢ νὰ στρέψῃ ἀπλῶς πρὸς τὰ κάτω τὴν ἄκραν, ἣτις εἰκονίζεται δεόντως συνεσφιγμένη (εἰκ. 5) — ἢ διὰ τῆς προβαλλομένης ἀλλαχοῦ ἀσπίδος, τὸ βέλος, τὸ ὁποῖον ὁ μετὰ βαρέος βήματος ἀνερχόμενος ἀριστερὰ ἐπὶ βράχου καὶ στρέφων ὀπίσω τὴν κεκλιμένην κεφαλὴν, ὥσει σκοπεύων, ἐτοιμάζεται νὰ ἀποστείλῃ κατ' αὐτῆς, τὸ δὲ νὰ προσβάλῃ αὐτὸν διὰ δόρατος⁴.

Ἀναμφιβόλως εὐρισκόμεθα πρὸ ἐξαίρετου καὶ ἐντυπωσιακῆς εἰκόνας, μεστῆς σπασμωδικῆς ἐνεργείας καὶ ἀντιθέτων κινήσεων, τὴν ὁποῖαν ἐνθυμίζει ἐν μέρει τὸ σχετικόν, προφανῶς, ζεῦγος τοῦ ἀκονιζόντος ἀσπιδοφόρου καὶ τῆς τοξότιδος ἐπὶ τοῦ ἐκ Χαλκίδος «μεγαρικοῦ» σκύφου⁵ καὶ ἣτις μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως ἐπὶ τῆς πλακὸς ταύτης μετ' ἐπιμελείας, λίαν συμμετρικῶς πληρωθέντος τοῦ χώρου. Τῶν ἀντιμετώπων τούτων μορφῶν, αἵτινες ἀπέχουσιν ἐξ ἴσου τῶν πλευρῶν, ἀποδίδονται θαυμασίως ἐνταῦθα οἱ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν κινουμένων μελῶν συμμετρικοὶ χιασμοί. Τὸ τεταμένον δεξιὸν σκέλος τῆς Ἀμαζόνας ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὅμοιον καὶ κατ' ἐνώπιον εἰκονιζόμενον ἀριστερὸν τοῦ Ἑλληνος, τὸ κεκαμμένον κατὰ τὸ γόνυ καὶ πλα-

¹ Arch. Anz. 1941 σ. 844, βλ. Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΝ ἐν Mélanges Charles Picard (1949) σ. 783 ἑ., ἔνθα γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς γνώμης τοῦ A. GOTSMICH Arch. Anz. (56) 1941, 844 ἑ. ὅτι τὸ σχῆμα προέρχεται ἐκ τῆς μαγείας καὶ τῶν λαογραφικῶν δοξασιῶν.

² Ἀμαζῶν καταβάλλει Ἑλληνα' Löwy ἑ.ἀ. εἰκ. 29.

³ Ἐρμῆς καταβάλλει Γίγαντα' ARN. VON SALIS ἑ.ἀ. εἰκ. 20.

⁴ Ἡ ἄκρα χεὶρ τῆς παλλούσης τὸ δόρυ δεξιᾶς τῆς Ἀμαζόνας ἀπεδόθη ἐσφαλμένως εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5. Ὁ καρπὸς δὲν ἔπρεπε νὰ ἦτο ἐστραμμένος πρὸς ἡμᾶς. Ὁ κ. Μαρινάτος συνέστησε τὴν ἀπάλειψιν τῆς παρατηρήσεως ταύτης, διότι «ἡ μορφή δὲν βάλλει, ἀλλὰ νύσσει». Δυστυχῶς ὁμοῦς εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις πῶς, οὕτως ἐχούσης τῆς χειρός, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἔστω καὶ ἡ νύξις.

⁵ Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1907 σ. 83 κέ., πῖναξ 4.

γίως ἀποδιδόμενον ἀριστερὸν αὐτῆς, πρὸς τὸ ὁμοίως ἔχον δεξιὸν τοῦ ἀντιπάλου καὶ τὸ τραπεζιοειδὲς τοῦ κλίνοντος ἀριστερὰ κορμοῦ αὐτῆς, πρὸς τὸ ὅμοιον ἐμπρόσθιον τοῦ Ἑλληνος. Παραλλήλως ἐπίσης ἔχουσιν αἱ κεφαλαὶ καὶ αἱ ἀνεωγμέναι ἐκατέρωθεν χεῖρες ἀμφοτέρων τῶν μορφῶν, ὡς καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ τῆς Ἀμαζόνος πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος, πρὸς τὰς ὁμοίας ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Ἑλληνος.

Ἡ κίνησις τῶν μορφῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀμαζόνος ἐνθυμίζει τὴν ὀρμητικὴν στάσιν τῶν ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν τοῦ Μουσείου Θηβῶν εἰκονιζομένων πολεμιστῶν Μνάσωνος καὶ Ῥύγχωνος¹.

Διὰ τὴν ἐξηπλωμένην καὶ καλύπτουσαν ὀλόκληρον ἐμπρὸς τὸν κορμὸν τοῦ Ἑλληνος χλαμύδα, τὴν ὁποίαν οὗτος φέρει ἐνταῦθα σὺν τῷ χιτῶνι, γνωστὴν ἐκ τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Θεσείου, ὡς καὶ διὰ τὰς ἐκατέρωθεν τῆς περὶ τὴν ὀσφὺν ζώνης σχηματιζομένας πτυχὰς τοῦ χιτῶνος τῆς Ἀμαζόνος, τὰς ὁποίας βλέπομεν ἀκριβῶς εἰς τὰ ὀπίσθια τῆς τε Σελήνης τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν ἀντιγράφων τοῦ Βαρβακείου καὶ τῆς Μαδρίτης βλ. σχετικῶς ὅσα λέγει ὁ B. SCHWEITZER *Pheidias der Parthenonmeister*, ἐν *Jahrbuch* 55, 1940 σελ. 236 (εἰκ. 3 - 6 καὶ 59 - 60).

Τῶν ἐν λόγῳ ἀναγλύφων τοῦ Πειραιῶς δύο μὲν - 5 καὶ 6 + 6α + 6β - εἰκονίζουσι τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τῆς μάχης ἐν τῇ αὐτῇ στάσει², ἐν ᾧ τὰ ἄλλα³, καὶ ἀποδεδειγμένως τὸ ὑπ' ἀριθ. 10, κατὰ διάφορον τρόπον. Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν Ἀμαζόνα ναὶ μὲν καὶ πάλιν τὰ νῶτα στρέφουσιν πρὸς τὸν θεατὴν, ἀλλ' εὐρισκομένην εἰς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸν ἀντίπαλον ὕψος — ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ βλέμματος —, ἔχουσιν τὴν δεξιὰν καθειμένην καὶ φέρουσιν ἐν τῇ προβεβλημένῃ ἀριστερᾷ πέλτην, ἵνα ἀποκρούσῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ἑλληνος.

Ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων Πατρῶν καὶ Strangford ἡ Ἀμαζὼν αὕτη παρουσιάζεται ἀσπιδοφόρος, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 6, 7, 8 (πιθανῶς) καὶ 10 Πειραιῶκων ἀναγλύφων, φρονοῦμεν ὅτι ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα πρὸ μιᾶς καλῶς ἐκτελεσθείσης παραλλαγῆς ἢ μεταπλάσεως, ἐν ἣ ἡ Ἀμαζὼν ἀντὶ τοῦ δορυφόρου ἀντιμετωπίζει τοξότην εἴτε χρησιμοποιοῦσα ἀσπίδα, εἴτε καὶ ἄνευ αὐτῆς, ὡς ἐν εἰκόνι 5, ἐνθα τὸ τόξον καὶ τὸ βέλος, θὰ ἦσαν δεδηλωμένα διὰ χρώματος. Στηριζόμενοι δὲ μάλιστα ἐπὶ τῶν διατηρηθέντων ἐλαχίστων, ὡς εἶδομεν, λειψάνων χρώματος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ χεῖλη τῆς ὑπ' ἀριθ. 12

¹ Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1920 σ. 1 - 36, πίν. 1 καὶ 2.

² Εἰς τὴν πλάκα 6+6α+6β αἱ μορφαὶ πλησιάζουσι περισσότερον.

³ Ὁ Ἑλλην τῶν ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 7 ἔχει τὴν δεξιὰν χεῖρα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν — ὀπισθεν τοῦ ὠτός διακρίνονται λείψανα τῶν ἐφαπτομένων δακτύλων (εἰκ. 5α) — ἐν ᾧ ὁ τοῦ 8 πολὺ χαμηλότερον.

Ἀμαζόνος, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι διὰ χρώματος οὐχὶ μόνον ὠρισμένοι λεπτομέρειαι τῶν ἀναγλύφων τούτων θὰ ἐσημαίνοντο, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ μέρη αὐτῶν θὰ ἐτονίζοντο.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δι' ἀπλῆς ἀλλαγῆς τῆς θέσεως τῶν μαχομένων δυνάμεθα εὐκόλως νὰ ἀναγνωρίσωμεν περὶ τὸ μέσον καὶ ἄνω τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν (Γ·Γ') ἔπρεπεν, ὡς κατωτέρω θὰ ἀποδείξωμεν, νὰ εὐρίσκειτο εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford (βλ. B - D').

Ὁ καθηγητὴς Schrader ἀσχολούμενος ἐν Corolla Curtius σ. 81-88 γενικῶς μὲν περὶ πάντων τῶν ἐν λόγῳ ἀντιγράφων, τὰ ὁποῖα καὶ εἶδε μετὰ πενταετίαν ἀπὸ τῆς εὐρέσεως αὐτῶν ἐν τῷ Μουσείῳ Πειραιῶς, εἰδικώτερον δὲ περὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 5 ἀναγλύφων, ἐπαναλαμβάνει (βλ. Sitzungsberichte phil. hist. Kl. XI, 1931 σ. 189) ὅτι πρέπει νὰ μετριάσωμεν τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε εἴχομεν εἰς τὸν ἀντιγραφέα ὡς πρὸς τὴν πιστότητα τῆς ἀποδόσεως τῶν λεπτομερειῶν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford.

Καὶ ἂν μὲν, ὡς ἀπεδείχθη ἤδη διὰ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 Πειραιικοῦ ἀναγλύφου, δὲν δικαιολογεῖται πλήρως ἢ ἐκ μέρους τοῦ Schrader καταλογιζομένη εἰς τὸν ἐκτελεστὴν τῆς ἀσπίδος τοῦ Λονδίνου αὐθαιρέσια, κατὰ τὴν παράστασιν τῆς ἀντιστοίχου συνθέσεως ἐπ' αὐτῆς, δὲν δύναται ὅμως τὸ αὐτὸ νὰ ἰσχύσῃ ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὑπερθεν τοῦ συμπλέγματος C εἰκονιζομένων τεσσάρων ἄλλων μορφῶν, ἧτοι τῶν B, D', D, καὶ F, αἵτινες ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ δεῦτερον καὶ τρίτον θέμα τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων.

Ὁ Schrader παραβάλλων πολὺ ὀρθῶς τὴν μετὰ τοῦ δόρατος κινουμένην Ἀμαζόνα τῆς ἡμετέρας 5 πλακὸς πρὸς τὴν μορφήν B τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ἐκτελεστὴς αὐτῆς ὅλως αὐθαιρέτως παρέστησε ταύτην ἐνταῦθα ἄνευ ἀντιπάλου, ἀφ' οὗ πρὸς τὰ ἀριστερὰ μὲν ἄνω, ἔνθα φαίνεται ὅτι κινεῖται, εἰκονίζεται ἢ κεκλιμένη Ἀμαζὼν E, ἀριστερὰ δὲ τοῦ Γοργονείου, ἐπὶ τοῦ διατηρουμένου εὐρέος ἐδάφους, δὲν φαίνονται οὔτε ἴχνη μορφῆς δυναμένης νὰ ἀντιμετώπισῃ ταύτην.

Ἡμεῖς ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀσπίδα τῶν Πατρῶν καὶ πιστεύοντες συγχρόνως ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστῶς ἀποδίδουσι τὸ πρωτότυπον, νομίζομεν ὅτι, χωρὶς νὰ ἀφιστάμεθα τελείως τῆς γνώμης, ἣν ἔχει ὁ Schrader διὰ τὸν ἐκτελεστὴν τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford, θὰ ἐπιτύχωμεν, ἐπιφέροντες μικρὰς μόνον καὶ δεδικαιολογημένας τροποποιήσεις εἰς ὠρισμένας μορφὰς τῆς ἐν λόγῳ ἀσπίδος, νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὰ πράγματα.

Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford ἡ μὲν μορφή B, ὡς ἔχει πράγματι, εὐρίσκειται ἄνευ ἀντιπάλου, ἡ δὲ τοῦ Ἑλληνος D', εἰκονίζεται ὡς ἀντίπαλος

τῆς Ἀμαζόνος D. Εἰς τὴν ἀσπίδα ὅμως τῶν Πατρῶν μολονότι πᾶσαι σχεδὸν αἱ μορφαὶ καὶ κυρίως τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἶναι, δυστυχῶς, ἀποτετριμμένα, διακρίνεται εὐκρινέστατα ὅτι αἱ Ἀμαζόνες D καὶ B παρίστανται ἔχουσαι τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς τοῦ Strangford, πρὸς τὰ δεξιὰ, οὕτω δὲ ἢ μὲν D (βλ. Δ' Πατρῶν) εἶναι ἐμφανὲς ὅτι μάχεται πρὸς τὸν Ἑλληνα F (βλ. Δ Πατρῶν), ὁ δὲ κάτωθεν ἀκριβῶς τῆς D Ἑλλην D' (βλ. Γ' Πατρῶν) ἀγωνίζεται πρὸς τὴν πρὸ αὐτῆς εὐρισκομένην Ἀμαζόνα B (βλ. Γ Πατρῶν). Ἡ τελευταία μάλιστα αὕτη εἰκονίζεται ὡσεὶ θέλουσα νὰ τρέξῃ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄνω, ἀλλ' εὐρεθεῖσα αἰφνιδίως πρὸ ἐχθροῦ μὴ ἀναμενομένου στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὶν ἢ χρησιμοποίησιν τὴν ἀσπίδα, ἐτοιμάζεται νὰ πλήξῃ διὰ τῆς δεξιᾶς — ἀμυδρῶς διακρίνεται τὸ ξίφος — τὸν ἐπὶ ὑψηλοτέρου πεδίου εὐρισκόμενον Ἑλληνα.

Τούτων ὅμως οὕτως ἐχόντων καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς στροφῆς μόνον πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς κεφαλῆς τῶν Ἀμαζόνων D καὶ B, αἵτινες σημειωτέον ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ ἀσπίδων — Πατρῶν καὶ Strangford — καὶ ἐπὶ τῶν σχετικῶν ἀναγλύφων τοῦ Πειραιῶς (εἰκ. 5, 6 + 6α + 6β καὶ 12) δὲν διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει ἀπόδοσιν (μόνον ἢ δεξιὰ χεὶρ τῆς ἐπὶ τῆς τῶν Πατρῶν Ἀμαζόνος Γ ἐλαφρῶς διαφέρει), ἀπεικονίζονται θαυμασίως τὰ ἐν λόγῳ συμπλέγματα τῶν μαχητῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν καὶ ἐπὶ τῶν Πειραιϊκῶν ἀναγλύφων, γεγονός ἐστίν ὅτι ἐὰν στρέψωμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀμαζόνος B πρὸς δεξιὰ, θὰ ἔχωμεν πλεόν ταύτην ὡς ἀντίπαλον τῆς μορφῆς B'.

Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ ἐν εἰκόνι 5 Πειραιϊκοῦ ἀναγλύφου μετέβαλεν ἀπλῶς τὴν θέσιν τῶν ἀντιπάλων, ὁ δὲ ἐκτελεστὴς τῆς τοῦ Strangford, παραστήσας ἐσφαλμένως τὴν μορφήν B, ἠναγκάσθη νὰ τροποποιήσῃ τὸ ἀρχικὸν καὶ ὀρθὸν σχέδιον τοῦ ὡς ἀντιπάλου αὐτῆς προοριζομένου Ἑλλήνος D', εἰκονίσας αὐτὸν ὡς ἀσπιδοφόρον καὶ ἀδεξιῶς πῶς ἀντιμετωπίζοντα ἐνταῦθα τὴν Ἀμαζόνα D, τῆς ὁποίας πάλιν κατ' ἀνάγκην ἔστρεψε τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἀλλὰ ἐνὸς κακοῦ δοθέντος, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ ἄλλα. Διότι πράγματι ὁ τεχνίτης τῆς Λονδινίας ἀσπίδος διαπράξας, καθ' ὃν χρόνον ἐπεξεργάζετο τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἀσπίδος, ἐφ' ἧς εἶχε σχεδιασθῆ ἀρχικῶς ὁλόκληρος ἢ ὑπὸ ἐκτέλεσιν Ἀμαζονομαχία, τὸ σφάλμα ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀμαζόνος B, οὐχὶ μόνον ταύτην ἀφῆκε τελικῶς ὡς μεμονωμένην μορφήν καὶ διαφόρως εἰργάσθη τὴν B' καὶ ἐλαφρῶς μετέβαλε τὴν D, ἀλλ' εὐρέθη ὑποχρεωμένος, ὡς ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ἵνα μὴ ἐφαρμόσῃ πιστῶς τοῦλάχιστον τὸ βασικὸν σχέδιον τῶν ἐπὶ τοῦ ἑλλείποντος ἤδη τμήματος αὐτῆς ὑπολοίπων μορφῶν. Τοῦτο δὲ μάλιστα θὰ ἀποδειχθῇ ἐν μέρει καὶ ἐκ τῶν ἀμέσως κατωτέρω περὶ τοῦ τρίτου θέματος ἡμῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἡ Ἀμαζὼν D.

Εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford, μεταξὺ τῶν D καὶ E, διακρίνεται εὐκρινῶς τὸ τεταμένον ἀριστερὸν σκέλος μιᾶς μορφῆς, ὅπερ συνεχίζεται ὀπισθεν τῆς D, καὶ ἐλάχιστον μέρος τοῦ δεξιοῦ, ἅτινα ὁ Schrader θεωρῶν ὡς λείψανα τοῦ μετατεθέντος, κατ' αὐτόν, εἰς ἄλλην θέσιν ἀντιπάλου τῆς Ἀμαζόνος B, χαρακτηρίζει, τούτου ἕνεκα, ἄλλως, ἂφ' οὗ ἀντὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους βλέπει «τὸ χαρακτηριστικὸν τριγωνικὸν ἄκρον τῆς πτυχῆς τῆς πρὸς τὰ ἔμπρὸς βαθέως ἐπικρεμαμένης γλαμύδος τοῦ Ἑλληνος» (Corolla Curtius σ. 83). Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα γνώμη εἶναι ὀρθοτέρα, διότι εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Lenormant¹, διατηρεῖται πολὺ περισσότερον μέρος τῆς αὐτῆς ἀσφαλῶς μορφῆς, ἥτις κατ' ἐνώπιον εἰκονιζομένη καὶ στρογγύλην ἀσπίδα φέρουσα (βλ. Δ Πατρῶν καὶ B Lenormant - εἰκ. 21 καὶ 20 β) τὸ μὲν ἀριστερὸν τῶν ἀνεωγμένων σκελῶν ἔκτειναι πρὸς τὴν παρακειμένην δεξιὰ Ἀμαζόνα, τὸ δὲ ἔτερον ἔχει τόσον κεκαμμένον κατὰ τὸ γόνυ, ὥστε ἡ κνήμη νὰ ἐφάπτεται τελείως τοῦ μηροῦ. Ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὅμως ἐπὶ τῶν σκελῶν στηριζομένη μορφή αὕτη, ἡ φέρουσα καὶ στρογγύλην ἀσπίδα, πρὸ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ μέγρι τοῦ ἐδάφους φθάνουσα συνεπτυγμένη γλαμύς, δὲν εἶναι ἄλλη τῆς τοῦ «Καπανέως», οὔτινος σφύζονται δύο μαρμάρια ἀνάγλυφα, τὸ τῆς Villa Albani (ARNDT - BRUCKMANN, 607a) καὶ τὸ ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ Τέχνης τοῦ Σικάγου (Bull. Mus. Chicago XXI σ. 9 κέ. καὶ XXIII (6) σ. 102 κέ. AJA 34, 58).

Εἰς ταῦτα δυνάμεθα ἤδη ἐκ τοῦ εὐρήματος τοῦ Πειραιῶς νὰ προσθέσωμεν καὶ τρίτον (εἰκ. 23), ὅπερ ἀπαρτισθὲν ἐκ δύο ἀσφαλέστατα συνανηκόντων τεμαχίων — ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 12 καὶ 13 — καὶ συμπληρωθὲν διὰ τοῦ καλλιτέχνου τῶν Μουσείων κ. Ἀλ. Παπαηλιοπούλλου παρουσιάζει ἀκριβῶς τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀγωνιζομένων μορφῶν Δ-Δ' τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο, παρὰ τὴν σοβαρὰν διάβρωσιν καὶ τῶν δύο μορφῶν, εἶναι ἀξιολογώτατον, διότι δι' αὐτοῦ καὶ τῆ βοήθειά τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν τὸ μὲν ἐπεβεβαιώθη ἡ συμμετοχὴ τῆς φερούσης πλατὺ διάδημα περὶ τὴν κόμην, μὴ ἀρμόζον εἰς κοινὸν πολεμιστὴν, ἔξαιρέτου ταύτης μορφῆς² ἐν τῷ διακόσμῳ τῆς ἀσπίδος τῆς Παρθένου καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν

¹ Ὁ Conze (MICHABLIS ἔ. ἀ. σ. 277 καὶ Arch. Ztg. ἔ. ἀ. σ. 41) ἀντὶ τοῦ συμπλέγματος τούτου διακρίνει «τὸν Περικλέα καὶ κάτωθεν αὐτοῦ πολλὰ ἀσήμαντα ἔχνη ἴσως μιᾶς ἄλλης μορφῆς». Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ δικαιολογήσῃ τὴν καλῶς διακρινομένην κεκαμμένην καὶ ὀπίσω φερομένην δεξιάν χεῖρα τοῦ πολεμιστοῦ τούτου, ὑπολαμβάνει ταύτην «ὡς τὸν κυματίζοντα μανδύαν τοῦ Φειδίου».

² Ἐν μικρῇ μελέτῃ, δημοσιευθεσομένη περαιτέρω ἐνταῦθα, ὑποστηρίζομεν, ὅτι διὰ τοῦ ὄριμου καὶ ἐστεμμένου τούτου γενειῶντος ὁ καλλιτέχνης ἠθέλησε προφανῶς νὰ παραστήσῃ τὸν μυθικὸν βασιλέα καὶ προστάτην τῆς χώρας Ἐρεχθεά, τὸν κεραυνοβοληθέντα ὑπὸ τοῦ Διός, κατὰ τὸν πρὸς Ἐλευσινίους πόλεμον (ΥΓΙΝΟΥ Μῦθος 46. ΣΤΡΑΒ. Ζ' σ. 321), καὶ ὅτι παρὰ τὸν Ἐρεχθεά ἀπεικόνισε καὶ δεῦτερον βασιλέα, τὸν Κέκροπα.

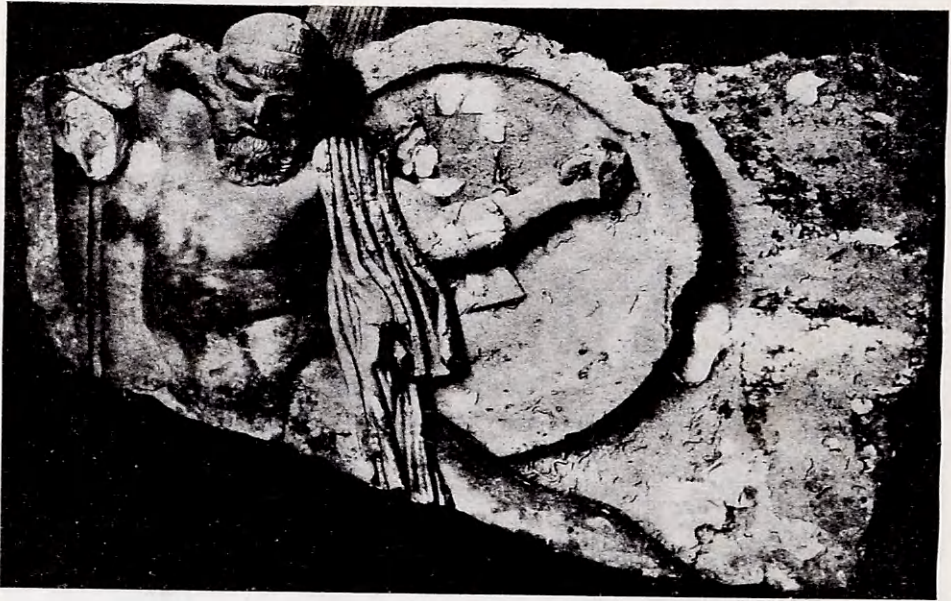
ἀναγνώρισιν τοῦ συμπλέγματος, ὡς καὶ τὴν ἀκριβεστέραν, κατόπιν λεπτομεροῦς μελέτης, ἀπόδοσιν πασῶν τῶν σκηνῶν ἐπὶ τῆς τοῦ Lenormant, τὸ δὲ παρέσχεν ἡμῖν στοιχεῖα διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Σικάγου (εἰκ. 24), τὸ ὁποῖον μάλιστα, οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας χωρούσης ὡς πρὸς τὴν

Εἰκ. 23. Συμπλήρωσις τῶν ἐν εἰκ. 12 καὶ 13 Πειραιϊκῶν ἀναγλύφων.

προέλευσιν αὐτοῦ ἐκ Πειραιῶς, δέον νὰ θεωρῆται πλέον ὡς ἐπανάληψις τοῦ ἡμετέρου συμπλέγματος. Ἡ παρεχομένη ἐντύπωσις ἐκ τῆς ἀναπαραστάσεως ταύτης (εἰκ. 24α), ὀφειλομένης ἐπίσης εἰς τὸν ζωγράφον κ. Παπαηλιόπουλλον καὶ ἐπιτευχθείσης δι' ἑλαφρᾶς μετατοπίσεως τῆς ἡμετέρας Ἀμαζόνος πρὸς τὸ δεξιὸν πλαίσιον, ὅπερ ἐπεβάλλετο νὰ γίνῃ λόγῳ τῆς διαφόρου θέσεως τοῦ «Καπανέως» ἐνταῦθα, νομίζομεν ὅτι δὲν δικαιολογεῖ ἀπολύτως τοὺς φόβους τοῦ Schrader, περὶ τοῦ μεγάλου κενοῦ, τὸ ὁποῖον καταλείπεται μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν (Corolla Curtius ἔ. ἀ. σ. 87). Ὡς πρὸς τὴν παρουσιαζομένην διαφορὰν μεταξὺ τοῦ συμπληρωμένου ἀναγλύφου τοῦ Σικάγου καὶ τῆς ἡμετέρας συνθέσεως, δὲν ἔχομεν ἢ νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς παρομοίαν μεταξὺ τῶν τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀναγλύφων 5 καὶ 6 + 6α + 6β. Ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ ἀναφέρομεν, ὅτι εἰς τὴν ἀναπαραστάσιν ταύτην ἐτηρήσαμεν τὸ μῆκος 1.30 μ. τῶν πλακῶν.

Ὁ γενειῶν οὗτος πολεμιστῆς¹, πληγείς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διὰ τοῦ δόρατος τῆς ἀντιπάλου κατὰ τὴν ῥάχιν, φέρει τὴν δεξιὰν χεῖρα εἰς τὴν πληγὴν (ἡ μορφή αὕτη ἐνθυμίζει πολὺ τὴν τοῦ Κενταύρου τῆς νοτίας

Εἰκ. 24. Ὁ «Καπανεύς» τοῦ Σικάγου (Corolla Curtius πίν. 20, 2).

¹ Εἶχε γραφῆ πρὸ πολλοῦ ἡ μελέτη αὕτη ὅτε ἐλάβομεν γνῶσιν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ FRANK BROMMER Zu den Schildreliefs der Athena Parthenos des Phidias (Marburger Winckelmannsprogramm 1948), ἐν ἣ ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνωστῶν πέντε παλαιῶν ἀντιγράφων τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν ὄσων περὶ αὐτῶν μέχρι τοῦδε παρὰ διαφορῶν καὶ κυρίως ὑπὸ τοῦ Schrader ἐγράφησαν, νὰ δώσῃ μίαν ἰδέαν τῆς ὅλης συνθέσεως τῆς Ἀμαζονομαχίας. Ἡ προσπάθεια ὁμως αὕτη, ὡς ἦτο φυσικόν, δὲν ἀπέδωκεν ἀξιόλογα ἀποτελέσματα, διότι ἦσαν ἄγνωστα τῷ Brommer τά τε Πειραϊκὰ σχετικὰ ἀνάγλυφα καὶ τὸ νέον τμήμα τῆς Πατραϊκῆς ἀσπίδος.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἅτινα παρεπιπτόντως θὰ ἀναφέρωμεν, τὰς μορφὰς D καὶ D' (Strangford) ἐκλαμβάνει καὶ οὗτος (ἔ. ἀ σ. 12 καὶ 15) ὡς ζευγὸς ἀντιπάλων τὴν γνώμην δὲ τοῦ Schrader, καθ' ἣν ἡ F εἶναι ἀντίπαλος τῆς B (Corolla Curtius σ. 82) ἀποκλείει καὶ ἔνεκα τῆς μεταξὺ τῶν μορφῶν τούτων μεγάλης ἀποστάσεως καὶ διότι τῆς F «διατηρεῖται τόσον ὀλίγον, ὥστε οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῇ».

Ἐπὶ πλέον περὶ τοῦ «Καπανέως» ἐν σελ. μὲν 13 λέγει ὅτι «δὲν ἐξακριβοῦται ὅτι συναντῆται οὗτος πρὸς τὴν ἀσπίδα τῆς Παρθένου», ἐν σελ. δὲ 16 ὅτι «ἡ μορφή αὕτη ἐπὶ οὐδενὸς τῶν πέντε ἀντιγράφων τῆς ἀσπίδος διατηρεῖται».

μετόπης IV τοῦ Παρθενῶνος) καὶ ἀρχίζει νὰ πίπτῃ, ἐν ᾧ ἡ Ἀμαζὼν¹, ἔχουσα πάντοτε τὴν προσοχὴν ἐστραμμένην πρὸς αὐτόν, εἰκονίζεται ἢ ἄνευ, ἐπιθετικοῦ πλέον, ὄπλου προσπαθοῦσα διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς νὰ συγκρατήσῃ

Εἰκ. 24α. Συμπλήρωσις τοῦ ἀναγλύφου τοῦ «Καπανέως» τοῦ Σικάγου.

περὶ τὴν ὄσφυν τὴν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καταπίπτουσαν χλαμύδα, ἢ, ὅπερ πιθανώτερον, ἐπιχειροῦσα νὰ σύρῃ διὰ τῆς δεξιᾶς, ἐκ τοῦ διὰ τῆς ἐτέρας κρατουμένου κολεοῦ, τὸ εἰς τὸ ἀποκεκρουμένον ἐκεῖνο σημεῖον κρεμάμενον ξίφος — ἐπὶ τῆς ἀσπίδος μάλιστα τοῦ Strangford ἢ ξιφουλκία δηλοῦται σαφῶς — οὔτινος στήριγμα, εἰς ἣν θεῖν οὕτως εὐρίσκετο, ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ ἢ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς πλακὸς σφζομένη ἀπόφυσις.

Τὴν ἐπὶ τῆς διαβεβρωμένης πλακὸς μόλις διακρινομένην ἐν περιγραμμάτι περίπου Ἀμαζόνα (εἰκ. 14), ἣτις ἔχει τὰς χεῖρας τεταμένας ἐκατέρωθεν

¹ Τῆς Ἀμαζόνος ταύτης τὰς δι' ἱμάντων ὑψηλὰ προσδενομένας ἐνδρομίδας, μετὰ τοῦ ἐν σχήματι στρογγύλων ὠτίων ὑποδημάτων διακόσμου, ἔχομεν ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος ἤδη ἀττικοῦ ἀμοφορέως καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Chiaramonti (VON SALIS ἔ. ἀ. σ. 135). Εἰς τὴν Ἀμαζόνα ταύτην προφανῶς ἀνήκει ἢ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος μόνον τῶν Πατρῶν, πρὸ αὐτῆς καὶ κάτωθεν τοῦ «Καπανέως», κατακειμένη πέλιτη.

καὶ στάσιν σκελῶν ὁμοίαν, ἀλλ' ἀντίστροφον¹ τῆς τοῦ « Καπανέως », ἀναγνωρίζομεν ἀμέσως ἐπίσης ὡς κατὰ τὸν αὐτὸν μὲν τρόπον εἰκονιζομένην ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν (βλ. Β' μορφήν), εἰς τὸ αὐτὸ δὲ σημεῖον ὑπάρχουσιν καὶ ἐπὶ τῆς Λονδινίας (C'), ἀλλὰ ἔχουσιν τὸ ἀριστερὸν μὲν σκέλος ὀλιγώτερον κεκαμμένον, περισσότερον δὲ ἠνωρθωμένην — ἀσφαλῶς ἔλλείψει χώρου — τὴν ἀριστερὰν χεῖρα. Οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ περὶ τῆς ταυτότητος τῆς σκηνῆς ταύτης, διότι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου διακρίνεται καλῶς τὸ πρὸς τὸν θεατὴν βλέπον ἐσωτερικὸν μέρος — βλέπε λείψανα τοῦ πόρπακος — τῆς κυκλικῆς ἀσπίδος τοῦ ἀντιπάλου αὐτῆς, ὅστις ἀναπαρίσταται ἐπὶ τῶν μνημονευθέντων ἀντιγράφων τοιαύτην καὶ οὕτω πως κρατῶν ἀσπίδα (B Πατρῶν καὶ C Strangford). Ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀναγλύφου, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν ἢ ἐπὶ βράχου ἀναρριχωμένη καὶ πρὸ τοῦ ἀντιπάλου ὀπισθοχωροῦσα ὠραία Ἀμαζῶν παρουσιάζεται ἔχουσα κενὴν τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἄνευ δηλαδὴ τοῦ πελέκεως, ὃν κρατεῖ ἢ ἐπὶ τοῦ τοῦ ἀντιγράφου Strangford, ἀλλὰ τῆς πέλτης, ἣν ἀσφαλῶς ἔφερεν αὐτὴ, διακρίνεται τὸ ὄργανον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν.

Ἡ Ἀμαζῶν αὕτη παρὰ τὴν μεγάλην καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν ἐκ τῆς διαβρώσεως ὑπέστη, παρουσιάζει μεγαλοπρεπῆ ἀπόδοσιν καὶ δεικνύει, ἀπηλλαγμένη τῆς χονδροειδοῦς μεταγενεστέρως ἐργασίας τῶν λεπτομερειῶν, ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὠραίων παλαιῶν θεμάτων.

Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς Πιατραϊκῆς ἀσπίδος, ἀπομένουσι, μὴ ταυτισθεῖσαι εἰσέτι, αἱ μεταξὺ τῶν ζευγῶν A - A' καὶ B - B' εἰς τὸ ἄκρον παρὰ τὸ πλαίσιον μορφᾶι Z - Z', αἵτινες ἐμφανίζονται ἐν χλαμύδι ἐρριμμένη πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἄνευ ὄπλου τινός.

Τὴν σκηνὴν ταύτην παριστῶσαν ἀσφαλῶς μεταφορὰν Ἑλληνοσ τραυματίου ὑφ' ἑταίρου, βλέπομεν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς καὶ τῶν δύο ἄλλων ἀσπίδων. Καὶ ἐν ᾧ μὲν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant ἀποδίδεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον (βλ. E - E')², ἐπὶ τῆς τοῦ Strangford εὐρισκόμεθα

¹ Οἱ μαχόμενοι εἰκονίζονται συχνάκις οὕτω πως τὸ ἐν τῶν σκελῶν ἔχοντες, πρβ. φιάλην Ἀριστοφάνους καὶ Ἐργίνου F. - R. πίν. 127, ἀντίπαλον πωγωνοφόρου πολεμιστοῦ ἐπὶ Γιγαντομαχίας Strangford, κρατῆρα Ἐθν. Μουσείου Νεαπόλεως, κρατῆρα Ἀπουλίας καὶ ἀπτικὸν ἀμφορέα ἐκ Μήλου (ARNOLD VON SALIS JdI ἔ. ἀ. εἰκ. 1 - 6 καὶ 20). Τοῦτο ὁμοίως δὲν εἶναι πάντοτε χαρακτηριστικὸν τοῦ πίπτοντος. Ἐπὶ λίαν ἀνωφερῶς ἐδάφους χρησιμεύει πρὸς στερεωτέραν βάσιν τοῦ ἀμυνομένου· συνήθως, ὅστις στηρίζεται τόσον ἐπὶ τοῦ γόνατος, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων τοῦ καθέτως φερομένου ἄκρου ποδός.

² Τὸ θαυμασιῶς διατηρούμενον, γνωστὸν δὲ ὡς «ἀνάγλυφον τοῦ Ὁρέστου», ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λατερανοῦ, ἀποτελεῖ πιστὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀντιγραφὴν τῆς σκηνῆς ταύτης, ὡς εἰκονίζεται βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν HELBIG I, ἀριθ. 708 — LANGLOTZ ἔ. ἀ. σ. 43, πίναξ 12.

πρὸ ἐκδηλώσεως εὐγενεστέρου αἰσθήματος ἐν ὄρα μάχης, διότι ἐνταῦθα παρίσταται πληρωθεῖσα Ἀμαζὼν μεταφερομένη ὑπὸ ἀντιπάλου (βλ. I - I'), ἐὰν βεβαίως εἶναι ὀρθὰ ὅσα ὁ SCHRADER ἐν Corolla Curtius σελ. 82 λέγει περὶ τῆς μορφῆς I¹. Τὸ θέμα πάντως τοῦτο νομίζομεν ὅτι δὲν ἀναπληροῖ τὸ ἐπὶ τοῦ ἀντιγράφου τῶν Πατρῶν. Δὲν ἀποκλείεται ἐνταῦθα νὰ ἔχωμεν Ἀμαζόνα μεταφέρουσαν συνάδελφον, δῆλα δὴ ὡς ἀντίστοιχον τοῦ παραλειφθέντος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, ὅμοιον δὲ νὰ ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν.

Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Chiaramonti ἔχομεν παραπλήσιον σκηνὴν ἢ Ἀμαζὼν Β τρέχει εἰς βοήθειαν τῆς Ἀμαζόνος Γ (βλ. εἰκ. 22), ἡμικαθημένης καὶ προσπαθούσης, διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στηριζομένης δεξιᾶς νὰ κρατηθῇ εἰς ἡν θέσιν εὐρίσκεται.

Ἀμαζόνα ἐπίσης σπεύδουσαν νὰ βοηθήσῃ συνάδελφον ἔχομεν καὶ ἐπὶ ἐνὸς ἄλλου μικροῦ ὑπολοίπου ἀσπίδος— Ῥώμη, Palazzo dei Conservatori τέως Μουσεῖον Μουσσολίνι— ἀντιγράφου τῆς Παρθένου τοῦ Esquilino (εἰκ. 25).

Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant τέλος φρονοῦμεν, ὅτι ἡ σχετικὴ σκηνὴ ἐλήφθη ἐκ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, διότι τὸ ἀνωφερὲς πεδίον τῆς μάχης, δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς τοιοῦτον ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὸ πλάσιον τῆς ἀσπίδος.

Τοῦ ἐπεισοδίου τούτου τῆς μάχης, ὡς εἰκονίζεται τοῦλάχιστον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν, ἔχομεν ἀναντιρρήτως ἀντίγραφον μεταξὺ τῶν ἀναγλύφων τοῦ Πειραιῶς. Πρόκειται περὶ τοῦ κατωτέρου τμήματος τῆς ἐν εἰκ. 15 πλακός, ἐφ' οὗ φαίνονται οἱ ἄκροι πόδες μορφῆς, ὧν ὁ μὲν ἀριστερὸς ἀπεδόθη σχεδὸν κατ' ἐνώπιον, ὁ δ' ἕτερος ἐν κατατομῇ καὶ ὡσεὶ μὴ πατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' αἰωρούμενος, ὡς δεικνύει τὸ τελείως διακρινόμενον πέλμα αὐτοῦ. Ἀσφαλῶς δὲ πρόκειται περὶ τοῦ μεταφερομένου τούτου τραυματίου καὶ οὐχὶ περὶ τῆς πρὸ τοῦ Περικλέους ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν μορφῆς, ὡς ὁ Schrader (ἐ. ἀ. σ. 88) ὑποθέτει.

¹ Ὁρισμένα σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford φαίνεται ὅτι συμπληροῦνται κατὰ τὸ δοκοῦν, διότι ἐκτὸς τῶν ἀναφερθέντων, ὡς πρὸς τὰ λείψανα τοῦ «Καπανέως», καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς μορφῆς I, ἀλλαγῶν μὲν ἐμφανίζονται σαφῶς, ὡς ἀριστερὸς πούς πολεμιστοῦ (CONZE Ztg. XXIII, πίν. 196 — Löwy Jahreshefte 1933, σ. 64, εἰκ. 28), ἀλλαγῶν δὲ πάλιν ὡς δεξιὸς βραχίον, οὐτινος ἢ ἄκρα χεὶρ κακῶς ἀποδίδεται (OVERBECK Geschichte der griechischen Plastik I εἰκ. 55).

Τὸ αὐτὸ λεκτέον περὶ τοῦ ἐμβλήματος τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀμαζόνος Β, ὅπερ χαρακτηρίζεται Λαγῶος (LÖWY ἐ. ἀ. σ. 65, εἰκ. 28), ἀλλὰ καὶ Κένταυρος (ARNOLD VON SALIS ἐ. ἀ. σ. 122), ὡς καὶ περὶ τοῦ ἄνωθεν τῆς Ἀμαζόνος Ε τμήματος, ὅπερ ἐκλαμβάνεται, ὡς ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς— τοῦτο ὅμως εἶναι ἀδύνατον, διότι διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ τὴν ἀσπίδα. Προφανῶς ἔχομεν τὸ ἀριστερὸν σκέλος τοῦ ἀντιπάλου αὐτῆς (βλ. Θ' Πατρῶν).

Οἱ πρωτεργάται τοῦ Παρθενῶνος Περικλῆς καὶ Φειδίας, οἱ κατὰ τὴν φιλολογικὴν παράδοσιν¹ ἐπὶ τῆς Ἀμαζονομαχίας τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς ἀπεικονισθέντες, ἀναγνωρίζονται καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων

Εἰκ. 25. Ἡ ἀσπίς τοῦ Palazzo dei Conservatori (JdI 55 (1940) σ. 133 εἰκ. 26).

ἀντιγράφων αὐτῆς. Ἐν ᾧ ὅμως ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford (N καὶ M) καὶ τῶν Πατρῶν (E καὶ H) κατέχουσι τὸ κέντρον τῆς συνθέσεως ταύτης, κάτωθεν τοῦ Γοργονείου, παραλλήλως μαχόμενοι, ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Le-

¹ ΠΛΟΥΤΑΡΧ. Περικλ. 31. «Ἡ δὲ δόξα τῶν ἔργων ἐπέβη φθόνῳ τὸν Φειδίαν καὶ μάλισθ' ὅτι τὴν πρὸς Ἀμαζόνας μάχην ἐν τῇ ἀσπίδι ποιῶν αὐτοῦ τινα μορφήν ἐνετύπωσε πρεσβύτου φαλακροῦ πέτρῳ ἐπηρμένῳ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν καὶ τοῦ Περικλέους εἰκόνα παγκάλην ἀνέθηκε μαχομένου πρὸς Ἀμαζόνα, τὸ δὲ σχῆμα τῆς χειρὸς ἀνατεινάσης δόρυ πρὸ τῆς ὄψεως τοῦ Περικλέους πεποιημένον εὐμηχάνως οἷον ἀποκρύπτειν βούλεται τὴν ὁμοιότητα, παραφαινομένην ἐκατέρωθεν».

portant¹ ὁ μὲν Περικλῆς (Ζ) καταλαμβάνει τὸ κέντρον κάτω, ὁ δὲ Φειδίας (Γ) τὸ κέντρον ἄνω. Ἡ εἰκὼν τοῦ Περικλέους ἐπίσης δὲν ἀποδίδεται ἐπὶ πασῶν τῶν ἀσπίδων κατὰ Πλούταρχον, διότι ἐπὶ τῶν δύο ἐξ αὐτῶν, ἔνθα εἰκονίζεται οὗτος ἐν δράσει, ἔτοιμος διὰ τῆς κρατούσης τὸ δόρυ (;) ὑψουμένης δεξιᾶς νὰ καταφέρῃ τὸ τελειωτικὸν κτύπημα κατὰ τῆς πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐξηπλωμένης Ἀμαζόνας, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἢ παραμένει ἀκάλυπτον (Πατρῶν) ἢ καλύπτεται ἐν μέρει ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ κάτω (Strangford). Ἡ μορφή τοῦ Φειδίου ὁμως, ἀγωνιζομένου πρὸς καθέτως καταπίπτουσαν Ἀμαζόνα, εἶναι πιστοτάτη μὲν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant², ὀλιγώτερον δὲ πιστὴ ἐπὶ τῆς Λονδινίας, ἀφ' οὗ ἀντι τοῦ «πέτρου» κρατεῖ ἐνταῦθα μᾶλλον τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ τεχνίτου ἐργαλεῖον τὴν σφῦραν, οὐχὶ δὲ πέλεκυν.

Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν τὴν γνωστὴν ἤδη θέσιν τοῦ Φειδίου ὀπισθεν τοῦ Περικλέους καταλαμβάνει ὁ δεύτερος γενειῶν πολεμιστῆς τῆς συνθέσεως, φέρων κωνικὸν πῖλον καὶ στρογγύλην ἀσπίδα καὶ εὐρισκόμενος ἐν παρομοίᾳ ἀκριβῶς σιάσει πρὸς τὴν τοῦ Περικλέους ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant, ἔνθα, ὡς φαίνεται καὶ ἐν ταῖς σχετικαῖς ἀπεικονίσεσι, παρίσταται οὗτος κινούμενος πρὸς δεξιᾶ, κρατῶν ἀσπίδα καὶ φέρων κράνος, ὅπερ μάλιστα, ὡς ἔχει, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον διαφέρει τοῦ κωνικοῦ πῖλου. Ἐὰν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant δὲν ἐσφύζετο ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐξηπλωμένη Ἀμαζὼν (Ζ'), εἰς τὸ ἄνω δὲ μέρος ἀφ' ἐτέρου ὁ κατὰ Πλούταρχον ἀκριβῶς Φειδίας, θὰ ἐλέγομεν ὅτι ὁ γενειῶν οὗτος ὀπίτης εἶναι ὁ τῆς τοῦ Lenormant Περικλῆς. Τούτου ὁμως σήμερον ἀποκλειομένου ἀπολύτως διὰ τῆς παρουσίας παραπλεύρως τοῦ παραδεδομένου τύπου τοῦ Περικλέους, μετὰ τῆς ἀντιπάλου αὐτοῦ, ἐπιτρέπεται, πιστεύω, νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ὁ γλύπτης τοῦ ἀγαλματίου τῶν Πατρῶν, διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος

¹ Ὁ Conze ἐκλαμβάνων, ὡς καὶ ἀλλαγῶν εἶπομεν, τὸν «Καπανέα» ὡς Περικλέα, τὴν κάτωθι τοῦ Γοργονείου μορφήν, τὴν κατέχουσαν τὸ κέντρον, χαρακτηρίζει ἀπλῶς ὡς «πολεμιστὴν μετὰ κράνος καὶ ἀσπίδος, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐξηπλωμένον πτώμα Ἀμαζόνας» (MICHAELIS ἔ. ἀ. σ. 277). Τὴν ἄποψιν δὲ ταύτην φαίνεται συμμεριζόμενος καὶ ὁ Schrader (ἔ. ἀ. σ. 84).

Ἡμεῖς μετὰ τὴν γενομένην ἤδη ταῦτις τῆς δεξιᾶ τοῦ Φειδίου μορφῆς, πρὸς τὴν τοῦ «Καπανέως» ἀποδεικνύομεν παραιτέρω ὅτι ὁ Περικλῆς δὲν μετεκινήθη ἐντεῦθεν. Πρβ. καὶ BROMMER ἔ. ἀ. σ. 15.

² Ὁμιλῶν περὶ τοῦ Φειδίου ὁ Conze καὶ μὴ λαμβάνων ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὴν καὶ ἐνταῦθα εἰκονιζομένην παραπλεύρως, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Strangford, κατακορύφως πίπτουσαν Ἀμαζόνα, τὴν καθ' ἡμᾶς ἀντίπαλον αὐτοῦ, λέγει ὅτι «ὁ Φειδίας εἶναι ἔτοιμος νὰ καταφέρῃ διὰ διπλοῦ πελέκεως ἰσχυρὸν κτύπημα κατ' ἀντιπάλου μὴ παριστανόμενης» (MICHAELIS ἔ. ἀ. σ. 277), ἢ «ἀγωνίζεται εἰς τὸν κενὸν ἀέρα» καὶ «δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ἐναντίον τίνος κινεῖται» (Arch. Ztg. ἔ. ἀ. σ. 37 καὶ 43).

μορφῆς ταύτης, τῆς ὁποίας ἔχομεν μάλιστα πιστότατον ἀντίγραφον μεταξὺ τῶν Πειραικῶν ἀναγλύφων (εἰκ. 16), ἐφ' οὗ διακρίνεται καλῶς ἐκτὸς τοῦ κωνικοῦ πύλου καὶ τῆς ἀσπίδος καὶ ὁ ἀχειρίδωτος χιτών, τὸν ὁποῖον φέρει, εἰκονίζει τὸν Ἡφαιστον ἢ τὸν Δαίδαλον¹, διὰ τῶν τεχνιτῶν δὲ τούτων πάλιν αὐτὸν τοῦτον τὸν τεχνίτην Φειδίαν.

Καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀσπίδων — Lenormant καὶ Strangford — παρουσιαζομένης σαφῶς ὡς ἀντίπαλου τοῦ Φειδίου Ἀμαζόνοσ (βλ. Γ' εἰκ. 20β καὶ εἰκ. 19) σφύζεται ἀντίγραφον μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἀναγλύπτων πλακῶν (εἰκ. 17), ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ Ἀμαζὼν αὐτῆ εἰκονίζεται κρατοῦσα ἀκόμη ἐκ τῆς λαβῆς διὰ τῆς κύκλω ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν φερομένης ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως ἀγρίως παραμορφωθεῖσαν πέλτην.

Τὸ ζήτημα δὲ μάλιστα τῆς ἀποδόσεως τῆς μορφῆς ταύτης ἐπὶ τῶν Πειραικῶν ἀναγλύφων, ὅπερ τοσοῦτον ἀψηχόλησε τὸν Schrader (ἔ. ἀ. σ. 83 κέ.), ἐν ᾧ κατ' ἀρχὴν φαίνεται ὅτι λύεται, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ τοῦ Φειδίου ἀντίπαλος, ὡς τοῦτο φαίνεται καλῶς μὲν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford, κάλλιστα δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ Lenormant, ἐν μέρει περιπλέκεται πάλιν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἡφαιστος - Φειδίας παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς τῶν Πατρῶν ἄνευ ἀντίπαλου. Ἀλλὰ ἂν τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποδώσωμεν εἰς μίαν οὐχὶ ἀναξίαν λόγου αὐθαιρεσίαν τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ ἀγάλματος τῶν Πατρῶν, διότι κατ' ἀκολουθίαν ἢ θὰ παρελείφθη ἡ μορφή τῆς Ἀμαζόνοσ ταύτης ἐκ τῆς ἀσπίδος, ἢ θὰ ἐξακριβηθῆ ὡς ἀντίπαλος ἐτέρας μορφῆς, ἢ τέλος θὰ ἀπεδόθη μεμονωμένως², τότε δυνάμεθα, στηριζόμενοι εἰς τὴν γενομένην ἀλλαγὴν θέσεως τῶν ἀντιπάλων ἐτέρου ζεύγους (εἰκ. 5), λαμβάνοντες τὴν Ἀμαζόνα ταύτην ὡς ἀντίπαλον τοῦ Φειδίου καὶ ἐνταῦθα, νὰ θεωρήσωμεν τὰ ἐν εἰκόσι 16 καὶ 17 τμήματα τῶν πλακῶν ὡς ἀποτελοῦντα μέρη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀναγλύφου, ἐφ' οὗ θὰ παρίσταται ὁ Ἡφαιστος - Φειδίας καὶ ἡ Ἀμαζὼν παραλλήλως, ἀλλ' ἀντιστρόφως κείμενοι. Ἄν καὶ ἡ συμπλήρωσις αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ εἰκονιζομένης τῆς Ἀμαζόνοσ ὡς κατακορύφως ἐκ βράχου πιπτούσης, ἀλλὰ κατευθυνομένης πρὸς τὸν θεατὴν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν ἀντίπαλον αὐτῆς, ὅπερ ἐπιβάλλει τὸ σφζόμενον κάτω πλαίσιον, ἐν τούτοις φρονοῦμεν ὅτι τὰ δύο ταῦτα Πειραικὰ τεμάχια δὲν συνανήκουσιν. Ἐὰν καὶ τοῦ συμπλέγματος τούτου κατεσκευάσθησαν πολλαὶ ἐπαναλήψεις καὶ παραλλαγαί, ὅπερ πιθανώτατον,

¹ SCHWEITZER ἔ. ἀ. σ. 237. AMPELIUS Lib. mem., 8.

² Οὕτως εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς Λονδινίας ὁ πρὸ τοῦ Φειδίου ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ πρὸς τὰ ἔμπροσς κλίνων χρανοφόρος πολεμιστῆς (Κ), ὁ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ τὴν Ἀμαζόνα ταύτην ἀτενίζων.

Βεβαίως εἰς μίαν μεγάλην σύνθεσιν Ἀμαζονομαχίας μεμονωμένοι μορφαί, ὡς καὶ σκηναὶ ἀποσχολοῦσαι πλείονα τῶν δύο προσώπων, θὰ ἐκρίθησαν ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ἀπαραίτητοι.

τότε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ μὲν Ἑφαιστος - Φειδίας θὰ εὑρίσκεται μετὰ τοῦ Περικλέους, ὡς εἰκονίζονται οὗτοι ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν, ἡ δὲ ὑπ' ἀριθ. 17 Ἀμαζῶν, ὡς ἀντίπαλος τοῦ Φειδίου, κατὰ τὸ Φειδιακὸν πρωτότυπον, τὸ ὁποῖον ἡ ἀσπίς τοῦ Strangford φαίνεται ὅτι ἀντιγράφει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Πάντως νομίζομεν, ὅτι θὰ εἶναι σφάλμα νὰ ἀναζητήσωμεν ἄλλον ἀντίπαλον τῆς Ἀμαζόνος ταύτης ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford ἢ καὶ νὰ θεωρήσωμεν ὡς τοιοῦτον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant τὴν μορφήν Δ', ἧς ἐλάχιστα ἕγνη μόνον διακρίνονται¹. Ὁ Φειδίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant πρὸς αὐτὴν εἶναι ἐστραμμένος καὶ ἐναντίον αὐτῆς κατευθύνει τὸν λίθον. Τὸ σύμπλεγμα δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀσπίδων οὐδεμίαν ἄλλην παρουσιάζει διαφορὰν πλὴν τοῦ ὅτι ὁ Φειδίας ἐπὶ τῆς τοῦ Lenormant εὑρίσκεται πολὺ ὑψηλότερον τῆς Ἀμαζόνος.

Καὶ εἰς τὰς δύο ὁμοῦς ἀπεικονίσεις πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ τεχνῖται ἀποδίδουσι τὸ δεύτερον στάδιον τῆς μονομαχίας ταύτης· ἀφ' οὗ δῆλα δὴ ὁ Φειδίας κατέρριψε τὴν Ἀμαζόνα ἐκ τοῦ βράχου, ὅπου ἴστατο, ἐτοιμάζεται ἤδη διὰ τὸ κτύπημα τῆς χάριτος, εἴτε διὰ τῆς σφύρας, εἴτε διὰ τοῦ «πέτρου».

Τὸ ἑναπομεῖναν τέλος τῶν Πειραικῶν ἀναγλύφων εἶναι τὸ φέρον τὴν σκηνὴν τῶν ἐναντι ἀλλήλων ἰσταμένων καὶ τὸν ἕνα τῶν ποδῶν ἐπὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν δηλουμένης βραχώδους ἐξάρσεως ἐχόντων ἀντιπάλων (εἰκ. 18), τοῦ ὁποῖου δεύτερον ἀντίγραφον—ἐπανάληψιν—σῶζον περισσότερον μέρος καὶ τῶν δύο μορφῶν εὑρίσκεται ἐν τῇ Γλυπτοθήκῃ Ny-Carlsberg τῆς Κοπεγχάγης² (εἰκ. 26). Τὴν σκηνὴν ταύτην ἀναγνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς³

¹ Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant ὁ κόσμος εἶναι συμμετρικώτατα διατεταγμένος. Ἐκατέρωθεν τῶν μορφῶν τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Περικλέους, οἵτινες μετὰ τῆς κάτωθεν αὐτῶν ἀντιπάλου κατέχουσι τὸ κέντρον ἄνω καὶ κάτω, ὑπάρχουσι ἀνὰ δύο ἕτερα ζεύγη καταλαμβάνοντα τὰς γωνίας.

² Τοῦτο, ἔχον ὕψος 0,79 μ. καὶ πλάτος 1,06 μ. (κάτω)-1,135 μ., ἀποτελεῖ τὸ τρίτον τῶν ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς γνωστῶν μέχρι τοῦδε τοιούτων ἀναγλύφων, ἅτινα κοσμοῦσι μουσεῖα τοῦ Ἑξωτερικοῦ. Ἀνεκλυσθὲν πρὸ τοῦ 1912 ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Br. Schröder ὡς πρωτότυπον ἐλληνικὸν ἔργον τοῦ 5ου π.Χρ. αἰῶνος.

Γενικώτερον περὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου, ὡς καὶ τῆς πλαισιώσεως τῶν ἡμετέρων πλακῶν, εὑρισκομένης ἐν χρήσει μόνον εἰς Ἑλληνιστικὰ καὶ Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀναγλυφα, ἀντίγραφα ὁμοῦς ἀρχαιοτέρου ἑθιμοῦ, βλ. ARNDT-BRUCKMANN 646β.

³ Corolla Curtius σ. 83. Ὁ Brommer (ἔ.ἀ. σ. 15) δίδων μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ σχῆμα τοῦ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων βράχου—βλ. διάφορον ἀπόδοσιν ἐπὶ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ Πειραικοῦ ἀναγλύφου—πιστεύει ὅτι τὸ ζεῦγος τοῦτο ταυτίζεται μόνον πρὸς τὴν μορφήν Α (Chiaramonti) καὶ ὅτι ἦτο τοποθετημένον ἄνωθεν τοῦ Γοργονείου.

Κακῶς ἐπίσης ὁ Brommer (ἔ.ἀ. σ. 12) ταυτίζει τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος Chiaramonti Ἀμαζόνα Δ, πρὸς τὴν μορφήν I τῆς Strangford.

ὡς ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς ἀποκεκρουμένης πλευρᾶς τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford ἀριστερά, ἔνθα νῦν σφύζεται μόνον τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω μέρος τῆς πρὸς τὰ ἄνω βαινούσης Ἀμαζόνας Η. Τῆς μορφῆς ὅμως ταύτης δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντίπαλος ἢ κατὰ τὸν Schrader ἐν ἴχνεσι μόνον διατηρουμένη μορφή Ι, διότι αὕτη, ὡς γνωστόν, ἀνήκει εἰς τὴν Ἀμαζόνα Ι'. Ὁ ἀντίπαλος αὐτῆς πρέπει νὰ εὑρίσκετο εἰς ἀνώτερον ἔτι ἐπίπεδον, προφανῶς δὲ πρὸ

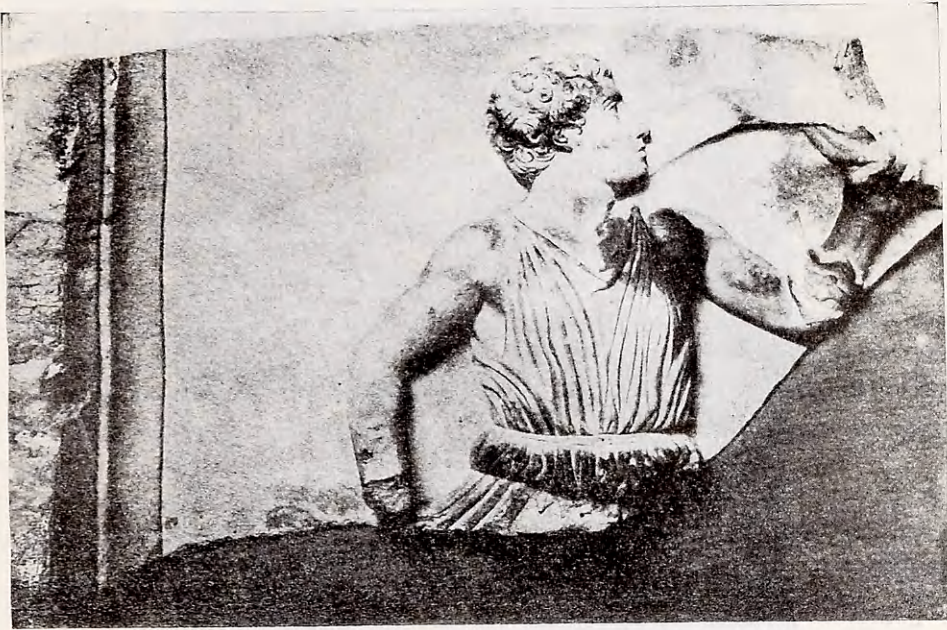
Εἰκ. 26. Ἀνάγλυφον Ἀμαζονομαχίας ἐν Κοπεγχάγη (Corolla Curtius πίν. 18, 2).

τῆς βοηθούσης τὴν ἡμικαθημένην Ἀμαζόνα καὶ ἐμφανιζομένης ὡς πλαγίως φερομένης μορφῆς Ι.

Ὁ Ἕλλην ἐνταῦθα, ὡς δεικνύουσι βεβαίως ἐπὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς Κοπεγχάγης τοῦτο μὲν ἢ στάσις αὐτοῦ καὶ ἢ διάθεσις τῆς χλαμύδος, τοῦτο δὲ ἢ κατεύθυνσις τοῦ βλέμματος τῆς Ἀμαζόνας, προσπαθεῖ νὰ προσβάλλῃ δι' ὄπλου — πελέκως — τὸ ὅποιον κρατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς (πρβ. Φειδίαν ἐπὶ ἀσπίδων Strangford καὶ Lenormant, Ἀμαζόνα Δ ἐπὶ τεμαχίου Chiaramonti, ὡς καὶ Ἕλληνα πελεκυφόρον ἐπὶ τεμαχίου Μουσείου Μουσολίνι) τὴν Ἀμαζόνα, ἣτις ἀναμένει ἵνα διὰ τῆς ἀσπίδος ἀποκρούσῃ αὐτό.

Τὴν σκηρὴν ταύτην ἔχομεν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, καὶ ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τοῦ Chiaramonti ἀλλὰ εἰς ἄλλην βεβαίως θέσιν τῆς ἀσπίδος. Πρόκειται

περὶ τῆς Ἀμαζόνος Α, τῆς διατηρούσης τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς στάσιν—διαφέρει ἡ ἀσπίς καὶ τὸ ἔνδυμα— ἄνωθεν τῆς πέλτης τῆς ὁποίας σφύζονται ἐλάχιστα ἴχνη τοῦ ἀντιπάλου. Ὁ Schrader μάλιστα προχωρῶν ἔτι περαιτέρω ἐπέτυχεν νὰ ταυτίσῃ τὴν ἐπὶ ἄλλου ἀναγλύφου, ὁμοίου καθ' ὅλα, πρὸς τὰ τοῦ Πειραιῶς (εἰκ. 27), ὅπερ τελευταίως (!) εἰσήχθη εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου,

Εἰκ. 27. Ἀνάγλυφον Ἀμαζονομαχίας ἐν Βερολίῳ (Corolla Curtius πίν. 19,2).

μορφὴν τοῦ Ἑλληνο¹ πρὸς τὸν ἀντίπαλον τῆς ἐπὶ τοῦ τεμαχίου Chiaramonti Ἀμαζόνος Δ, ὅστις ἀτενίζει αὐτὴν ἄνωθεν τῆς διὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ἡμισφαιρικοῦ πέλτης καὶ τοῦ ὁποίου φαίνονται ἐλάχιστα ἴχνη τοῦ ἀποκρουσθέντος προσώπου².

¹ Τοῦ Ἑλληνο¹ τούτου, ἄνευ ὁμοῦ ἀσπίδος καὶ μετὰ ἱματίου, πιστὴ κατὰ τὰ ἄλλα ἀπόδοσις ἐπὶ ἐνὸς συμπλήρωματος (pasticcio) εὐρισκομένου εἰς τὸ Palazzo Giustiniani - Gall. Giust. II 108. MATZ - DUHN II 2883. REINACH R. R. III 2552, — εἰκ. 27α — (Corolla ἔ. ἀ. σ. 85). Ὁμοίος ἐπίσης πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν κίνησιν τῶν χειρῶν καὶ τὴν ἐν γένει στάσιν, καὶ κατὰ τὸν χιτῶνα, ἔχων καὶ τὸ ἰδιάζον περὶ τὴν ὄσφυν ἀπόπτυσμα, παρουσιάζεται ὁ παρὰ τὸν ἵππον ἰστάμενος καὶ ἐνταῦθα πρὸς ἀριστερὰ ἐστραμμένος νεανίας τῆς δυτικῆς ζωφόρου 22, φέρων ἐπὶ πλέον καὶ χλαμύδα, καλύπτουσαν τὰ νῶτα (πρβ. SCHWEITZER Pheidias der Parthenonmeister σ. 236).

² Ἡ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων παράστασις τῶν ἀντιπάλων οὕτως, ὥστε ὁ εἰς νὰ εὐρίσκειται ὑψηλότερον τοῦ ἄλλου, ὅπερ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐδήλου καὶ τὴν ἀπόστασιν (κατὰ τὸν

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῆς κατὰ μέρος γενομένης παραβολῆς τῶν ἀναγλύφων τοῦ Πειραιῶς πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν ἀσπίδων σχετικὰς σκηνάς, κατεφάνη καὶ ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων ἀντιγράφων ὑφιστάμενη διαφορὰ, ἣτις μάλιστα ἀφορᾷ οὐχὶ μόνον εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιπά-

Εἰκ. 27α. Ἀνάγλυφον ἐν τῷ Palazzo Giustiniani (Corolla Curtius πίν. 20,1).

λων ζευγῶν καὶ εἰς τὴν διάταξιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἀπόδοσιν τῶν μορφῶν.

τρόπον τοῦ Πολυγνώτου), εἶναι μὲν ἐξυπηρετικὸν εἰς τὴν διακόσμησιν τοιούτων χώρων, διότι διὰ τῆς τοιαύτης διαθέσεως τῶν μορφῶν ἀποφεύγεται ἡ δημιουργία κενῶν περὶ τὴν καμπύλην τῆς ἀσπίδος, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀποδοθῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ὀρθογωνίων πλακῶν, διότι θὰ εἴχομεν ἐνταῦθα μεγάλα κατὰ τὰς γωνίας κενὰ καὶ αἰσθητὴν ἀσυμμετρίαν.

Τὰ ἀντίγραφα ταῦτα τῆς Ἀθηνᾶς, ἐλεύθερα βεβαίως ἔργα ἀγνώστων τεχνιτῶν, ἄνευ ἀμφιβολίας εἶναι πάντα ἀξιόλογα, διότι τὸ ἐν συμπληροῖ καὶ ἐρμηνεύει τὸ ἄλλο, ἀπὸ κοινου δὲ συμβάλλουσιν εἰς τὴν καλλιτέραν γνῶσιν καὶ κατανόησιν ἐνὸς σημαντικοῦ διακόσμου τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος¹.

Ἡ ἀσπίς τοῦ Strangford, ἔργον τῶν τελευταίων ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐπιπολαίας καὶ χειρωνακτικῆς ἐκτελέσεως, ἐφ' ἧς αἱ δυσαναλόγως μεγάλαι μορφαὶ εὐρίσκονται ἀσφυκτικῶς τοποθετημέναι ἢ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, εἶναι προτιμότερα ἀσφαλῶς τῆς τῶν αὐτῶν χρόνων ἀσπίδος τοῦ Lenormant, ὡς μεγαλύτερα καὶ ἀποδίδουσα εὐκρινέστατα πρόσωπα καὶ πράγματα, ταύτης δὲ πάλιν ἀναντιρρήτως ἐφάμιλλος καὶ ἐν πολλοῖς ἀνωτέρα ἢ τῶν Πατρῶν, διότι ἔχουσα αὕτη τὴν διάμετρον περίπου ἐκείνης, ἀφ' ἐνὸς μὲν φέρει ἐν πλήρει ἀνέσει καὶ ἐν καλλιτέρα ἀποδόσει τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν μορφῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὡς παλαιότερον ἔργον — ἢ Ἀθηνᾶ τῶν Πατρῶν καθ' ἡμᾶς ἀνάγεται εἰς τὸν δεύτερον π. Χρ. αἰῶνα², ἐν ᾧ κατὰ τὸν C. Smith (BSA ἔ. ἀ. σ. 148) εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου ἢ ἀρχᾶς τοῦ τρίτου — εὐρισκομένη πλησιέστερον πρὸς τὸ πρωτότυπον, ὑποτίθεται ὅτι ἀποδίδει τοῦτο πιστότερον.

Τὸ τελευταῖον δὲ μάλιστα ἔρχεται νὰ ἐνισχύσῃ καὶ ἢ καθ' ὅλου τε καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις καταπληκτικῆ ὁμοιότης τῶν ἐπ' αὐτῆς διαφόρων σκηνῶν πρὸς τὰς τῶν Πειραικῶν ἀναγλύφων.

Ὁ πληρέστερον πάντων ἀσχοληθεῖς, μέχρι τοῦδε, περὶ τῶν ἐν λόγῳ εὐρημάτων τοῦ Πειραιῶς καὶ τονίσας τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν αὐτῶν Schrader, φρονεῖ, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐσημειώσαμεν, ὅτι ταῦτα εἶναι ἀκριβῆ, πιθανῶς, ἀντίγραφα καὶ διατηροῦσι τὰς διαστάσεις τοῦ πρωτοτύπου.

¹ Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου εἶχομεν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὴ δέκα ἐν συνόλῳ σκηνὰς Ἀμαζονομαχίας, τὰς κάτωθι :

Α) Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους (κατὰ τὴν ἀσπίδα τῶν Πατρῶν) ἕξ σκηνὰς : 1/ « Περικλέους » ἢ Θησέως καὶ Ἀμαζόνος (E - E'), 2/ Ἑλληνοσ καὶ Ἀμαζόνος (A - A'), 3/ Μεταφορᾶς τραυματίου Ἑλληνοσ ὑφ' ἑταίρου (Z - Z'), 4/ Ἑλληνοσ καὶ Ἀμαζόνος (B - B'), 5/ Ἀμαζόνος καὶ Ἑλληνοσ (Γ - Γ') καὶ 6/ « Καπανέως » ἢ Ἐρεχθίδεωσ καὶ Ἀμαζόνος (Δ - Δ').

Β) Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μέρους (κατὰ τὰς ἀσπίδας Strangford καὶ Lenormant) ἑτέρας ἕξ : 1) « Φειδίου » ἢ Δαιδάλου - Ἑλληνοσ ; - καὶ Ἀμαζόνος (M - K - G), 2) Ἀμαζόνος καὶ Ἑλληνοσ (H - H'), 3) Μεταφορᾶς Ἀμαζόνος ὑπὸ Ἑλληνοσ ἢ ἑτέρας Ἀμαζόνος (I - Γ'), 4) Ἑλληνοσ καὶ Ἀμαζόνος (ἕξ ἧς τὸ ἐν εἰκ. 27 ἀντίγραφον τοῦ Βερολίνου), 5) Ἀμαζόνος καὶ Ἑλληνοσ, τελείωσ ἀγνώστον, ἢ κατὰ τὸ Θ - Θ' ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν καὶ 6) Κέκροπος καὶ Ἀμαζόνος, κατὰ τὸ ἐν ἔχνεσι σωζόμενον ζεύγος Δ - Δ' ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant.

Καὶ ὁ Brommer (ἔ. ἀ. σ. 13) τὰς μορφὰς τῆς παραστάσεωσ ταύτης ὑπολογίζει εἰς 24.

² Καὶ ὁ LEHMANN - HARTLEBEN Die Athena Parthenos des Pheidias JdI, 47, 1932 ἐν σελ. 37 λέγει, ὅτι τὸ ἀγάλματιον τοῦτο ὑπερετιμήθη ὑπὸ τοῦ Smith.

Δυναμέθα, λέγει ἐν SB Akad. Berl. ἔ. ἄ. σ. 192, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀγάλματος τοῦ Βαρβακείου νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν διάμετρον τῆς ἀσπίδος εἰς τέσσαρα μέτρα κατὰ στρογγύλον ἀριθμόν. Ἐξ αὐτῶν ἐὰν ἀφαιρεθῶσι τὰ τοῦ λείου πλαισίου (2X0,25) 0,50 μ. καὶ τὰ τοῦ Γοργονείου 0,80 μ., τότε ἐντὸς τῆς περὶ τὸ Γοργόνειον κεκοσμημένης στεφάνης, διατηρούσης πλάτος 1,35 μ., δύνανται μορφαὶ ὕψους 0,80 μ. (πρόκειται περὶ τοῦ ὕψους τῶν μορφῶν ἐπὶ τῶν Πειραϊκῶν ἀναγλύφων), ἐλαφρῶς διαβαθμιζόμεναι, νὰ ἀνταποκριθῶσι πλήρως πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον.

Ἄν καὶ πιστεύωμεν ἀπολύτως, ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς διετήρησε τὰς διαστάσεις τοῦ πρωτοτύπου, ἐν τούτοις φρονοῦμεν, ὅτι ἡ βᾶσις ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη ὁ Schrader, ἵνα ἀποδείξῃ τοῦτο, εἶναι πᾶν ἄλλο ἢ ἀσφαλῆς, διότι ἐν ᾧ κατ' ἀρχὴν, γνωστῆς οὐσίας τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ἀντιγραφέων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, οὐδεὶς δύναται νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τῆς πιστῆς ἀποδόσεως τοῦ α ἢ β ἐν σμικρύνσει, μάλιστα, ἀγαλματίου¹, προκειμένου περὶ τῆς ἀσπίδος βέβαιον εἶναι ὅτι, ἐκτὸς τῆς κακῆς τοποθετήσεως αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων τούτων², ὁ ὑπὸ τῆς Ἀμαζονομαχίας καταλαμβανόμενος χῶρος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, ἐπειδὴ ἡ σχέσις τοῦ Γοργονείου καὶ τῆς ἴτους, ὡς πρὸς τὸ ὅλον σῶμα, δὲν εἶναι ὠρισμένη, ἀλλὰ ποικίλλει εἰς τὰς διαφόρους ἀσπίδας. Οἱ τεχνῖται τῶν ἐν σμικρύνσει ἀγαλμάτων, ἀποβλέποντες, προφανῶς, εἰς τὴν καλλιτέραν ἀπόδοσιν τοῦ συνόλου τοῦ ἀγάλματος, δὲν ἀπέδιδον σημασίαν εἰς τοιαύτας λεπτομερείας. Τούτου δ' ἀπόδειξιν παρέχουσιν, ἀσφαλῶς, τὰ παρατιθέμενα ὑπὸ κλίμακα σχέδια τῶν τεσσάρων ἀσπίδων, ὡς καὶ ὁ συγκριτικὸς πίναξ τῶν μέτρων αὐτῶν (*εικ. 28 καὶ 28α*).

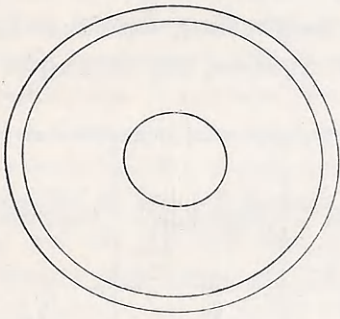
Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω σημειοῦμεν μόνον ὅτι ἡ ἀσπίς τῶν Πατρῶν καίπερ μικροτέρα τῆς τοῦ Strangford ἔχει μεγαλύτερον Γοργόνειον, ἢ δὲ τοῦ Lenormant διατηροῦσα τὸ τρίτον ἀκριβῶς τῆς διαμέτρου τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford ἔχει κατὰ τὴν ἀντυγα τὸ ἡμισυ τοῦ πλάτους ἐκείνης.

Τὰ ἡμέτερα ἀνάγλυφα εἶναι πλέον ἢ ἀποδεδειγμένον, ὅτι παρουσιάζουσι

¹ LIPPOLD Kopien und Umbildungen griech. Statuen σ. 148.

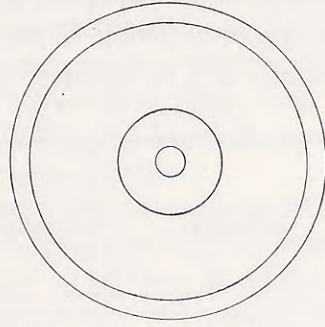
² Ὁ Lehmann-Hartleben (ἔ. ἄ. σ. 39 καὶ ἐξ.) στηριζόμενος ἐπὶ τῶν περὶ τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τῆς Φειδιακῆς Παρθένου μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὡς καὶ ἄλλων σωθέντων σχετικῶν λειψάνων, παρουσιάζει τὴν ὑπὸ τοῦ ἐκ Münster γλύπτου Arnold Schlik γενομένην ἀναπαράστασιν, ἣτις διαφέρει τῶν τοῦ Gerhard καὶ Winter κυρίως κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ἀγάλματος. Ἐν ἀντιθέσει δὴλα δὴ πρὸς αὐτάς, ἐνθα ὀλόκληρον τὸ ἔργον εὐρίσκετο, κατὰ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ Βαρβακείου, ἐπὶ μιᾶς ἐπιπέδου βάσεως, ἐπὶ τῆς ἐν Münster κίον, ὄφρις καὶ ἀσπίς τοποθετοῦνται χαμηλότερον. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ πράγματι δεξιᾶς τοποθετήσεως, ἐν ᾧ οὐδεμία μεταβολὴ ἐπέρχεται, ὡς θὰ ἐνόμιζέ τις, εἰς τὰς διαστάσεις τῆς ἀσπίδος, ἀπ' ἐναντίας ἐπετεύχθη ἵνα τοῦ κύκλου αὐτῆς, ἴσταμένης παρὰ τοὺς πόδας (ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ 1,24) ἄπτεται ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τῆς θεᾶς (AMPELIUS Lib. mem., 8).

μενονωμένες σκηναὶ τῆς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ ἀγάλματος τῆς Παρθένου Ἀμαζονομαχίας, ὡς διέσωσαν ταύτην τὰ ἀντίγραφα αὐτοῦ, αἱ δὲ σκηναὶ αὗται μάλιστα ἀπεδόθησαν ἐπ' αὐτῶν ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου

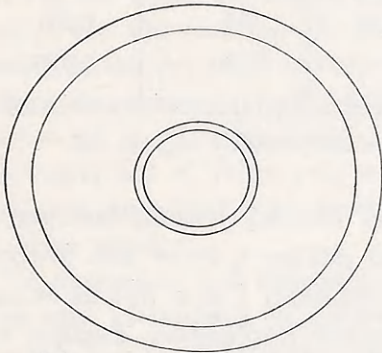
Πνυκός

Κλίμ. 1:2

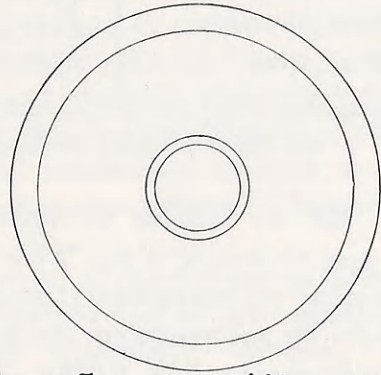
Βαρβακείου

Κλίμ. 1:5

Λονδίνου

Κλίμ. 1:5

Πατρῶν

Κλίμ. 1:5

Εἰκ. 28. Συγκριτικὸς πίναξ τῶν ἀσπίδων Strangford, Πατρῶν, Βαρβακείου καὶ Lenormant.

τῶν Πατρῶν, ἐφ' οὗ ἡ σύνθεσις αὕτη εἰκονίζεται ἐν σχετικῇ ἀναλογίᾳ, μετὰ τῆς ὀφειλομένης ἀνέσεως καὶ προφανῶς κατὰ πιστὴν ἀπομίμησιν τοῦ πρωτοτύπου¹. Διότι ὅπως ὁ Conze, ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ δύο ἢ τρεῖς ὠρισμένοι σκηναὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford εὐρίσκονται καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Lenormant, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὗται θὰ ὑπῆρχον καὶ ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου

¹ Ἐκτὸς τοῦ ἐσφαλμένου τῆς ἀποδόσεως τῶν μορφῶν B, D', D καὶ F ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford, ὡς καὶ ἄλλων σημειωθεισῶν παραλλαγῶν, πιστεύομεν, ὅτι παρελείφθη ἐκεῖθεν, ἐλλείπει χώρου, καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ μετακομιζομένου τραυματίου, ὡς καὶ ἐν προηγουμένῃ σημειώσει λέγομεν.

(Arch. Ztg. 3.5.), κατὰ τὸν αὐτὸν συλλογισμὸν δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον τῶν Πατρῶν, ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀκολουθεῖ πιστῶς τὸ πρωτότυπον, ἀφ' οὗ ὁλόκληρος ὁ κόσμος τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ εὐρίσκεται καὶ ἐπὶ ἐτέρας καὶ μάλιστα κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν καὶ ἐν ὁμοίᾳ ἀλληλουχίᾳ, παρουσιάζει δὲ διαφορὰς τελείως ἐπουσιώδεις, ὀφειλομένας, ὡς ἀπεδείξαμεν ἤδη, εἰς ἀμέλειαν ἢ λάθος τοῦ ἀντιγραφέως τῆς Strangford.

Ἀσπίδων	Strangford	Πατρῶν	Βαρβακείου	Lenormant
Διάμετρος	0,48 μ.	0,45 μ.	0,41 μ.	0,16 μ.
Ὑψος Γοργονείου . . .	0,108	0,13 μ.	0,04	0,03
Πλάτος Γοργονείου . .	0,13 μ.	0,15 μ.	0,14	0,03
Πλάτος ἴτους	0,032	0,03	0,026	0,015

Εἰκ. 28α. Συγκριτικὸς πίναξ τῶν διαστάσεων τῶν ἀσπίδων τῆς εἰκ. 28.

Ἐὰν νῦν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ μὲν ἀσπίδες γενικῶς διατηροῦσιν ὡς πρὸς τὰ ἀγαλμάτια τῆς Ἀθηναῖς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἀναλογικὴν σχέσιν τοῦ πρωτοτύπου (LEHMANN-HARTLEBEN 3. 5. σ. 33), αἱ δὲ μορφαὶ ἐπὶ τῆς προσεγγιζούσης τὴν διάμετρον τῆς τοῦ Βαρβακείου ἀσπίδος τῶν Πατρῶν ἔχουσιν ὕψος 0,078 μ., ὅπερ ἀπολύτως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ κατὰ μέσον ἐπίσης ὄρον 0,80 μ. τῶν ἐπὶ τῶν Πειραικῶν ἀναγλύφων μορφῶν, ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 0,74 μ. καὶ 0,86 μ. — βλ. Ἀμαζόνα τῆς ὑπ' ἀριθ. 12 πλακὸς — κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι καὶ αἱ διαστάσεις τῶν σκηνῶν ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τοῦ Πειραιῶς, οὐ μόνον ἀπλῶς πλησιάζουσι τὰς τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἀποδίδουσιν αὐτὰς ἀκριβῶς, διότι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἡ σχέσηις αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν πλακῶν καὶ δὴ ὡς πρὸς τὸ περιβάλλον αὐτὰς πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κυριολεκτικῶς ἀσφικτοῦσιν αὐταί, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι οἱ τεχνῖται τοῦ δεχθέντος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὴν παραγγελίαν τῆς κατασκευῆς τῶν τοιούτων πινάκων ἐργαστηρίου, προκειμένης μιᾶς ἐλαχίστης διαφορᾶς, ἀσχετῶς ἂν πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω, δὲν θὰ ἐπεδίωκον, παντὶ σθένει, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κόπου τῆς ἐπὶ πλέον ἀπαιτουμένης ἐργασίας σμικρύνσεως

ἢ μεγεθύνσεως, ὅπως αὕτη γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἀπλῆς ἀντιγραφῆς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου¹.

Τούτου ὅμως δεκτοῦ γινομένου, δυνάμεθα προχωροῦντες νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι οἱ πρὸς ἐμπορικὸν σκοπὸν ἐργασθέντες ἐνταῦθα ἀντιγραφεῖς ἐμιμήθησαν τὸ ὡς ἄνω πρωτότυπον οὐχὶ μόνον ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἐπέτρεπε τοῦτο ὁ νέος τῆς ἐργασίας τρόπος καὶ ὁ περιορισμένος τοῦ πλαισίου ὀρθογώνιος χῶρος, ὅστις καὶ ἐπιβάλλει ἀναμφιβόλως τροποποιήσεις τινὰς τῆς ἀρχικῆς διατάξεως μορφῶν γεγλυμμένων ἐπὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας κυκλοτεροῦς ἀσπίδος.

Ἐπειδὴ ἔξ ἄλλου ἡ ἐργασία αὕτη ἐγένετο παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἐσφύζετο ἐπ' αὐτῆς τὸ Φειδιακὸν ἄγαλμα, ἐπιστεύσαμεν κατ' ἀρχὰς ὅτι τοῦτο ἀκριβῶς εἶχον οἱ τεχνῖται ὡς ὑπόδειγμα, ἔξ αὐτοῦ δὲ λαβόντες τὰ σχέδια καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐργασθέντες, μετὰ σχετικῆς τινος ἐλευθερίας, παρουσίασαν τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Πειραιῶς. Ἀλλὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 16 πλακὸς ἀπεικόνισις τοῦ Φειδίου ὑπὸ ἰδιάζοντα τύπον, ὄν μόνον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν συνηγήσαμεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ καταπληκτικὴ ὁμοιότης, μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τοῦ διακόσμου τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων καὶ τῆς ἀσπίδος ταύτης² ἐπιβάλλουσι νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ἔργα ταῦτα ἔχουσι κοινὴν καταγωγὴν καὶ ὅτι οἱ τεχνῖται αὐτῶν εἰργάσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ παλαιότερου προτύπου, ἀντιγράφου τοῦ Φειδιακοῦ καλλιτεχνήματος, μὴ στερουμένου μάλιστα καὶ δημιουργικῆς τινος πνοῆς³.

Τὸ ἀνώμαλον τοῦ ἐδάφους τῶν πλακῶν καὶ τὸ ἀκανόνιστον καὶ ἀσύμμετρον τῶν τε λεσβίων κυματίων καὶ τῶν κανόνων τοῦ πλαισίου ἀσφαλῶς δὲν προδίδουσιν ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν καὶ εὐσυνειδητὸν ἐργασίαν. Εἰς τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν δὲν συγκαταλέγομεν τὸ ἡμειωρασμένον ἢ ἡμιτελὲς ὄρισμένων μερῶν, περὶ ὧν ἐγένετο ἡδη λόγος, διότι πιστεύομεν ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα, δι' εὐνοήτους λόγους, θὰ ἐδέχοντο τὴν τελικὴν — καὶ κυρίως κατὰ τὰ πλαίσια — ἐπεξεργασίαν, εὐθύς ὡς ἔφθανον εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν (Arch. Anz. ἔ. ἀ. σ. 227), κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν.

¹ Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω οἱ ἡμέτεροι πίνακες παρουσιάζουσι σημαντικὰς δια-

¹ Ἄλλως καὶ ἡ τελικὴ ἐπεξεργασία τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 πλακὸς ὑποδηλοῖ, ὅτι τὸ ἔργαστήριον, ὅσον καὶ ὁ δι' ὃν προωρίζοντο ταῦτα, δὲν εἶχον καὶ σπουδαίας ἀπαιτήσεις.

² Εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ λεπτομερεστέρα σύγκρισις μεταξύ τῶν Πειραιαῖκων ἀναγλύφων καὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν, ἔνεκα τῆς σημειωθείσης ἀποτριβῆς τῆς ἐπιφανείας τῆς τελευταίας.

³ Τὸ ὅτι ταῦτα ἀντιγράφουσι τὴν ἀσπίδα τοῦ παρὰ τὴν Ἐλάτιαν ἀγάλματος τῆς Κραναίας Ἀθηνᾶς, ὡς ἰσχυρίσθη ὁ μακαρίτης A. Della Seta, ἀπέδειξεν ὁ Schrader (ἔ. ἀ. σ. 86-87) ἐντελῶς ἀβάσιμον.

φορὰς καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως γενικῶς, ὅπερ γίνεται περισσότερον ἀντιληπτὸν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπαναλήψεων. Ἀναμφιβόλως ὁμως τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐργασθειῶν χειρῶν τοῦ ἐργαστηρίου.

Ἄξιον πάντως παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι οἱ τεχνῖται προσεπάθησαν νὰ ἀποδώσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πιστότερον τὸ πρωτότυπον, περιορίσαντες εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς τεχνικῆς τῶν χρόνων αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σώματα τὰ περικλείοντα, πράγματι, τεράστια ἀποθέματα ῥώμης καὶ ἐμφανίζοντα ἐξαιρέτως τὴν ζωηρὰν καὶ παλμώδη κίνησιν, ἢ ἔκφρασις τῶν μεστῶν καὶ στρογγύλων προσώπων, ἅτινα φέρουσι κατὰ κανόνα λεπτὰ χαρακτηριστικὰ, ἀπαλὰς παρειάς, ἀμυγδαλωτοὺς ὀφθαλμοὺς, ὀριζοντίως ἐκατέρωθεν τῆς συμμετρικῆς ῥινός, τῆς ὁποίας ἡ πλατεῖα βάσις εἶναι ἴση περίπου πρὸς τὸ πλάτος τοῦ στόματος, διατηρεῖ τὸ ψυχρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύουσιν.

Αἱ πτυχαὶ τῶν ἐνδυμάτων βεβαίως ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος παρουσιάζονται χονδροειδῶς πως εἰργασμένα. Ἐχομεν δῆλα δὴ ἐνταῦθα ἀποτόμους καὶ βαθείας πτυχάς, τὰς ὁποίας δὲν συναντῶμεν ἐκεῖ. Αἱ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Ἑλληνος — βλ. ὑπ' ἀριθ. 5 πλάκα — διαμορφούμεναι γωνίαι τῆς γλαμύδος ἐξ ἀπλῶν καὶ μεγάλων πτυχῶν, ἔχουσι μὲν, ὡς καὶ ἄλλαχοῦ λέγομεν, κατὰ τὸ ἀρχικὸν πρότυπον, ἀλλ' εἰργασμένα ὡς εἶναι ἀδρῶς καὶ βαθέως ἐνθυμίζουσι πολὺ νεωτέραν κατασκευὴν. Τοῦτο ὁμως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι γενικόν. Ὁρισμένα μορφαὶ — βλ. Ἀμαζόνα ὑπ' ἀριθ. 6 πλακὸς καὶ ἔτι περισσότερον ὑπ' ἀριθ. 10 — συγκρινόμεναι πρὸς ἄλλας τῶν ὁμοίων ἀντιτύπων ἢ παραλλαγῶν παρουσιάζουσι περισσότερα προσόντα. Ἡ πτύχωσις τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν εἶναι μαλακωτέρα καὶ ἐμφανίζει ἐλαστικότητά τινα καὶ δὲν ἔχει τὰ πολλὰ καὶ τεταραγμένα τῆς ὑπ' ἀριθ. 5 πλακός.

Διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τῶν ἀναγλύφων τούτων, περὶ ὧν πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι ἀποτελοῦσιν ἐλάχιστον μόνον μέρος μιᾶς σημαντικῆς, δυναμένης ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν ἐπαναλήψεων νὰ ὑπολογισθῆ κατὰ προσέγγισιν, ἀντιγραφικῆς παραγωγῆς¹, φορτωθείσης ἐπὶ πλοίου, ἵνα μεταφερθῆ προφανῶς εἰς Ἰταλίαν, δι' ἄγνωστον δὲ ἔτι αἰτίαν καταποντισθείσης ἐν τῷ Πειραιϊκῷ λιμένι², ὑπάρχουσιν ἄφθονα ἐξωτερικὰ τεκμήρια.

¹ Ἐκτὸς τῶν ἐλλειπόντων μεγάλων τμημάτων γενικῶς ἐκ τῶν μέχρι σήμερον ἐλθουσῶν εἰς φῶς τοιούτων πλακῶν, πιστεύομεν, ὅτι ἐν τῷ βυθῷ τοῦ λιμένος εὐρίσκονται εἰσέτι περὶ τὰ τεσσαράκοντα καὶ ἄνω πλήρη ἀνάγλυφα Ἀμαζονομαχίας.

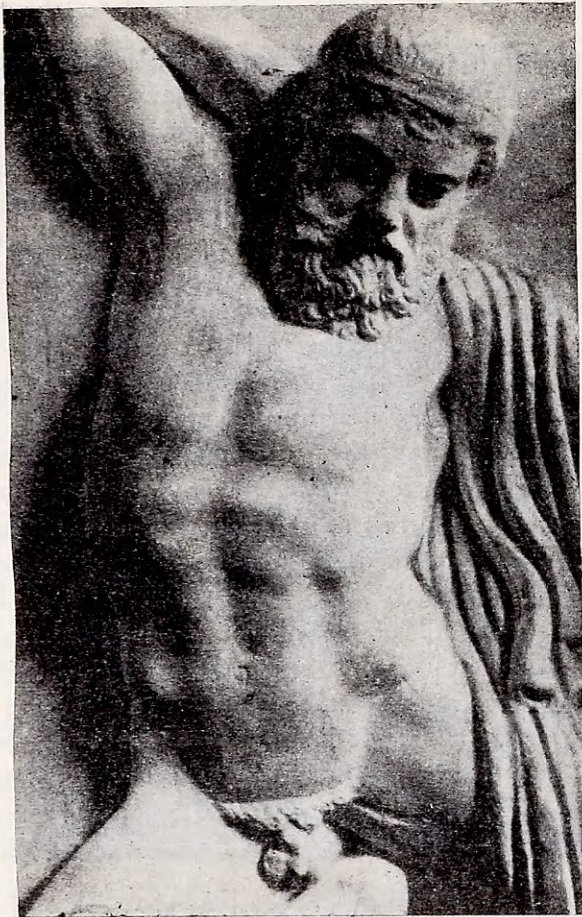
² Ὁ G. KARO καὶ ἄλλοι (Arch. Anz. ἔ.ἀ. σ. 224 — JHS. ἔ.ἀ. σ. 188) στηριζόμενοι εἰς τὰ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων παρατηρούμενα «ἴχνη πυρᾶς», φρονοῦσιν ὅτι τὸ εὔρημα τοῦτο ἀπετέλει φορτίον ἐπὶ πλοίου ἀναφλεγέντος καὶ βυθισθέντος ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πειραιῶς. Ἐπειδὴ ὁμως ἀφ' ἑνὸς μὲν σπανιώτατα ἀνασύρονται ἐκ τῆς θαλάσσης μαρμάρινα ἀντικείμενα ἀπηλλαγμένα τοιούτων ἰχνῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἦτο ὑπερβο-

Εὐρισκόμεθα ὄντως πρὸ ἔργων τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 2ου μ. Χρ. αἰῶνος (JHS ἔ. ἀ. σ. 188), διότι ἐκτὸς τῶν ἐπὶ τῶν πλακῶν καλῶς διακριομένων ἀνεπεξεργάστων ἰχνῶν τῆς πλατείας καὶ οὐχὶ λεπτῆς σμίλης, ὡς καὶ τῆς ἰσχυροτάτης αὐλακος, δι' ἧς ἀποχωρίζεται τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου τὸ περίγραμμα γενικῶς τῶν μορφῶν, ἔχομεν ὡς σημαντικωτέραν χρονολογικὴν ἔνδειξιν τὴν προαναφερθεῖσαν ἐπίσης πλαστικὴν δήλωσιν τῶν ὀφθαλμῶν ἥτοι τὴν χάραξιν τῆς ἴριδος καὶ τῆς κόρης, ἣτις συμβαδίζουσα, κατὰ τὸν Bulle, μετὰ τῆς παρατηρουμένης ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων λειάνσεως τῶν ἐπιφανειῶν καὶ δὴ τῶν γυμνῶν μελῶν τῶν μορφῶν, ὡς καὶ τῆς χρήσεως τοῦ τρυπάνου, τελεῖται τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἀδριανοῦ, γενικεύεται δὲ ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων (LIPPOLD ἔ.ἀ. σ. 86 κέ.).

Λαμβάνοντες τέλος ὑπ' ὄψιν τὰς τεχνικὰς ἀντιλήψεις τῶν χρόνων τούτων ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν γενικῶς ὅτι οἱ μὲν ἄγνωστοι οὗτοι κλασικισταὶ ἀντιγραφεῖς εἰργάσθησαν ἐν προκειμένῳ μετὰ δεξιότητος, τὰ δ' εὐρήματα ταῦτα, ὧν, ὡς καὶ ὁ Schrader παρατηρεῖ (ἔ. ἀ. σ. 81), καταπληκτικὴ εἶναι ἢ τοῦ ὕφους ἐνότις, ἣτις ἐκφαινομένη ἐπὶ πάντων τῶν ἀναγλύφων ἐνδεικνύει, παρὰ τὰς ἀποχρώσεις τῆς ἐκτελέσεως, τὸ ὑπ' ὄψιν αὐτῆς πρωτότυπον, ἀποδίδοντα τὴν σύνθεσιν ταύτην τῆς Ἀμαζονομαχίας εἰς τοιοῦτον μέγεθος, ἔστω καὶ εἰς μεμονωμένας σκηνάς, μακρὰν τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῶν καὶ ἐπὶ ἐπιπέδου περιωρισμένης ἐπιφανείας, ἀποτελοῦσιν ἀναμφερῶς σημαντικώτατα γλυπτὰ μνημεῖα καὶ τὰ μόνα πρὸς τὸ παρόν, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ λάβωμεν μίαν ὀπωσδήποτε πιστοτέραν εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου.

Διὰ τῆς μελέτης τέλος τοῦ ἐν λόγῳ εὐρήματος, ὅπερ ἀποκτᾷ διὰ τὰ ἡμέτερα μουσεῖα ἔτι μεγαλυτέραν σημασίαν καὶ ἔνεκα τῆς παντελοῦς ἑλλείψεως νεοαττικῶν ἔργων, θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἀναπληρωθῇ ἐν μέρει ἢ ἑλλειψίς μεγάλων τινῶν τοῦ Φειδίου ἔργων καὶ νὰ γίνῃ αἰσθητοτέρα ἢ ἐξέλιξις τῆς ἀπαραμίλλου αὐτοῦ τέχνης, περὶ ἧς γνωστὸν πλέον εἶναι ὅτι ἐποδηγέτησε τὴν ἀλματώδη πρόοδον, τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐσημείωσεν ἡ Ἀττικὴ πλαστικὴ.

λικὸν νὰ ἀποδώσωμεν πάσας τὰς καταβυθίσεις εἰς πυρκαϊάς, νομίζομεν ὅτι ταῦτα ὀφείλονται μᾶλλον εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς διαβρώσεως τοῦ μαρμάρου ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἢ εἰς τὴν χημικὴν ἐπίδρασιν διαφόρων συστατικῶν ἢ μικροοργανισμῶν.

Ὁ Ἡρακλῆς
(JdI 55 (1940) σ. 224 εἰκ. 39).

ΗΡΑΚΛΗΣ ΚΑΙ ΟΥΧΙ ΚΑΠΑΝΕΥΣ

Ἐν τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων ὠφελημάτων, τὰ ὅποια προέκυψαν ἤδη ἐκ τῆς μελέτης ὀρισμένου μέρους τῶν ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς ἐλθόντων εἰς φῶς κατὰ τὸ 1930/31 ἀνεκτιμητῶν νεοαττικῶν ἔργων, δεόν νὰ θεωρηθῆ καὶ ἡ πλήρης ἀποκατάστασις τοῦ διακόσμου τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Πνυκῆς ἢ τοῦ Lenormant κοινῶς καλουμένης.

Σήμερον δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ ἄγνωστος τεχνίτης τοῦ ἡμειωγασμένου τούτου ἀγαλματίου ἐπρόκειτο νὰ ἀποδώσῃ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ τὸ ἥμισυ ἀκριβῶς τῆς ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου ἀπεικονισθείσης περι-

φήμου Ἀμαζονομαχίας, ἥτοι ἕξ μόνον ζεύγη ἀντιπάλων, ἀκολουθήσας συγχρόνως διάφορον τρόπον ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν μεταφερθεισῶν καὶ ἐνταῦθα κυριωτέρων μορφῶν, αἵτινες συμμετέχουσιν εἰς τὴν μάχην ταύτην.

Ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου τούτου, ὡς γνωστόν, ὁ Φειδίας καὶ ὁ Περικλῆς δὲν εὗρισκονται, ὡς ἐπὶ τῶν ἀσπίδων Strangford καὶ Πατρῶν, κάτωθεν τοῦ Γοργονείου πολεμοῦντες ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθη ὑφ' ἡμῶν καὶ παρὰ τὴν γνώμην τῶν A. Conze¹ καὶ H. Schrader² ὁ μὲν Περικλῆς, μετὰ τῆς ἀντιπάλου του, καταλαμβάνει τὸ κέντρον ἀκριβῶς κάτω, ὁ δὲ Φειδίας, ἐπίσης μετὰ τῆς ἀντιπάλου του, τὸ κέντρον ἄνω.

Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὅμως τῆς θέσεως τῶν ὡς ἄνω πρωτεργατῶν τοῦ Παρθενῶνος ἐπὶ τοῦ ἀντιγράφου τούτου, ἐβοηθήθημεν εἰς τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἄλλου κέρδους. Μελετήσαντες προσεκτικώτερον τὰ λείψανα τῆς παραστάσεως τῆς Ἀμαζονομαχίας ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου τοῦ Lenormant (**πίναξ**) διεπιστώσαμεν μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Conze ὡς Περικλῆς θεωρηθεῖσα παρὰ τὸν Φειδίαν ἄνω δεξιὰ ἀνδρική μορφή — ἐπὶ τοῦ πίνακος σημειοῦται διὰ τοῦ γράμματος Β ἐπὶ τῆς σχετικῆς ἀσπίδος — δὲν εἶναι ἄλλη ἢ ἡ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων σχετικῶν ἀσπίδων — Strangford καὶ Πατρῶν — ἐν ἐλαχίστοις ἴχνεσι μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης, ἀπὸ τοῦ μέσου δὲ τοῦ στήθους περίπου καὶ κάτω ἐπὶ τῆς δευτέρας εἰκονιζομένης (βλ. ἐπὶ τοῦ πίνακος: F. Strangford καὶ Δ Πατρῶν), τῆς ὁποίας μάλιστα σφύζονται σήμερον ἐν ὄλῳ τρία πιστότατα ἀντίγραφα ἐπὶ ἀναγλύπτων πλακῶν, ὧν μία εὗρισκεται εἰς τὴν Villa Albani (**εἰκ. 29**), δευτέρα εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Τέχνης τοῦ Σικάγου (βλ. ἄνωτέρω εἰκ. 24) καὶ τρίτη εἰς τὸ Μουσεῖον Πειραιῶς (βλ. ἄνωτέρω εἰκ. 13)³.

Ἡ καλλιτέρα ἐξέτασις καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἀνωτέρου μέχρι τοῦδε μορφῆς ταύτης, ἥτις σημειωτέον καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν εἰρημένων ἀσπίδων τῆς Παρθένου εἰκονίζεται μετὰ τῆς ἀντιπάλου Ἀμαζόνος⁴, ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς παρούσης μελέτης.

Ὁ ἕστεμμένος καὶ ἐν ἡρωϊκῇ γυμνότητι (εἶναι σχεδὸν γυμνός, ἄφ' οὗ φέρει μόνον μανδύαν συνεπτυγμένον καὶ ἐρριμμένον ἐπὶ τοῦ ὤμου) κατὰ μέτωπον γενειῶν οὗτος πολεμιστής, ὁ κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν πρὸς τὰ πλάγια προβαλλομένην κυκλικὴν ἀσπίδα καὶ στηριζόμενος κυρίως ἐπὶ τοῦ

¹ MICHAELIS Parthenon σ. 277.

² Corolla Curtius, Zu den Kopian nach dem Schildrelief der Athena Parthenos σ. 84.

³ Τὸ τοῦ Σικάγου ἀποτελοῦν ἐπανάληψιν τοῦ Πειραικοῦ ἀναγλύφου προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ εὐρήματος τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς.

⁴ Ὡς πρὸς τὴν Ἀμαζόνα D τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford βλ. ἄνωτέρω σ. 44 καὶ 45.

γόνατος τοῦ ἰσχυρῶς κεκαμμένου δεξιοῦ ποδὸς καὶ ἔχων τελείως τεταμένον τὸν ἕτερον, ἐπειδὴ παρίσταται πίπτων, πληγωθεὶς προφανῶς κατὰ τὸν αὐχένα, ἔνθα καὶ φέρει τὴν δεξιὰν χεῖρα, γενόμενος γνωστός τὸ πρῶτον διὰ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Villa Albani ἐξελήφθη¹ ὡς ὁ διὰ τοῦ κεραινοῦ τοῦ Διὸς πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν ἐκμηδενισθεὶς Καπανεὺς.

Εἰκ. 29. Ἀνάγλυφον τοῦ «Καпанέως». Villa Albani
(LANGLOTZ Phidiasprobleme πίν. 13, 1).

Ἄλλοι ὅμως κριτικοὶ εὐθὺς ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ δευτέρου ἀντιτύπου — τοῦ τοῦ Σικάγου² — θεωρήσαντες τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ὡς ἀστήρικτον, ἐπειδὴ ὁ «Καπανεὺς» ἐνταῦθα οὔτε κράνος φέρει, ὅπερ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἦτο ἀπαραίτητον, οὔτε καὶ ὡς ἔχει ἀποδίδει ποσῶς «τὴν πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ συνάδουσαν πείσμονα ἀντίστασιν» (HELBIG ἔ.ἀ.) ἐξέφρασαν τὴν γνώμην ὅτι διὰ τοῦ ἐν λόγῳ τύπου πιθανὸν νὰ παρίσταται ὁ τῶν Θεσσαλῶν ὑπερόπτης βασιλεὺς ΣΑΛΜΟΝΕΥΣ ὁ ἐν Ἡλιδι ὑπὸ τοῦ Διὸς κεραινωθεὶς καὶ κρημνισθεὶς εἰς Ἄδην (ΑΠΟΛΛΟΔ. Α IX, 7—ΒΙΡΓΙΑ. Αἰν. IV, 585—ΥΓΙΝΟΥ μῦθ. 60, 61) ἢ ὁ πληττόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ΠΑΤΡΟ-

¹ ZOEGA G. *Li Bassirilievi antichi di Roma* 1, 47.

² HELBIG W. *Führer klassischer Altertümer in Rom* II σελ. 8 ἀριθ. 764—PAULY-WISSOWA ἐν λ. *Kapaneus* καὶ *AJA* 34, 58₂.

ΚΛΟΣ (Ὅμ. Ἰλ. Π. 849 - 850) ἢ καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας πίπτων ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι αἱ ὡς ἄνω, ὡς καὶ ἄλλαι κατὰ καιροὺς δοθεῖσαι ἐρμηνεῖαι, αἵτινες πᾶσαι σημειωτέον χαρακτηρισθεῖσαι ὡς ἀβάσιμοι ἐγκατελείφθησαν, κινοῦνται περὶ τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο παριστᾷ ὅπως δῆποτε ἐπίσημον ἄνδρα, βασιλέα ἢ ἥρωα (ἔνεκα τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν πλατείας ταινίας) κερανόβλητον ἢ καὶ γενικώτερον ὑπερασπίζοντα ἑαυτὸν κατὰ ἀοράτου ἐχθροῦ. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι μεταξὺ τῶν συνηγορούντων ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς ταύτης ἀπόψεως εἶναι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ οὕτως πάσχων ἐστεμμένος ἐμφανίζεται, ὅπως συμπτωματικῶς (βλ. κατωτέρω), ἐπὶ τῶν ἀναφερθέντων ἀναγλύφων καὶ ὡς μεμονωμένη μορφή.

Πρῶτος πάντων συνδέσας τὸν «Καπανέα» πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς Ἀμαζονομαχίαν εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζω, ὁ καθηγητὴς H. SCHRADER¹. Διὰ τὴν ἀξιόλογον ὁμως συσχέτισιν ταύτην φρονῶ ὅτι οὗτος δὲν ἐστηρίχθη εὐστόχως μόνον ἐπὶ τοῦ τελευταίως εὑρεθέντος μικροῦ καὶ λίαν διαβεβρωμένου τμήματος τοῦ σχετικοῦ Πειραιικοῦ ἀναγλύφου (πρβ. ΠΑΕ 1941-44 σελ. 14), διότι τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐπαρκῆ ἀπόδειξιν, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐκ τοῦ λιμένος ἀνασυρθέντος θησαυροῦ, συγκείμενον ἐξ ἀναγλύφων ἐπίσης νεοαττικῶν, ὁμοίων δὲ καθ' ὅλα ἐξωτερικῶς πρὸς τὰ τῆς ἀσπίδος, εἶναι τελείως ξένον πρὸς τὴν Ἀμαζονομαχίαν.

Καθ' ἃ καὶ ἀλλαχοῦ ἐτόνισα (βλ. ἀνωτέρω σ. 46) ἢ συμμετοχὴ τοῦ «Καпанεὺς» ἐν τῷ διακόσμῳ τῆς Φειδιακῆς ἀσπίδος ἐπιβεβαιοῦται μόνον διὰ τῆς διασωθείσης εὐτυχῶς μορφῆς Δ ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου τῆς Ἀθηνᾶς τῶν Πατρῶν, πιστεύω δ' ὅτι ἄλλως θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπεδεικνύετο τοῦτο, κατόπιν μάλιστα τῆς κακῶς μὲν γενομένης ταυτίσεως τοῦ πολεμιστοῦ τούτου πρὸς τὸν Περικλέα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Lenormant ὑπὸ τοῦ Conze καὶ τῆς ἐσφαλμένης ἐκ παραλλήλου ἐρμηνείας τῶν ἐλαχίστων διατηρηθέντων λειψάνων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Schrader (ἔ.ἀ. σ. 83) ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Strangford (βλ. ἀνωτέρω σ. 46 σημ. 1 καὶ σ. 53 μετὰ σημ. 1).

Ἐπὶ τῇ βάσει ἤδη τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καὶ ἰδίᾳ κατόπιν τῆς ἀποδεδειγμένης παρουσίας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὠρίμου ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς Παρθένου, δυνάμεθα νὰ χωρήσωμεν ἄνευ δυσκολίας εἰς τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς εἰδικὸν ζήτημα ἦτοι εἰς τὸ νὰ καθορίσωμεν τίς παρίσταται διὰ τῆς μορφῆς ταύτης.

Οἱ παλαιότεροι ἐρευνηταί, ὡς εἶδομεν, πρὸς ἐρμηνεῖαν τοῦ ἀναγλύφου

¹ Corolla Curtius ἔ. ἀ. σελ. 67-68. Πρβ. ἐπίσης καὶ B. SCHWEITZER Pheidias der Parthenonmeister ἐν JdI 55, 1940, εἰκ. 39 καὶ σελ. 225.

τούτου ἀνεξήτουν ἐπίσημα πρόσωπα πληγέντα κυρίως ὑπὸ τοῦ Διός. Ἄλλὰ σήμερον ἐντοπισθέντος περισσότερον τοῦ θέματος ὀφείλομεν νὰ ἀναζητήσωμεν Διόβλητον ἀλλὰ ὠρισμένον: τὸν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν Ἄττικὴν. Οὗτος ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος τοῦ παλαιοτάτου βασιλέως τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀττικοῦ ἥρωος Ἐρεχθέως¹, ὅστις κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἐλευσινίους, οἵτινες ὑπὸ τὸν διεκδικοῦντα τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος Εὐμόλπον εἰσέβαλον εἰς αὐτήν, ἐνίκησεν αὐτούς, φονεύσας δὲ τὸν Εὐμόλπον ἢ τὸν υἱὸν του Ἰμάραδον, ἔπεσε καὶ αὐτὸς ἐν τῇ μάχῃ (ΠΑΥΣΑΝ. I, 5, 2 36, 4 καὶ 38, 2 - ΛΥΚ. κατὰ Λεωκράτους 98 — ΑΠΟΛΛΟΔ. Γ XV, 4 — ΙΣΟΚΡΑΤ. Παναθην. XII, 193 καὶ Πανηγ. IV, 68) ἢ διὰ τῆς τριαίνης ἐπλήγη πρὸς ἐκδίκησιν ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος (ΕΥΡΙΠΙΔ. Ἴων 282-3 — ΑΠΟΛΛΟΔ. Γ XV, 5) ἢ κατὰ παράκλησιν τοῦ Ποσειδῶνος ἐκεραυνώθη ὑπὸ τοῦ Διός (ΥΓΙΝΟΥ μῦθ. 46).

Τὸ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους (ΠΛΑΤ. Μενέξενος 239) ἀναφερόμενον ἐν τῇ ἔξιστορήσει τῶν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν πολεμικῶν ἄθλων τῶν Ἀθηναίων «Εὐμόλπου μὲν οὖν καὶ Ἀμαζόνων ἐπιστρατευσάντων ἐπὶ τὴν χώραν» δὲν ἔχει τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζει, διότι ὄχι μόνον πρόκειται περὶ δύο γεγονότων, ἐντελῶς κεχωρισμένων, λαβόντων βεβαίως χώραν «οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον», ὡς τονίζει ὁ Ἴσοκράτης (Πανηγυρικός ἔ.ἀ.), ἀλλὰ καὶ γνωστὸν εἶναι ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἐπέδραμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, βασιλεύοντος τοῦ Θησέως.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, ἐξ ὧν καταφαίνεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐρεχθέως ἐπιδειχθεῖσα μέχρις αὐτοθυσίας φιλοπατρία κατὰ τὴν πρὸς Ἐλευσινίους μάχην², ἢ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀσπίδος παρουσία τοῦ ἀρχηγέτου καὶ προστάτου τῶν Ἀθηναίων εἶναι πλέον ἢ δεδικαιολογημένη, δεδομένου ὅτι διὰ τοῦ προσφιλεστάτου τούτου εἰς τοὺς καλλιτέχνας θέματος τῆς Ἀμαζονομαχίας, μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, ἀποδίδονται γενικῶς οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι τῶν Ἑλλήνων πρὸς διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν.

Ἄλλ' ἐσημειώσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ὁ Ἐρεχθεὺς εἰκονίζεται

¹ Ὁ Ἐρεχθεὺς καὶ ὁ Καπανεὺς ἔχουσι πολλὰ τὰ κοινά. Δὲν εἶναι μόνον οἱ ἥρωες καὶ οἱ προστάται τῆς πόλεως αὐτῶν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ πίπτουσιν, ἀλλ' ἀμφοτέροι καὶ κεραυνοῦνται ὑπὸ τοῦ Διός.

² «Ἐρεχθεὶ δὲ ὑπὲρ Ἀθηναίων νίκης χρωμένῳ ἔχρησεν ὁ Θεὸς κατορθώσειν τὸν πόλεμον ἐὰν μίαν τῶν θυγατέρων σφάξῃ καὶ σφάξαντος αὐτοῦ τὴν νεωτάτην καὶ αἱ λοιπαὶ ἑαυτὰς κατέσφαξαν» ἐπεποιήντο γάρ, ὡς ἔφασάν τινες, συνωμοσίαν ἀλλήλαις συναπολέσθαι· γενομένης δὲ μετὰ σφαγὴν τῆς μάχης Ἐρεχθεὺς μὲν ἀνείλεν Εὐμόλπον, Ποσειδῶνος δὲ καὶ τὸν Ἐρεχθέα καὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καταλύσαντος, Κέκροψ ὁ πρεσβύτατος τῶν Ἐρεχθέως παίδων ἐβασίλευσεν» ΑΠΟΛΛΟΔ. Γ XV, 4-5.

ἐπὶ τῶν διασωθειῶν τριῶν ἀσπίδων τῆς Ἀθηνᾶς, μετὰ τῆς ἀντιπάλου τοῦ Ἀμαζόνος, ἀλλαχοῦ δὲ (βλ. ἀνωτέρω σ. 46 καὶ 47) καὶ παρουσιάσαμεν συμπληρωμένα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων, δύο ἀνάγλυφα—ἐπαναλήψεις—νεοαττικά, ἐφ' ὧν μετεφέρθη πιστῶς τὸ ζεῦγος τοῦτο τῆς Ἀμαζονομαχίας, ἥτοι τὸ ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ Μουσείου Πειραιῶς (βλ. ἀνωτέρω εἰκ. 23) καὶ τὸ ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ Τέχνης τοῦ Σικάγου (βλ. ἀνωτέρω εἰκ. 24α).

Ἐν τοιαύτῃ ὁμῶς περιπτώσει κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸν θάνατον τοῦ Ἐρεχθέως; Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος δηλονότι τῆς Παρθένου ὁ Ἐρεχθεὺς εἰκονίζεται κεραυνόβλητος ἢ καταπίπτει τρωθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀμαζόνος;

Φρονοῦμεν ὅτι πρέπει καθ' ὀλοκληρίαν νὰ ἀποκλείσωμεν τὸ δεύτερον, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ μέγας καλλιτέχνης, ὁ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ παραστήσας τοὺς Ἕλληνας πάντοτε ὡς νικητὰς, ἐπεφύλαξεν εἰς τὸν μυθικὸν βασιλέα μόνον τοιοῦτον ἄδοξον καὶ ἐλεεινὸν τέλος, ὅπερ ἀρμόζον βεβαίως εἰς ἓνα κοινὸν θνητόν, εἶναι ὅλως ἀνάξιον δι' ἓνα ἥρωα. Ἐπομένως ἐρμηνεύοντες τὴν σκηνὴν ταύτην πρέπει μᾶλλον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἀμαζὼν — τεθεῖσα ἐνταῦθα χάριν τῆς ὁμοιομορφίας — ἔντρομος καὶ ὑπὸ περιέργων συναισθημάτων κατεχομένη — καὶ τοιαύτη πράγματι ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ Πειραικοῦ ἀναγλύφου κατὰ τε τὴν στάσιν καὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου — πρὸ τοῦ καταπληκτικοῦ γεγονότος, παρακολουθεῖ τὸ τελούμενον¹, ὡς ἐξ ἐνστίκτου δὲ φέρει τὴν χεῖρα εἰς τὸ ξίφος, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀμυνθῇ ἐν περιπτώσει κινδύνου. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως δὲ μεταφορὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐξαιρέτου κατὰ τὴν μορφήν Ἐρεχθέως μόνου, ἄνευ δῆλα δὴ τῆς ἀντιπάλου, ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Villa Albani, δύναται νὰ ἀποτελέσῃ φρονῶ μίαν ἐπὶ πλεόν ἔνδειξιν τῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι περὶ τῆς διὰ τοῦ κεραυνοῦ τοῦ Διὸς καταβολῆς αὐτοῦ.

Ὅμιλοῦντες περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Φειδιακῆς ἀσπίδος ἀπεικονισθειῶν γενικῶς σκηνῶν μάχης κατελήξαμεν, στηριχθέντες κυρίως ἐπὶ τῶν διασωθέντων ἀντιγράφων αὐτῆς, ὡς καὶ τῶν γνωστῶν σχετικῶν ἀναγλύφων, ὅτι αὗται περιορίζονται εἰς δώδεκα ζεύγη, ὧν τὰ ἔνδεκα προσδιωρίσαμεν μετὰ πάσης ἀσφαλείας, καθορίσαντες καὶ τὴν θέσιν αὐτῶν (βλ. ἀνωτέρω σ. 59 σημ. 1). Ἦδη φρονῶ ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Ἐρεχθέως ἐν τῇ Ἀμαζονομαχίᾳ, δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διαφώτισιν καὶ τοῦ μόνου ἀγνώστου παραμείναντος ζεύγους τούτου.

¹ Καὶ ὁ BROMMER Zu den Schildreliefs der Athena Parthenos des Phidias, Marburger Winkelmann programm 1948, ἐν σελ. 16 λέγει: «εἶναι ἐκπληκτικὸν ὅτι καίτοι ὁ «Καπανεὺς» ἐμφανίζεται πληγωμένος κατὰ τὴν ῥάχιν διὰ βέλους, οὐδεμία Ἀμαζὼν εἰκονίζεται κρατοῦσα τόξον».

Εἰκ. 30. Ὁ Ἑρεχθεὺς καὶ ὁ Κέκροψ ἐπὶ ἀμφορέως τοῦ Μονάχου
(FURTW. - REICHN. Griech. Vasenm. πίν. 95).

Εἰκ. 31. Ὁ Ἑρεχθεὺς καὶ ὁ Κέκροψ ἐπὶ ἀμφορέως τοῦ Βερολίνου
(FURTW. - REICHN. Griech. Vasenm. II εἰκ. 67).

Μετὰ τοὺς δύο γνωστοὺς ἦτοι τὸν «Φειδίαν» καὶ τὸν «Περικλέα»¹ ὁ Ἐρεχθεὺς, ὡς βλέπομεν, ἀποτελεῖ τὸν τρίτον ὠρίμου ἡλικίας, μεταξὺ τῶν κατὰ κανόνα διὰ νεανιῶν ἀντιπροσωπευομένων Ἑλλήνων πολεμιστῶν ἐν τῇ παραστάσει τῆς Ἀμαζονομαχίας ταύτης.

Καὶ ἀπλοῦν βλέμμα ὅμως ἐὰν ῥίψῃ τις ἐπὶ τῶν ἀσπίδων Πατρῶν καὶ Strangford δύναται, παρὰ τὸ ἀποκεκρουμένον τοῦ δεξιοῦ αὐτῶν δυστυχοῦς μέρους, νὰ διαπιστώσῃ ὅτι τὸ ζεῦγος τοῦτο Ἐρεχθέως-Ἀμαζόνος καταλαμβάνει οὐχὶ τὸ κέντρον ἄνω, ἀλλὰ τὴν ἀμέσως πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς καθέτου διαμέτρου (τοῦ ἄξονος;) χῶρον. Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου κυρίως στηριζόμενοι, ἀδυνατοῦντες δὲ συνάμα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν θὰ ἐφρόντισε νὰ τοποθετήσῃ τὴν ἀξιοσέβαστον ταύτην μορφήν εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηναῶν καὶ δὴ παρὰ τὸν Ἐρεχθέα ἀπεικονίσθη καὶ δεύτερος βασιλεὺς, ὅστις φρονῶ ὅτι θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ εἶναι ὁ πρῶτος οἰκιστὴς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Κέκροψ.

Ἐὰν ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἀληθής, τότε δεόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἕτερος τῶν δύο τούτων ἀνωτάτων ἀρχόντων, οἵτινες σημειωτέον ἀπὸ κοινοῦ λαμβανόμενοι οὐχὶ μόνον παρουσιάζονται συμμετρικῶς πληροῦντες τὸ κέντρον ἄνω τῆς ἀσπίδος, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦσι θαυμάσιον ἐπιστέγασμα τῆς ὅλης συνθέσεως, μεταφερθεὶς ἀσφαλῶς ὡς τοιοῦτος καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Leporiant, θὰ εἶναι ὁ ὑπὸ τὸ γράμμα Δ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἄνω γωνίας αὐτῆς, παρὰ τὸν Φειδίαν, διατηρούμενος καὶ ὅστις εἰκονίζεται ἐπὶ ἀνωφεροῦς ἐδάφους γυμνὸς καὶ σχεδὸν κατ' ἐνώπιον, ἔχων κεκαμμένον τὸ ἀριστερὸν σκέλος, τεταμένας χιαστὶ τὰς χεῖρας καὶ προσβλέπων δεξιὰ κάτω, πρὸς τὴν ἀντίπαλον (Δ'), τῆς ὁποίας οὔτε ἀπόπειρα φαίνεται ἀποδόσεως ἐγένετο.

¹ Οἱ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἀπεικονισθέντες πρωτεργάται τοῦ Παρθενῶνος ἀσφαλῶς ἐκαλύπτοντο δι' ἄλλων ὀνομασιῶν, ἀφ' οὗ ἡ ἀπόδοσις συγχρόνων προσώπων ἐπὶ ἀγαλμάτων θεῶν ἐθεωρεῖτο ὑπερβασία καὶ ἀσέβεια· πρβ. κατηγορίαν ἐναντίον Φειδίου ΠΛΟΥΤ. Περικλ. 31. Τὸν «Φειδίαν» εἶδομεν ἤδη ὑπὸ τύπον Ἡφαιστου ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῶν Πατρῶν, ὀνομάσαμεν δ' αὐτὸν καὶ Δαίδαλον κατὰ τὸν Schweitzer, ὅστις ἐν Festgabe zur Winckelmannsfeier des archäologischen Seminars der Universität Leipzig im 9 December 1939 στηρίζει τοῦτο ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ AMPELIUS VIII Lib. mem. «in quo clipeo medio Daedali est imago ita collocata, quam si quis imaginem a clipeo velit tollere perit totum opus, solvitur enim signum». Ὁ Schweitzer ἐν συνεχείᾳ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι καὶ ὁ «Περικλῆς» εἶναι ὑπόστασις τοῦ Θησέως. Ἡμεῖς δίδοντες ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουσιν αἱ ἐπίσημοι αὐταὶ μορφαὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος — βλ. κατωτέρω — θεωροῦμεν ὀρθοτέραν τὴν γνώμην ταύτην τῆς τοῦ H. Schrader, ἐπιμεινοντος ἐν Corolla Curtius ἔ.ἀ. σ. 88 ὅτι ἀναγνωρίζει ὡς Θησέα τὸν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ «Περικλέους» πολεμιστὴν τὸν σύροντα ἐκ τῆς κόμης τὴν Ἀμαζόνα.

Ἡ συνύπαρξις δὲ τῶν ἐν λόγῳ σεβαστῶν προσώπων δὲν ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐνταῦθα. Τὸν Κέκροπα μετὰ τοῦ Ἐρεχθέως ἔχομεν ἐπὶ μιᾷ κύλικος τοῦ Βερολίνου, ἐφ' ἧς παρίσταται ἡ γέννησις τοῦ Ἐριχθονίου (Rép. des vases 208) καὶ ἐπὶ δύο ἔτι ἐρυθρομόρφων ἀμφορέων ἦτοι τοῦ ὑπ' ἀριθ. 376 τοῦ Μονάχου (FURTWÄNGLER - REICHHOLD Griech. Vasenmalerei II πίν. 95)—*εἰκ. 30*, καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2165 τοῦ Βερολίνου (FURTWÄNGLER - REICHHOLD ἔ.ἀ. κείμ. εἰκ. 67)—*εἰκ. 31*—, ἐφ' ὧν ἡ παράστασις τῆς ἀρπαγῆς τῆς Ὀρειθυίας ὑπὸ τοῦ Βορέου. Οἱ βασιλεῖς οὗτοι τέλος ὄχι μόνον παρίσταντο, πιθανῶς καὶ ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ αἰτώματος τοῦ Παρθενῶνος, ἀλλ' ἀμφοτέροι, ὡς γνωστόν, τεθαμμένοι ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ ἐθεωροῦντο οἱ προστάται τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Πυκός
Lenormant

Πατρῶν

Strangford

Chiaramonti

ΠΙΝΑΞ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ

- ἀγάλματα Ἴθηνᾶς : Βαρβακείου 29, 43, 60.
 — Κραναίας 63 σημ. 3.— Μαδρίτης 43.—
 Πατρῶν 29, 32 σημ. 2, 36, 53, 59, 70.—
 Πνυκὸς ἢ Lenormant 29, 33, 34, 67, 68.
 Ἄγαμέμνων : 70.
 Ἄδης : 69.
 Ἄδριανός : 65.
 ἀετώματα Παρθενῶνος : 43, 75.
 Αἴγισθος : 70.
 αἰμορραγία : 39, 41 σημ. 1.
 Αἰσχύλος : 40 σημ. 2.
 Ἀκρόπολις : 39, 40, 63.
 Ἀκτὴ Τζελέπη : 1.
 Ἀμαζόνειον : 40.
 Ἀμαζονομαχία : 1, 3-6, 9-11, 14-21, 24-32,
 38, 39, 41, 42, 45, 48, 52, 56, 57, 59-61, 64
 σημ. 1, 65, 68, 70, 74.
 Ἀμαζών : 2, 5, 10, 13, 15, 16, 18, 20, 22-25,
 27, 29, 31, 32, 39-47, 49-51, 53-57, 64, 68,
 71, 72, 74 σημ. 1.
 Ampelius : 54 σημ. 1, 60 σημ. 2, 74 σημ. 1.
 ἀμφορεῖς : Βερολίνου 73, 75.— Λούβρου 42,
 49 σημ. 1.— Μήλου 50 σημ. 1.— Μονάχου
 73, 75.
 ἀνάγλυφα : Βερολίνου 57, 59 σημ. 1.— Διον.
 θεάτρου Ἴθηνῶν 39 σημ. 2.— Κοπεγχά-
 γης 56.— Leningrad 41 σημ. 3.— Σικά-
 γου 47, 48, 49, 68, 72.
 Ἄνδρεόπουλλος, Ἄ. : 32 σημ. 2.
 Ἄντιόπη : 38 σημ. 1.
 ἄντυξ (ἀσπίδος) : 60.
 Ἄντωνῖνοι : 65.
 Ἀπολλόδωρος : 69, 71.
 Ἀπόλλων : 69.— Θέρμιος 40.
 Ἀπουλίας κρατήρ : 50 σημ. 1.
 Ἄρειος Πάγος : 38 σημ. 1, 40.
 Arndt-Bruckmann : 46, 55 σημ. 2.
 ἀσπίδες : Ἴθηνᾶς Βαρβακείου 24, 61, 62.—
 Chiaramonti 32, 38, 49 σημ. 1, 51, 55
 σημ. 3, 56, 57.— Palazzo dei Conserva-
 tori τέως Μουσεῖον Μουσολίνι 2 σημ. 3,
 51, 52, 56.— Ἴθηνᾶς Πατρῶν 32, 37-39,
 41, 43-46, 48-54, 59, 61-63, 68, 74.— Ἴθην-
 ᾶς Πνυκὸς ἢ Lenormant 32, 38, 39, 46,
 47, 50-56, 59, 61, 62, 67, 70, 74.— Strang-
 ford ἢ Λονδινίας 2 σημ. 3, 29-32, 38, 39,
 41, 43-46, 48-56, 59, 61, 62, 68, 70, 74.
 ἀρχαῖστικά ἀνάγλυφα : 1 σημ. 1.
 Ἄττική : 65, 71.
 ἄττικὸς ἥρωσ : 71.
 Ἄφροδίσιον : 1 σημ. 1.
 ἀχειρίδωτος χιτῶν : 26, 54.
 Βαρβάκειον : βλ. ἀγάλματα καὶ ἀσπίδες.
 βασιλεύς : 46 σημ. 2, 69-72, 74, 75.
 βέλως : 42, 43, 72 σημ. 1.
 Villa Albani : 46, 68, 69, 72.
 Winters : 60 σημ. 2.
 Βιργίλιος : 69.
 Blegen, E. P. : 1 σημ. 1.
 Bonnet : 2 σημ. 3.
 Βορέας : 75.
 βραχεῖα κόμη : 40.
 Brommer, Fr. : 48 σημ. 1, 53 σημ. 1, 55
 σημ. 3, 59 σημ. 1, 72 σημ. 1.
 Bruckmann-Arndt : 46, 55 σημ. 2.
 Bulle, H. : 65.
 Βωμὸς Περγάμου : 42.
 γεῖσον : 5.
 Gehrard : 60 σημ. 2.
 Γιγαντομαχία : 31 σημ. 1, 42, 50 σημ. 1.
 Γίγας : 31 σημ. 1, 42, σημ. 3.
 Gotsmich, A. : 42 σημ. 1.

- Γλυπτοθήκη Ny - Carlsberg τῆς Κοπεν-
 χάγης: 55.
 Ποργόνειον: 31, 44, 52, 53 σημ. 1, 60, 62, 68.
 γρύψ: 18.
- Δαίδαλος: 54, 59 σημ. 1, 74 σημ. 1.
 Della Seta, A.: 63 σημ. 3.
 Διόβλητος: 71.
 Διόδωρος: 40.
 δορὰ πάνθηρος: 31 σημ. 1.
 δόρυ: 10, 13, 32 σημ. 4, 42, 43, 44, 48, 52
 σημ. 1, 53.
 Duhn Matz: 57 σημ. 1.
- Ἐλάτεια: 63 σημ. 3.
 Helbig, W.: 50 σημ. 2, 69.
 Ἐλευσίνοι: 46 σημ. 2, 71.
 ἐμβάδες: 32 σημ. 4.
 ἔμβλημα ἀσπίδος: 51 σημ. 1.
 Ἐμπόριον: 1 σημ. 1.
 ἔνδρομίδες: 20, 32 σημ. 4, 49 σημ. 1.
 Ἐρέχθειον: 39, 40, 75.
 Ἐρεχθεύς: 46 σημ. 2, 59 σημ. 1, 67 κέ.
 Ἐριχθόνιος: 75.
 Ἐρμῆς: 42 σημ. 3.
 Esquilino: 51.
 Εὐμενίδες: 40.
 Εὐμόλπος: 71.
 Εὐριπίδης: 71.
- Ζεὺς: 46 σημ. 2, 69, 71, 72.
 Zoega, G.: 69 σημ. 1.
 ζωφόρος: Θεσείου 41, 42.—Παρθενῶνος 41,
 57 σημ. 1.—Φιγαλείας 42.
- Ἥλις: 69.
 ἠρωϊκὴ γυμνότης: 5, 68.
 ἦρωας: 70, 71.
 Ἡφαιστος: 54, 55, 74 σημ. 1.
- Θέρμιος Ἀπόλλων: 40.
 Θεσσαλοί: 69.
 Θεσεῖον: 42, 43.
 Θεσεύς: 38, 59 σημ. 1, 71, 74 σημ. 1.
- Ἱμμάραδος: 71.
 Ἰσοκράτης: 71.
- ἰσοδομικὸν τεῖχος: 2, 5, 26, 39, 40.
 ἴτυς (ἀσπίδος): 60, 62.
 «ἵχνη πυρᾶς»: 9, 13, 64 σημ. 2.
 ἰωνικοὶ κίονες: 2, 39.
- Καλλιπολίτης, Β.: 32 σημ. 2.
 Κάνθαρος: 1 σημ. 1.
 Καπανεύς: 21, 46, 47, 48, 49, 50, 51 σημ. 1,
 53 σημ. 1, 59 σημ. 1, 67 κέ.
 Καρο, G.: 1 σημ. 1, 64 σημ. 2.
 Κέκροψ: 46 σημ. 2, 71, 73, 74, 75.
 Κενταυρομαχία: 42.
 Κένταυρος: 41, 48, 51 σημ. 1.
 Κεραμόπουλλος, Α. Δ.: 2 σημ. 1, 39 σημ. 2.
 Chiaramonti: βλ. ἀσπίδες.
 κίονες: ἰωνικοὶ 2, 39.— Παρθενῶνος 39
 σημ. 2.
 κλασσικισταί: 65.
 Κλυταιμνήστρα: 70.
 κόμη βραχεῖα: 40.
 Conze, A.: 30 σημ. 1, 32 σημ. 1, 46 σημ. 1,
 51 σημ. 1, 53 σημ., 61, 68, 70.
 Κοπεγχάγη: 56.
 Κραναία Ἀθηνᾶ: 63 σημ. 3.
 κράνος: 13, 16, 18, 20, 32 σημ. 4, 39, 53, 69.
 κρατῆρες: Ἀπουλίας 50 σημ. 1.—Ἐθν. Μου-
 σείου Νεαπόλεως 50 σημ. 1.
 κύλιξ Βερολίνου: 75.
 κυμάτιον λέσβιον: 63.
 κωνικὸς πῖλος: 26, 53, 54.
- λαγῶς: 51 σημ. 1.
 Langlotz, K.: 41 σημ. 3, 50 σημ. 2, 69.
 Λαπίθης: 49.
 Λατερανὸν Μουσεῖον: 50 σημ. 2.
 Lehmann - Hartleben: 59 σημ. 2, 60 σημ.
 2, 62.
 Leningrad: 41 σημ. 3.
 Lenormant: βλ. ἀγαλμάτια καὶ ἀσπίδες.
 λέσβιον κυμάτιον: 63.
 Lippold, G.: 60 σημ. 1, 65.
 Löwy, E.: 41, 42 σημ. 2, 51 σημ. 1.
 Λονδινία ἢ Strangford: βλ. ἀσπίδες.
 Λυκοῦργος: 71.
- Μαρινᾶτος, Σπ.: 2 σημ. 3, 41 σημ. 1, 42
 σημ. 4.

- Matz - Duhn : 57 σημ. 1.
 Μαυσσωλλεῖον Ἀλικαρνασσοῦ : 42.
 «μεγαρικός» σκύφος : 42.
 Μέδουσα : 30.
 μετόπαι Παρθενῶνος : 41, 49.
 Michaelis, A. : 29, 30 σημ. 1, 32, 46 σημ. 1, 53 σημ., 68 σημ. 1.
 Μνάσων : 43.
 Münster : 60.
- Νεαπόλεως κρατήρ : 50 σημ. 1.
 νεοαττικά : ἀνάγλυφα 65, 67, 70, 72. — ἔργα-
 στήριον 62, 64.
 Νιοβίς : 41 σημ. 3.
- ξίφος : 5, 32 σημ. 4, 39, 45, 49, 72.
- Overbeck, J. : 51 σημ. 1.
 Οἰκονόμος, Γ. Π. : 2 σημ. 1, 42 σημ. 1.
 Ὅμηρος : 70.
 «Ὁρέστου» ἀνάγλυφον : 50 σημ. 2.
 ὄχανον : 50.
 Palazzo dei Conservatori· βλ. ἀσπίδες.
 Palazzo Giustiniani : 57 σημ. 1, 58.
 Παπαηλιόπουλλος, Ἄλ : 46, 47.
 Παρθενῶνος : γλυπτὰ 41, 43, 64. — κίονες 39
 σημ. 2.
 Πάτροκλος : 69.
 Pauly - Wissowa : 69 σημ. 2.
 Payne, H. G. G. : 1 σημ. 1.
 Πανσανίας : 60 σημ. 2, 71.
 πέλεκυς : 2, 5, 32 σημ. 4, 41, 50, 53, 56.
 πέλτη : 18, 29, 32 σημ. 4, 43, 49 σημ. 1, 50,
 54, 57.
 Περικλῆς : 38, 46 σημ. 1, 51, 52, σημ. 1, 53,
 55, 59 σημ. 1, 68, 70, 74.
 «πήδημα θανάτου» : 40.
 Picard, Ch. : 42 σημ. 1.
 πῖλος κωνικός : 26, 53, 54.
 Πλάτων : 71.
 Πλούταρχος : 52 σημ. 1, 53, 74 σημ. 1.
 Πνύξ· βλ. ἀγάλματα καὶ ἀσπίδες.
 Πολύγνωτος : 57 σημ. 1.
 πόρπαξ : 31 σημ. 1, 50.
 Ποσειδῶν : 71.
- Reichhold - Furtwängler : 73, 75.
 Reinach, S. : 57 σημ. 1.
 Ῥύγγων : 43.
 Ῥωμαῖος, Κ. : 40.
- Salis, Arn. v. : 31 σημ. 1, 40 σημ. 2, 42
 σημ. 3, 49 σημ. 1, 50 σημ. 1, 51 σημ. 1.
 Σαλμονεύς : 69.
 σανδάλια : 10, 13, 18.
 Σαρκοφάγος Μεγ. Ἀλεξάνδρου : 42.
 Schweitzer, B. : 43, 54 σημ. 1, 57 σημ. 1,
 70, 74 σημ. 1.
 Σελήνη : 43.
 Σικάγου ἀνάγλυφον : 46, 47, 48, 49, 68, 69, 72.
 Schlik, Arn. : 60 σημ. 2.
 Smith, C. : 32, 59.
 Schrader, H. : 1, 32 σημ. 2, 38 σημ. 1, 40,
 41 σημ. 1 καὶ 2, 44, 46, 47, 48 σημ. 1,
 51, 53 σημ. 1, 54, 56, 57, 59, 60, 63 σημ. 3,
 65, 68, 70, 74 σημ. 1.
 Schröder, Br. : 55 σημ. 2.
 Stoddart ἀγγεῖον : 42.
 Στράβων : 46.
 Strangford ἢ Λονδινία· βλ. ἀσπίδες.
 σφῦρα : 32 σημ. 4, 53, 55.
 Σωκράτης : 71.
- τεῖχος ἰσοδομικόν : 2, 5, 26, 39, 40 καὶ σημ. 2.
 τόξον καὶ τοξότης : 42, 43, 72 σημ. 1.
 τρύπανον : 5, 13, 15, 29, 65.
 Τσίμας, Γ. : 2 σημ. 2.
- Υἱνός : 46, 69, 71.
 Urlichs, H. L. : 1 σημ. 1.
- Φειδίας : 1, 29, 38, 46 σημ. 1, 51, 52 σημ. 1,
 53, 54, 55, 56, 65, 68, 74.
 φιάλη Ἀριστοφάνους καὶ Ἐργίνου : 50 σημ. 1.
 Φιγάβεια : 42.
 Furtwängler-Reichhold : 73, 75.
- Χετταῖοι : 2 σημ. 3.
 χιτῶν ἀχειριδωτός : 26, 54.
- Ὠρεῖθια : 75.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
(1837 - 1950)

1. *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς* 1837-1944 (ΑΕ 1-83: πβ. πινάκιον παρὰ *Δραχμαὶ*
 <Β. Λεονάρδω>, Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος λεύκωμα, σ.1-3). Σχῆμα 4ον.
 (Περίοδος Α΄) : τόμος 1-16 (1837-1860).
 1-7 (1837-1843): τεύχη α΄-ιβ΄, ιγ΄ (καὶ ιδ΄), ιε΄ (τεύχος ιϛ΄ ἴδιον δὲν ἐξε-
 δόθη), ις΄-κθ΄ 8-16 (1852-1860): τεύχη λ΄-νέ΄ πωλοῦνται τάδε τὰ
 τεύχη: α΄, β΄, γ΄, δ΄ ἕκαστον τεύχος 7.000
 Περίοδος Β΄: τόμος 17-21 (1862-1874).
 17 (1862): τεύχη α΄-ιβ΄ (τὰ τεύχη θ΄-ιβ΄ ἐξεδόθησαν τῷ 1863) ἕκαστον τεύχος 7.000
 18-21 (1869): τεύχος ιγ΄ 19 (1870): τεύχος ιδ΄ 20 (1872): τεύχη ιε΄ καὶ ιϛ΄
 (τὸ ιϛ΄ ἐξεδόθη τῷ 1873) 21 (1874): τεύχος ις΄ ἕκαστον τεύχος . . . 7.000
 Περίοδος Γ΄: τόμος 22-62 (1883-1923).
 22-62 (1883-1923): εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος·
 ἕκαστος τόμος. 150.000
 Περίοδος Δ΄: τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).
 63-75 (1924-1936): 1924, 1925-1926 (εἰς ἕνα τόμον), 1927-1928 (εἰς ἕνα
 τόμον), 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934-1935 (εἰς ἕνα τόμον), 1936,
 εἰς τόμος κατ' ἔτος ἕκαστος τόμος 150.000
 76 (1937): πανηγυρικὸς τόμος τῆς ἑκατονταετηρίδος εἰς δύο μέρη ἑκατὸν
 εἴκοσι περίπου τυπογραφικῶν φύλλων ἕκαστον μέρος 300.000
 77-83 (1938-1944): 1939-1941 (εἰς ἕνα τόμον), 1942-1944 (εἰς ἕνα τό-
 μον), 1945-1947 (εἰς ἕνα τόμον) ἕκαστος τόμος 150.000
2. *Ἐυρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου ὑπὸ Ἀλε-
 ξάνδρου Δαμπροπούλου*· τόμος 1ος: 1883-1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες
 η΄ + στήλαι 550. 1902 120.000
3. *Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας* 1837-1944 (ΠΑΕ 1-100: πβ. πινά-
 κιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77-79).
 (Περίοδος Α΄) : τόμος 1-13 (1837-1848/9).
 1-3 (1837, 1837/8, 1838/9): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν <τῆς Α΄—Γ΄ συνεδριά-
 σεως> τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. (<Ἐκδοσις 1η>).
 Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —
 4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ΄ συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολο-
 γικῆς ἑταιρείας. (<Ἐκδοσις 1η>). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον,
 σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —
 5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε΄ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις
 Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (<Ἐκδοσις 1η>). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί.
 Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται). —
 6 (1841/2): Πρακτικὰ τῆς Ζ΄ (γράφει: F΄) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν
 Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (<Ἐκδοσις 1η>). Ἑλληνιστὶ καὶ
 γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842. (Δὲν πωλεῖται). —

	<i>Δραχμαὶ</i>
7-11 (1842/3-1846/7): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως.	—
1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α' — ΙΑ' Γενικῆς συνεδριάσεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. (Ἐκδόσις 2α). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 (1847). (Δὲν πωλεῖται)	—
12 (1847/8): Πρακτικὰ τῆς ΙΒ' Γενικῆς συνεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 (Δὲν πωλεῖται)	—
13 (1848/9): Πρακτικὰ τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849 (Δὲν πωλεῖται)	—
(Περίοδος Β'): τόμος 14-25 (1858/9-1869/70).	
14 (1858/9): Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859 (Δὲν πωλεῖται)	—
15-25 (1859/60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἐταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἔξεδόθη τῷ 1864), 1863/4, (δὲν πωλεῖται), 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7 (δὲν πωλεῖται), 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεύχος	7.500
(Περίοδος Γ'): τόμος 26 κέ. (1870/1 κέ.).	
26-74 (1870/1-1919): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/1 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916—1919 (εἰς ἓνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος	12.000
75-100 (1920-1944): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922-1924 (εἰς ἓνα τόμον), 1925-1926 (εἰς ἓνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941-1944 (εἰς ἓνα τόμον), 1945-1948 (εἰς ἓνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος	12.000
3Α. Ὁργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεύχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεύχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεύχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεύχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεύχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεύχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται).	—
4. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἐκάτερον	7.500
5. Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας ἢ ἀναγραφή τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853. (Δὲν πωλεῖται)	—
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἔξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860	7.500
6Α. Ὁ περὶ ἀρχαιοτήτων νόμος καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς αὐτὸν ἐγκύκλιοι ὑπουργικαὶ καὶ ἄλλα τινα, ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πρὸς χρῆσιν τῶν κατὰ τὸ Βασιλεῖον ἀρχῶν καὶ αὐτῶν τῶν πολιτῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 43. 1872. (Δὲν πωλεῖται)	—

	Δραχμαὶ
7. <i>Εὐθύμιος Καστόρης</i> : Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τῷ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος. Σχῆμα 8ον, σελίδες F' + 130. 1879	7.000
7A. Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 124, 1887. (Τεῦχος 2ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται)	—
8. <i>H. G. Lolling</i> : Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαῖκα ἀναθηματικά ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στήλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899	27.000
9. <i>Π. Καββαδίας</i> : Τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἰς τοπογραφικὸς. 1900. (Δὲν πωλεῖται)	—
10. <i>Π. Καββαδίας</i> : Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900	7.000
10A. < <i>Βαλέριος Στάης</i> >: Τὰ εἰδήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθέρων (=AE 1902, στήλη 145-173/4), εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11	11.000
11. <i>Comptes rendus du Congrès international d'archéologie, 1ère session: Athènes 1905</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905	13.500
12. <i>Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος</i> : τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: <i>Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος, Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters</i>). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906	60.000
13. <i>P. Cavvadias + G. Kawerau</i> : Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890. — <i>Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου</i> : Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890. Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Σχῆμα φύλλου, στήλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7	150.000
14. <i>Χρῆστος Τσουντας</i> : Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμητίου καὶ Σέσκλου. Σχῆμα 4ον, στήλαι ιF' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908	150.000
15. <i>Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου</i> : Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραστήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. Σχῆμα 4ον, στήλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910	45.000
16. <i>Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης</i> : Κατάλογος τοῦ μουσείου Ἀνκυσούρας. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911	15.000
16A. < <i>Βασίλειος Λεονάρδος</i> >: Ἀρχαιολογικῆς ἑφημερίδος ἀναγραφή. Σχῆμα 4ον, σελίδες 4. 1912. (Δὲν πωλεῖται)	—
16B. < <i>Βασίλειος Λεονάρδος</i> >: Ἀρχαιολογικῆς ἑφημερίδος λεύκωμα. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται)	—
17. <i>Γεώργιος Π. Οἰκονόμος</i> : Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας: τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915	22.500
18. <i>Γεώργιος Κ. Γαρδικίας</i> : Μελετήματα ἀρχαιολογικά. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915	2.250
19. <i>Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος</i> : Τοπογραφία τῶν Δελφῶν: τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917	7.500
20. <i>Βαλέριος Στάης</i> : Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920	7.500

	Δοχαζμαί
21. Georgios P. Oikonomus : <i>De profusionum receptaculis sepulchralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921	9.000
22. Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος : Ὁ ἀποτυμπανισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923	15.000
23. Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος : <i>Γραπταὶ στήλαι Δημητριάδος—Παγασῶν</i> . Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἔγχρωμοι 10. 1928	225.000
24. Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς : <i>Ἡ γεολογικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928	37.500
25. Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος : Ὁ Λόρδος Ἑλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440-1837. Σχῆμα 8ον, σελίδες κF' + 257, πίνακες 5. 1930	37.500
26. Ἰωσήφ Χατζιδάκης : <i>Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσεῖου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931	9.000
26 A. Γεώργιος Σωτηρίου : <i>Χριστιανικαὶ Θῆβαι (= ΑΕ 1929)</i> . Σχῆμα 4ον, σελίδες 256, εἰκόνες 270, πίνακες 5. 1931	150.000
27. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος : <i>Τὸ ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἑκατοταετίαν 1837-1937, ἐν ἀλφαβητικῇ διατάξει</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 104, 1938	20.000
28. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος : <i>Τὰ ἑκατὸν ἔτη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας</i> . Λόγος πανηγυρικός τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου, ῥηθεις τῇ 23ῃ Ὀκτωβρίου 1938 ἐν τῷ Παρθενῶνι κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς ἑκατοταετηρίδος. Σχῆμα 4ον, σελίδες 14	5.000
29. Νικόλαος Μ. Κοντολέων : <i>Τὸ Ἐρέθθειον ὡς οἰκοδόμημα χθονίας λατρείας</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες δ' + 102. 1949	25.000
30. Φοῖβος Δ. Σταυρόπουλλος : <i>Ἡ ἀσπίς τῆς Ἀθηναῆς Παρθένου τοῦ Φειδίου</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες η' + 84. 1950	25.000

Νέα σειρὰ ἐκδόσεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸν τίτλον:
Ἀρχαῖοι τόποι καὶ Μουσεῖα τῆς Ἑλλάδος.

1. Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος : <i>Ὀδηγὸς τῶν Δελφῶν</i> . Σχῆμα 16ον, σελίδες 144, εἰκόνες 100, χάρται 3. 1935	37.500
2. Κ. Κουρουπιώτης : <i>Eleusis. A guide to the excavations and the Museum</i> . Σχῆμα 16ον, σελίδες 127, εἰκόνες 71, χάρτης 1. 1936	37.500

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα:

1. Βασίλειος Δεονάρδος : <i>Ἡ Ὀλυμπία</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901	37.500
--	--------

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (Δεωφόρος Πανεπιστημίου 22)· περὶ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη τὸ παρὸν δημοσίευμα τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1950.

0010046112

Αρχαιολογικὴ Ἑταιρεία